

Т. С. БУДЗЬКО

РАЗВІЦЦЁ
МАТЭМАТЫЧНЫХ
УЯЎЛЕННЯЎ
У ДАШКОЛЬНІКАЎ

ВЫХАВАЛЬНИКАМ
ДЗІЯЧЫХ
САДОУ

Т. С. БУДЗЬКО

**РАЗВІЦЦЁ
МАТЭМАТЫЧНЫХ
УЯЎЛЕННЯЎ
У ДАШКОЛЬНІКАЎ**

МЕТАДЫЧНЫ ДАПАМОЖНІК
ДЛЯ ВЫХАВАЛЬНІКАЎ ДЗІЦЯЧЫХ САДОЎ

*Рэкамендавана
Навукова-метадычным цэнтрам
вучэбнай кнігі і сродкаў навучання
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь*

Рэцэнзенты:

І. У. Жыйко — канд. пед. навук, заг. лабараторыі дашкольнага выхавання НІА РБ;

Т. І. Валуева — заг. я/с № 296 г. Мінска

Будзько Т. С.

Б90 Развіццё матэматычных уяўленняў у дашкольнікаў: Метад. дапам. для выхавальнікаў дзіцячых садоў. — Мн.: НМЦэнтр, 1998, — 136 с.: іл.

ISBN 985-6216-44-3.

У кнізе паказваецца, як можна фарміраваць матэматычныя ўяўленні ў дашкольнікаў у працэсе развіцця мовы, пераказу твораў мастацкай літаратуры, канструявання, азнаямлення з навакольным асяроддзем, выяўленчай, музычнай, фізічнай, працоўнай і іншай дзейнасці.

Змяшчаюцца канспекты навучальна-выхаваўчых тэматычных комплексаў, у якіх вырашаюцца асноўныя праграмы задачы для старшай групы па развіццю матэматычных уяўленняў і па іншых раздзелах "Праграмы выхавання і навучання ў дзіцячым садзе".

УДК [373.2:51](072)
ББК 74.102я7

ISBN 985-6216-44-3

© Т. С. Будзько, 1998
© Афармленне. Ю. І. Іваненка, 1998
© НМЦэнтр, 1998

Кожны з выхавальнікаў імкнецца, каб жыццё дзяцей было больш цікавым і радасным. Таму ідзе пошук разнастайных форм навучання, у якіх бы дзеці не заўважалі, што іх навучаюць, а з цікавасцю пазнавалі навакольны свет. Над вырашэннем гэтай праблемы працавалі і працуюць і навукоўцы, і практычныя работнікі. Ідзе ўдасканаленне педагагічнага працэсу ўвогуле і матэматычнага развіцця дзіцяці ў прыватнасці.

Арганізуючы працэс фарміравання элементарных матэматычных уяўленняў у дашкольнікаў, трэба ўлічваць, што дзеці кожны дзень неаднаразова сустракаюцца з матэматычнымі адносінамі, і амаль усе матэматычныя ўяўленні, якія фарміруюцца ў дзяцей дашкольнага ўзросту, маюць практычнае прымяненне. Таму матэматычныя ўяўленні неабходна фарміраваць штодзённа, кожны раз звяртаючы ўвагу дзяцей на новыя матэматычныя адносіны і пабуджаючы іх выкарыстоўваць наяўныя веды. Для гэтага традыцыйныя заняткі па матэматыцы мэтазгодна “растварыць” у звычайнай дзіцячай дзейнасці.

Развіццё матэматычных уяўленняў можа праходзіць як на занятках, так і падчас стыхійных сітуацый у штодзённым жыцці, і ў загадзя прадуманых сітуацыях, і ў працэсе самастойнай пазнавальнай дзейнасці дзяцей, і праз дыдактычныя гульні.

Акрамя гэтага, матэматычныя ўяўленні мэтазгодна фарміраваць на занятках па выяўленчаму мастацтву, развіццю мовы, музыцы і іншых. У ходзе амаль кожных такіх заняткаў дзеці сустракаюцца з матэматычнымі адносінамі: трэба параўнаць прадмет па велічыні або форме ці ўлічыць, дзе левы бок, дзе правы і г. д. Фарміраванне матэматычных уяўленняў на такіх занятках ідзе

больш натуральна ў сувязі з атрыманнем канкрэтных практычных уменняў і навыкаў (напрыклад, у ходзе засваення прыёмаў лепкі можна пазнаёміць дзяцей з характэрнымі прыметамі некаторых аб'ёмных геаметрычных фігур).

Пазнаванне навакольнага асяроддзя праз узаемасувязь розных з'яў, адносін, прымет з'яўляецца найбольш цікавым і карысным для дзяцей. Гэты працэс у больш звыклай для дашкольнікаў форме магчыма арганізаваць у ходзе тэматычных навучальна-выхаваўчых комплексаў.

Пад тэматычным навучальна-выхаваўчым комплексам будзем разумець сукупнасць арганізаваных і загадзя прадуманых розных відаў дзейнасці, якія ўзаемазвязаны паміж сабой і аб'яднаны агульнай тэмай для сумеснага вырашэння некалькіх праграмных задач з розных раздзелаў “Праграмы выхавання і навучання ў дзіцячым садзе” (выяўленчае мастацтва, азнаямленне з навакольным асяроддзем і г. д.).

Гэтая дзейнасць загадзя плануецца, выхавальнік прадумвае, якія праграмныя задачы, у якім аб'ёме, пры дапамозе якіх метадаў і ў якой форме вырашаць. У ходзе комплексаў можна фарміраваць новыя ўяўленні, а таксама сістэматызаваць і кантраляваць веды і ўменні, якія дзеці атрымалі раней.

На працягу комплексаў вырашаюцца дыдактычныя задачы не з аднаго, а з некалькіх раздзелаў “Праграмы выхавання і навучання ў дзіцячым садзе”. Прычым вырашаюцца гэтыя задачы адна праз адну, і дзеці не адчуваюць, што іх навучаюць. Яны проста пераходзяць ад аднаго цікавага моманту свайго жыцця да другога. Ім даецца магчымасць выкарыстоўваць свае ўменні і веды ў рознастайных сітуацыях. Дзейнасць дзяцей аб'яднана агульнай тэмай, цікавым сюжэтам, што дапамагае ім лягчэй выяўляць і разумець сувязі паміж з'явамі, прадметамі, уласцівасцямі і тым самым засвойваць праграмны матэрыял больш эфектыўна.

Паколькі ў ходзе комплексу ідзе чаргаванне розных відаў дзейнасці і паміж блокамі прадугледжаны перапынкі, то тэрмін, на працягу якога праводзіцца комплекс, можа быць вельмі розны. Мэтазгодна праводзіць яго на

працягу цэлага дня або першай паловы. Такі доўгі тэрмін не стамляе дзяцей, паколькі яны зацікаўлены і не адчуваюць, што іх навучаюць. Акрамя таго, на працягу комплексу прадугледжаны перапынкі для самастойнай дзейнасці.

Навучанне дзяцей у форме комплексаў дае магчымасць выхавальнікам:

- ◆ лёгка арганізоўваць дзяцей і ўтрымліваць іх увагу на працягу патрэбнага тэрміну;

- ◆ павышаць зацікаўленасць дзяцей пазнавальнай дзейнасцю;

- ◆ весці працэс навучання непрыкметна для дзяцей;

- ◆ забяспечваць плаўны пераход ад гульнёвай дзейнасці да вучэбнай;

- ◆ папярэджваць негатыўныя адносіны дзяцей да навучання;

- ◆ пашыраць круггляд дзяцей.

Такім чынам, пры распрацоўцы і правядзенні комплексаў трэба ўлічваць наступнае:

- ◆ комплекс лепш праводзіць на працягу ўсяго дня, што істотна панізіць нагрузку і павысіць эфектыўнасць засваення дзецьмі ведаў і ўменняў;

- ◆ не варта камбінаваць вельмі многа задач;

- ◆ трэба разбіваць комплекс на блокі, звязаныя па сэнсу, паміж якімі можна было б рабіць перапынкі (для гульні, прымання ежы і самастойна абранай дзейнасці дзяцей);

- ◆ мэтазгодна выкарыстоўваць элементы займальнай матэматыкі, праблемныя сітуацыі, сюрпрызныя моманты, правакацыйныя пытанні, гульнёвыя практыкаванні, гульні, мастацкае слова, музычныя творы і г. д.;

- ◆ трэба чаргаваць разумовую і фізічную нагрузку;

- ◆ усе навывкі мэтазгодна адпрацоўваць на фактычным матэрыяле;

- ◆ можна ўносіць змяненні, дапаўненні ў праграмны змест у залежнасці ад сітуацыі, якая склалася, або ад жадання саміх дзяцей;

- ◆ комплексы неабходна праводзіць разам з іншымі формамі навучання матэматыцы.

У дашкольным узросце дзеці вельмі дапытлівыя. Таму мэтазгодна ўключаць розную цікавую, карысную інфармацыю. Гісторыя паходжання некаторых матэматычных паняццяў не толькі пашырыць кругагляд дзяцей, але і дапаможа ім усвядоміць сутнасць гэтых паняццяў. Знаёмства дашкольнікаў з гісторыяй матэматыкі можа праходзіць ў розных формах: у звычайных абставінах у выглядзе паведамлення выхавальніка або як частка заняткаў, на якіх вырашаецца блізкая па змесце праграмная задача.

Заклучны этап мэтазгодна правесці ў выглядзе гутаркі або гульні, дзе выхавальнік можа высветліць, што запамнілі дзеці, што зразумелі, што ім цікава, а што — не. Пры знаёмстве з гісторыяй паходжання матэматычных паняццяў выхавальнік павінен выкарыстоўваць спецыяльныя наглядныя дапаможнікі:

- ◆ мадэлі геаметрычных фігур (плоскіх і аб'ёмных);
- ◆ ілюстрацыі прадметаў (або самі прадметы), ад назваў якіх утварыліся назвы геаметрычных фігур (кольца або кола, яйка, мяч, косці для гульні, малярны валік, хваёвая шышка, адпілаваны кавалак дрэва ў выглядзе прызмы, егіпецкія піраміды);
- ◆ табліцы са старажытнымі выявамі лічбаў (але лепш у час расказу намалюваць іх крэйдой на дошцы, алоўкам на аркушы паперы або палачкай на зямлі);
- ◆ малюнак чалавека, на якім вылучаны тыя часткі цела, што служылі адзінкамі вымярэння;
- ◆ фотаздымкі сонечнага гадзінніка.

У першым раздзеле кнігі паказваецца, якім чынам “растварыць” матэматычны матэрыял у розных напрамках і відах дзейнасці дзяцей, на што неабходна звяртаць увагу дзяцей, каб забяспечыць фарміраванне матэматычных ўяўленняў на занятках па фізкультуры, канструванні і іншых, тым самым фарміруючы матэматычныя ўяўленні штодзённа.

У другім раздзеле прыведзены канспекты тэматычных комплексаў, у ходзе якіх вырашаюцца асноўныя праграмныя задачы для старшай групы па развіццю матэматычных ўяўленняў і па іншых раздзелах “Праграмы выхавання і навучання ў дзіцячым садзе”. Прычым

мяркуецца, што гэтыя задачы вырашаюцца не толькі ў ходзе комплексаў, але і штодзённа ў розных іншых формах (на занятках, комплексных занятках, у ходзе дыдактычных гульняў, самастойнай пазнавальнай дзейнасці, сітуацый у штодзённым жыцці і інш.). Прапанаваныя комплексы могуць быць дапоўнены выхавальнікам у адпаведнасці з канкрэтнымі ўмовамі.

У трэцім раздзеле змешчаны апавяданні пра паходжанне тых матэматычных паняццяў, пра якія павінна быць сфарміравана ўяўленне ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту.

Выказваю падзяку М. Скакун і іншым студэнтам за аказанне дапамогі ў распрацоўцы канспектаў і іх апрабаванні ў дзіцячых садах.

Працу прысвячаю бацьку — таленавітаму матэматыку, прафесару С. Кандрэцкі.

1.1. ВЫЯЎЛЕНЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

Калі дзеці малююць, лепяць або ствараюць аплікацыі, часта ўзнікае шмат сітуацый для разніцця іх матэматычных уяўленняў. Так, у час разглядання ілюстрацый (скульптуры, дэкаратыўна-прыкладных вырабаў і інш.), пры фармулёўцы заданняў і аналізу дзіцячых работ трэба звяртаць увагу дзяцей на колькасныя і прасторавыя адносіны, на форму і велічыню прадметаў і дэталяў, а іменна:

1. Прапаноўваць дзецям высвятляць:

Які прадмет намаляваны адзін, а якіх многа?

Што намалявана і колькі?

З якой колькасці дэталяў складаецца выява?

Які элемент размешчаны на першым (...) месцы?

Якім па парадку намаляваны той ці іншы элемент узору?

Прапаноўваць групаваць прадметы і параўноўваць групы прадметаў па колькасці:

з усіх фігурак выбраць толькі чырвоныя (толькі квадраты і да т. п.);

наклеіць фігуркі так, каб уверсе і ўнізе іх было па роўну;

узяць для стварэння ўзору столькі кветчак, колькі прыгатавана лісткаў;

вызначыць, чаго больш на ўзоры: крыжыкаў або кружкаў.

Калі дзеці лепяць, напрыклад, абаранкі або ягады, то, аб'ядноўваючы індывідуальныя работы ў калектыўныя кампазіцыі, можна падкрэсліць, што ў кожнага дзі

ціці па адным абаранку, а пасля таго, як іх сабралі ра-
шым на стужачку, стала многа абаранкаў.

2. Звяртаць увагу дзяцей на тое, што некаторыя прад-
меты маюць аднолькавую форму, а некаторыя — розную.
Напрыклад, пры стварэнні аплікацыі снегавіка неабходна
падкрэсліць, што галаву і тулава трэба рабіць аднолька-
вай формы — круглай.

Прапаноўваць дзецям высветліць, на якую форму па-
добна дэталі. Напрыклад, трэба зляпіць балабушку і пя-
нёк. Неабходна адзначыць, што гэтыя прадметы — роз-
ныя па форме (балабушка падобны на шар, а пянёк —
на цыліндр), іх па-рознаму трэба ляпіць.

Паказваць, як можна ствараць тую ці іншую форму,
якая спецыфіка малявання, выразання, лепкі, зафар-
боўвання прадметаў рознай формы. Напрыклад, трэба
вылепіць птушку. Неабходна звярнуць увагу на тое, што
тулава трэба ляпіць у выглядзе авалоіда, а галаву — ў
выглядзе шара. Каб вылепіць шар, пластылін трэба рас-
катваць кругавымі рухамі ў розныя бакі, а каб вылепіць
авалоід, — прамымі рухамі толькі ў адным напрамку,
трошкі прыціскаючы краі далонню (краі трэба зрабіць
закругленыя).

Звяртаць увагу на правільнае называнне формы дэта-
ляў. Напрыклад, пры стварэнні выявы лодачкі неабходна
падкрэсліць, што корпус і ветразь лодкі — розныя па
форме. Трэба выбраць, з якой фігуры можна зрабіць кор-
пус (з трапецыі), а з якой — ветразь (з трохвугольніка).

3. Звяртаць увагу дзяцей, што прадметы бываюць
аднолькавай або рознай велічыні. Напрыклад, трэба зля-
піць ваньку-ўстаньку. Для гэтага неабходна вылепіць
два розныя па велічыні шарыкі: вялікі для тулава, а
малы для галавы.

Пабуджаць дзяцей параўноўваць па велічыні выявы
прадметаў (дэталей). Напрыклад, пры стварэнні апліка-
цыі пірамідкі дзецям прапануецца ўпарадкаваць авалы
па велічыні (ад самага вялікага да самага маленькага).

Звяртаць увагу дзяцей на адпаведнасць выяў па велі-
чыні. Напрыклад:

дрэва павінна быць вышэйшае за кветку;

элементы для ўпрыгожвання павінны быць дробнымі
і адпавядаць памерам паштоўкі, якую ўпрыгожваюць;

выявы аднолькавых па велічыні прадметаў, якія размешчаны далёка, павінны быць меншыя за тыя, што размешчаны блізка.

Паказваць, як ствараць выявы прадметаў той або іншай велічыні. Напрыклад:

як намаляваць пэндзлікам шырокія лініі, а як — вузкія;

як заштрыхаваць вялікія выявы прадметаў (доўгімі штрыхамі), а як — дробныя (кароткімі штрыхамі).

4. Звяртаць увагу дзяцей на прасторавыя адносіны паміж прадметамі і іх дэталямі. Напрыклад, дзецям прапануецца ўпрыгожыць дыванок (або папцоўку): чырвоныя кветачкі прыклеіць уверх, а блакітныя — унізе і г. д.

5. Высвятляць, якая пара года (або час сутак) намалявана на карціне.

Вучыць дзяцей адлюстроўваць у малюнках і аплікацыях пару года (“Асенні букет”). Вучыць вылучаць характэрныя прыкметы адзнак часу, абмяркоўваючы сезонныя змены ў надвор’і, у свеце раслін і жывёл.

1.2. КАНСТРУЯВАННЕ

У працэсе стварэння пабудоў, канструявання з гатовых форм, з прыроднага матэрыялу, з паперы пры фармулёўцы заданняў і аналізу дзіцячых работ трэба звяртаць увагу дзяцей на матэматычныя адносіны, а іменна:

1. Прапаноўваць групаваць дэталі (па форме, велічыні, колеру). Напрыклад, для будаўніцтва вежы трэба выбраць дэталі вызначанай формы (цыліндры).

Звяртаць увагу на тое, якіх дэталяў многа, а якая дэталёвая адна. Напрыклад, для пабудовы вежы трэба ўзяць многа кубікаў і адзін конус.

Пабуджаць параўноўваць колькасць дэталяў. Напрыклад:

прапануецца ўзяць конусаў столькі, колькі паставілі кубікаў;

трэба высветліць, дзе больш будаўнічых дэталяў: у пабудове або ў кучцы на дыване; у нізкай, але доўгай пабудове або ў высокай, але кароткай; у нізкай пабудове з маленькіх дэталяў або ў высокай з вялікіх.

Прапаноўваць вызначаць колькасць дэталей, а таксама, якая дэталё (па колеру, форме, велічыні) размешчана на якім месцы (калі лічыць злева направа або знізу ўверх).

Паказваць, як падзяліць аркуш паперы на 2 (4, 8, 16) роўныя часткі. Напрыклад, трэба зрабіць з паперы кошык або ліхтарык. Параўнаць, колькі частак атрымалі; як называюцца чатыры роўныя часткі; што больш: частка або цэлае, $1/2$ або $1/4$.

2. Звяртаць увагу на адрозненне дэталей па форме. Напрыклад, дах у доміка можа быць падобны на прызму або на піраміду (па ўзору).

Пабуджаць дзяцей правільна называць форму дэталей. Напрыклад:

высветліць, якую фігуру трэба ўзяць, каб зрабіць дах у доміка;

у працэсе канструявання з гатовых форм запытаць, якую форму мае прадмет (напрыклад, пачак ад запалак).

Звяртаць увагу на характэрныя прыметы геаметрычных фігур. Напрыклад:

высветліць, чым падобны піраміда і конус, чым яны адрозніваюцца; якой формы аснова ў конуса (у піраміды); ці можна качаць конус (піраміду); ці можна пабудаваць вежу толькі з адных конусаў (пірамідак);

у працэсе канструявання з паперы паказаць адрозненне паміж няроўнастароннім прамавугольнікам і квадратам, робячы для канструкцыі квадрат з прамавугольнага ліста паперы (згінаючы ліст паперы для сумяшчэння суседніх старон і адразаючы лішні кавалачак);

у працэсе вырабу прадметаў з папяровых цыліндраў і конусаў паказаць разгорткі цыліндра і конуса, высвятляючы характэрныя прыметы гэтых геаметрычных фігур.

3. Звяртаць увагу на адрозненне пабудов і дэталей па велічыні. Напрыклад, прапануецца з чырвоных кубікаў пабудаваць высокую вежу, а з сініх — нізкую. Пабуджаць дзяцей вылучаць канкрэтныя адлегласці (даўжыню, шырыню, вышыню, таўшчыню). Напрыклад, трэба выкласці з пласцін дзве дарожкі: адну доўгую, другую кароткую і паказаць іх даўжыню і шырыню.

Вучыць дзяцей ужываць у мове правільныя назвы працягласцей. Напрыклад, не “маленькая” вежа, а “нізкая”.

Прапапоўваць параўнаць пабудовы і дэталі па велічыні наступнымі метадамі: прыкладання, шкідому, умоўнай меркі. Напрыклад, трэба высветліць, чыя пабудова вышэйшая, як пра гэта даведацца.

Прапапоўваць упарадкаваць дэталі па велічыні. Напрыклад, даецца інструкцыя: каб вожа сталла трывала, трэба ў самым нізе пакласці самы вялікі кубік, па яго — меншы і г. д., і нарэшце — самы малы. Паказваецца, як упарадкаваць кубікі па велічыні, як адшукваць самы вялікі кубік.

Значыць дзецям на адпаведнасць па велічыні дэталю пры пабудове па схеме (малюнку).

4. Звяртаць увагу на прасторавыя адносіны паміж дэталямі пабудовы. Напрыклад, каб пабудавалі домік, трэба ўзяць куб і конус. Куб размясціць унізе, а конус — уверх. Высветліць, дзе размясцілі куб, што размясцілі ўверх.

Праводзіцца аналіз пабудовы доміка: якая фігура ў церамку размешчана на самым версе, якая знаходзіцца злева ад чырвонага куба і г. д.

Вучыць размяшчаць дэталі ў прастору спачатку па ўзору, а потым па вуснай інструкцыі.

Значыць дзецям на прасторавыя адносіны дэталю пры пабудове па схеме.

1.3. АЗНАЯМЛЕННЕ З НАВАКОЛЬНЫМ АСЯРОДДЗЕМ, ФАРМІРАВАННЕ ЎЯЎЛЕННЯЎ АБ ПРЫРОДЗЕ

У ходзе знаёмства дзяцей з раслінамі, жывёламі, мэбляй, посудам, адзеннем, рознымі відамі транспарту і г. д. неабходна:

1. Групаваць прадметы па родавых прыкметах (цацкі, расліны, адзенне і г. д.) і па відавых (колер, велічыня, форма...). Напрыклад:

з розных прадметаў (адзенне, агародніна, транспарт і г. д.) вылучыць толькі адзенне;

з розных прадметаў адзення вылучыць асобна шапкі, асобна сукенкі і г. д.;

з розных відаў транспарту вылучыць наземны (незалежна ад характару груза, прызначэння, велічыні, колеру і г. д.).

Вилучаць у навакольным асяроддзі адзін і многа прадметаў. Напрыклад:

дрэва адно, а лісцікаў на ім многа;
курыца адна, а куранят многа;
у дрэва адзін ствол, а галінак многа;
у дрэва ствол адзін, а ў куста — многа.

2. Параўноўваць групы прадметаў па колькасці. Напрыклад:

пакласці на талерку столькі памідораў, колькі агуркоў;
разглядзець малюнак і вызначыць, якія фрукты намаляваны і якіх больш.

Вызначаць колькасць прадметаў і парадкавы нумар кожнага з іх. Напрыклад:

палічыць, колькі намалявана агародніны;
вызначыць, як называецца агародніна, якая размешчана на трэцім (...) месцы, якім па парадку ляжыць агурок.

3. Звяртаць увагу дзяцей на адрозненне прадметаў і іх дэталей па форме. Напрыклад:

кузаў у машыны — адной формы, а колы — іншай;
кузавы у машынах бываюць рознай формы: цыліндрычнай або прамавугольнай (прызмы);

яблык і памідор падобныя па форме, але розныя па колеру;
агурок і яблык аднолькавыя па колеру, але розныя па форме;

у таполі і бярозы форма лісткаў аднолькавая, а ў бярозы і клёна — розная;

4. Звяртаць увагу на адрозненне прадметаў і дэталей па велічыні. Напрыклад:

грузавая машына вялікая, а легкавая — малая;

кошка вялікая, а кацяня — малое;

вушы ў зайца доўгія, а хвост — кароткі;

таполя вышэйшая за бярозу;

дрэва вышэйшае за куст;

ствол дуба таўсцейшы, чым у бярозы.

5. Вызначаць прасторавыя адносіны паміж прадметамі і дэталямі. Напрыклад:

як называецца агародніна, якая размешчана ў правым ніжнім кутку (...);

дзе намалювана агародніна, а дзе саданіна (уверсе, унізе, справа, злева);

якая саданіна раўменчанна злева ад лімона (справа, ...);
дзе ў дрэва ствол таўсцейшы: уверсе ці ўнізе?

6. Вылучаць характэрныя прыкметы розных адзінак часу. Напрыклад:

калі мядзведзь упадае ў спячку;
калі птушкі адлятаюць у вырай;
што адбываецца з дрэвамі восенню;
што робяць сяляне на полі вясной?

1.4. МУЗЫЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

У ходзе слухання музыкі можна прапаноўваць дзецям вызначаць:

доўгі гук або кароткі;
нізкі гук або высокі;
рухаецца мелодыя ўверх або ўніз;
як гучыць музыка ў першай (...) частцы;
якая па ліку частка зараз гучыць.

Пры развучванні танцавальных рухаў можна:

- 1) звяртаць увагу на колькасныя адносіны:
выкарыстоўваць лічэнне для рытмізацыі рухаў;
прапаноўваць зрабіць названую колькасць рухаў (напрыклад, пляснуць у далоні тры разы);
прапаноўваць вылучаць моцную долю такта: на першы і чацвёрты гук мацней тупнуць (пляснуць у далоні);
- 2) звяртаць увагу на даўжыню (шырыню) кроку;
- 3) пабуджаць дзяцей арыентавацца ў прасторы па вуснай інструкцыі выхавальніка:
узяць хусцінку ў левую (...) руку;
прытупнуць левай (...) нагой;
выставіць правую нагу ўперад (...);
рухацца ў вызначаным напрамку;
пастроіцца так, каб дзяўчынкі былі ўперадзе (злева, ...) ад хлопчыкаў.

У працэсе слухання музыкі, развучвання танцавальных рухаў і ігры на дзіцячых музычных інструментах можна фарміраваць паняцці *хутка, павольна*.

1.5. ФІЗІЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

Прапануючы дзецям розныя практыкаванні, трэба не толькі даваць ім фізічную нагрузку, але і звяртаць увагу на розныя матэматычныя адносіны. Для гэтага ў фармулёўцы практыкаванняў трэба рабіць акцэнт на спецыяльныя словы, пабуджаць дзяцей ужываць іх у мове. Трэба вучыць параўноўваць прадметы па велічыні, (гімнастычныя палкі, мячы, стужкі, бар'еры і г. д.). Можна пабуджаць дзяцей лічыць рухі ў працэсе выканання практыкаванняў, а таксама лічыць практыкаванні, вывятляць, колькі разоў яго выканалася тое ці іншае дзіця. Можна вывятляць, хто прыбег першы (другі, ...), якім па ліку прыбегла тое ці іншае дзіця. Трэба звяртаць увагу на парадак выканання практыкаванняў.

Неабходна пабуджаць дзяцей улічваць, дзе правы, а дзе левы бок цела і прапаноўваць выконваць практыкаванні не па ўзору, а па вуснай інструкцыі. Так, у час выканання практыкаванняў для рук і ног, нахіленняў, паваротаў трэба сачыць за дакладнасцю арыентацыі ў прасторы (дзе левы, а дзе правы бок цела).

Разгледзім канкрэтныя прыклады, як у ходзе выканання практыкаванняў па фізкультуры можна фарміраваць у дзяцей матэматычныя ўяўленні.

Практыкаванні	Заданні і пытанні па матэматыцы
1. Колькасныя адносіны	
Кіданне (качанне) мяча	Кінуць мяч адной рукою (дзвюма)
Пераступанне праз лініі	Адшукаць, дзе адна лінія (дзве, многа)
Прысяданні, скачкі, нахіленні, павароты	Выканаць адзін раз (многа, столькі, колькі іншае дзіця, пэўную колькасць разоў, ...)
Паслядоўнае пераскакванне праз чатыры лініі, з абруча ў абруч, пераступанне праз набіўны мячы	Палічыць колькасць ліній (абручоў, мячоў) або колькасць крокаў (скачкоў). Высветліць, які па ліку чырвоны (...) абруч (калі лічыць ад сябе) або якога колеру трэці (...) ад цябе абруч

2. Велічыні прадметаў

Пераступанне цераз дзве паралельныя лініі, пападанне мячом у “вароты”, хадзьба па гімнастычнай лаве (дошцы), лажанне пад перашкодай, цераз прадметы

Скачкі ў даўжыню з месца (з разбегу)

Адшукаць (параўнаць), дзе вузкі “ручай” (“вароты”, “дарожка”), а дзе шырокі (дзе доўгая “дарожка”, а дзе кароткая; дзе высокі бар’ер (прадмет), а дзе нізкі); дзяўчынкам пераступіць цераз вузкі “ручай”, а хлопчыкам — цераз шырокі.

Чым адрозніваюцца “ручай” (лавы, бар’еры)? Які “ручай” шырэйшы? Які бар’ер (прадмет) вышэйшы? Цераз які “ручай” лягчэй пераступіць (цераз які бар’ер лягчэй пералезці)? Чаму? Хто скочыў далей? Калі ты скочыў далей: сёння або ўчора? Як даведацца?

Параўнаць адлегласць шляхам вымярэння пры дапамозе ўмоўнай меркі або вызначэння прасторавага размяшчэння рысак

3. Прасторавыя адносіны

Кіданне (качанне) мяча

Хадзьба па схілу
Хадзьба прыстаўнымі крокамі, бег у калоне

Скачкі ўверх, дастаючы падвешаны прадмет

Скачкі на адной назе, адбіванне мяча аб зямлю адной рукой

Аббяганне перашкод

Кінуць мяч уверх (уперад, высока, далёка).

Куды ты кінуў мяч?

Прайсці ўверх, уніз

Рукацца ў зададзеным напрамку (улева,...) па вуснай інструкцыі выхавальніка.

Які прадмет вісіць вышэй (ніжэй)? Да якога прадмета лягчэй дакрануцца? Чаму?

Скакаць на левай (правай) назе; дзяўчынкам скакаць на левай назе, хлопчыкам — на правай; тры разы скочыць на левай назе, потым — тры на правай.

На якой назе скакалі? Колькі разоў адбілі мяч правай рукой? Аббегчы прадметы злева (справа)

Пастраенне ў шарэнгу, калону па 1 (2, 3, 4)	Хто стаіць злева (справа, уперадзе, ззаду) адносна цябе (адносна вызначанага дзіцяці)?
---	--

4. Формы ліній

Пастраенне ў круг (шарэнгу)	Правяраць, ці не атрымаўся авал замест круга (зігзаг замест прамой).
Хадзьба (бег) па кругу (прамой, хвалістай лініі, зігзагам)	Звярнуць увагу на адпаведнасць маршруту вызначанай лініі

5. Арыентацыя ў часе

Бег на вялікія і малыя адлегласці	Глумачыць словы: <i>спачатку, потым, хутка, павольна, раней пазней</i>
-----------------------------------	--

1.6. РАЗВІЦЦЁ МОВЫ, НАВУЧАННЕ ГРАМАЦЕ

Развіваючы мову дзяцей, трэба пабуджаць іх ужываць: словы *многа, мала, больш, менш, столькі, колькі*; колькасныя і парадкавыя лічэбнікі; словы, якія абазначаюць форму, памер прадметаў, прасторавыя і часавыя адносіны.

Развіваючы навыкі ўжывання абагульняючых слоў, можна замацоўваць навыкі групавання прадметаў, колькаснага і парадкавага лічэння. Напрыклад, дзецям прапанаваць выбраць са слоў, якія яны пачулі (або з малюнкаў), тыя, што абазначаюць адзенне, і падлічыць (з дапамогай фішак) колькасць гэтых слоў, вызначыць парадкавы нумар паказаных выхавальнікам прадметаў адзення.

Навучаючы складанню апавядання-апісання (аб прадмеце або па карціне), трэба пабуджаць дзяцей звяртаць увагу на колькасць дэталей або прадметаў, іх памер, форму, размяшчэнне ў прасторы, адносіны ў часе.

Навучаючы дзяцей дзяліць сказ на словы і праводзіць гукавы аналіз слоў, трэба:

звяртаць увагу на колькасць слоў у сказе, складоў у слове;

вызначаць, якое слова (які гук) стаіць першае (другое і г. д.) на парадку, або якое месца займае адзначанае слова (гук), які на ліку склад з'яўляецца націскным. Навучаючы элементам пісьма, можна замацоўваць уменне арыентавацца на лісце паперы: з якога радка пачынаць, колькі клетак і з якога боку адступіць, цераз колькі клетак і ў якім напрамку запісваць наступны знак і г. д.

1.7. ЧЫТАННЕ І ПЕРАКАЗ ТВОРАЎ МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

У казках, апавяданнях, вершах, загадках, лічылках, прымаўках, прыказках, песеньках неабходна звяртаць увагу на матэматычныя адносіны.

У казцы “Церамок”: колькі усяго звяроў прыйшло ў церамок; хто прыйшоў першы (другі...); якой па парадку прыбегла мышка (жабка...); хто вышэйшы: мышка ці воўк?

У казцы “Жыхарка”: колькі разоў хадзілі Кот і Пеўнік на працу, на які раз яны не змаглі дагнаць Лісу і Жыхарку?

У казцы “Пеўнік і бабовае зярнятка”: колькі разоў курка звярталася за дапамогай і да каго; колькі разоў звярталася да гаспадыні, колькі — да кароўкі, колькі — да гаспадара, колькі — да каваля?

У казцы “Два прагныя медзведзяняты”: на колькі частак хацелі падзяліць сыр медзведзяняты; як даведацца: розныя часткі ці не; як называюцца дзве роўныя часткі; ці можна назваць дзве няроўныя часткі палавінкамі?

У вершах С. Маршака “Вясёлае лічэнне” і лічылках Г. Віеру: як выглядаюць лічбы.

1.8. ПРАЦОЎНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

Фарміруючы ў дзяцей навыкі працы, неабходна прапаноўваць ім сітуацыі, у якіх трэба групаваць прадметы па розных прыкметах: прыбіраць пасля гульні цацкі, матэрыялы да заняткаў, будаўнічыя матэрыялы, посуд пасля ежы, прылады працы. Напрыклад:

усе вялікія мячы скласці ў вялікую скрыню, а ўсе малыя — у малую скрыню;

усе талеркі паставіць у стосік, а кубачкі на паднос; скласці ў таз усе цацкі, якія можна мыць (у незалежнасці ад колеру, велічыні, назвы і г. д.).

У працэсе сервіравання стала, падрыхтоўкі да заняткаў неабходна звяртаць увагу на колькасныя адносіны: многа сурвэтак, адна сурвэтніца;

лыжак на стол трэба паскласці столькі, колькі талерак; пэндзлікаў трэба раздаць столькі, колькі ўсяго дзяцей будзе маляваць;

высветліць, колькі кубачкаў не хапіла; адлічыць і прынесці талеркі, якіх не хапіла.

Дзецям, якія дапамагаюць раскладваць бялізну і развешваць ручнікі, можна прапаноўваць высвятляць: колькі расклалі камплектаў бялізны, а колькі засталася.

У час пасадкі кветак на ўчастку (караняплодаў) можна прапаноўваць дзецям лічыць, колькі ёсць цыбулінак і колькі трэба рабіць ямак.

Збіраючы ўвосень ураджай, можна:

прапаноўваць дзецям групаваць агародніну, насенне, садавіну па розных прыметах (напрыклад, трэба выбраць вялікія зярняткі на насенне);

пабуджаць параўноўваць агародніну па колькасці.

Фарміруючы ў дзяцей навыкі працы, неабходна прапаноўваць ім сітуацыі, у якіх можна звяртаць увагу на памеры прадметаў. Напрыклад:

снег больш зручна расчышчаць шырокай лапатай. Прапануецца выбраць тую, што шырэйшая (звяртаецца ўвага на метады параўнання);

маленькім дзецям больш зручна карыстацца грабелькамі з кароткай ручкай. Прапануецца выбраць патрэбныя граблі;

для паліву раслін трэба ўзяць лягчэйшае вядро;

для падклейвання кніг і рамонту кардонак з-пад настольных гульняў прапануецца падабраць адпаведныя па велічыні палоскі паперы;

у працэсе разбіўкі градак і пасадкі караняплодаў можна прапаноўваць дзецям выкарыстоўваць умоўную мерку (зрабіць роўныя, аднолькавыя па даўжыні градкі; зрабіць

ямкі для цыбулінак на аднолькавай адлегласці адна ад адной);

у працэсе паліўкі раслін і кармлення рыбак неабходна пабуджаць дзяцей выкарыстоўваць умоўную мерку як адзінку вымярэння.

Пры нарыхтоўцы агародніны і садавіны на шмат мож- на прананоўваць дзецям упарадкаўваць плады па велі- чыні (на дно слоіка трэба пакласці самыя вялікія, по- тым — меншыя, а ўверсе — самыя малыя).

У час догляду за раслінамі трэба звяртаць увагу дзя- цей на поры года і час сутак (калі якую працу трэба рабіць: калі сеяць, калі паліваць кветкі і г. д.).

Дыдактычныя задачы*Развіццё матэматычных уяўленняў*

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 5, у абазначэнні лічбай адпаведнай колькасці прадметаў.

Замацоўваць веданне характэрных прымет аб'ёмных геаметрычных фігур, уменне бачыць форму прадметаў. Паказаць характэрныя прыметы авалоіда ў параўнанні з шарам. Знаёміць з гісторыяй паходжання назвы “авалоід”.

Практыкаваць у вызначэнні месца прадмета ў прасторы адносна іншых.

Фарміраваць уяўленне пра назвы і паслядоўнасць летніх месяцаў. Знаёміць з гісторыяй паходжання назваў гэтых месяцаў.

Лепка

Вучыць дзяцей перадаваць форму і характэрныя рысы садавіны пры лепцы з натуры, выкарыстоўваючы розныя прыёмы (напрыклад, згладжванне).

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Пашыраць уяўленні дзяцей пра расліннасць мясцовых садоў і экзатычныя фрукты. Фарміраваць уяўленні пра характэрныя асаблівасці кожнага з летніх месяцаў.

Азняямленне з наваколлем

Пашыраць уяўленні аб прафесіі прадаўца, аб асноўных элементах працоўнага працэсу.

Развіццё мовы

Пашыраць актыўны слоўнік назвамі экзатычнай саданіны, геаметрычных фігур, летніх месяцаў.

Замацоўваць уменне разумець вобразныя выразы ў загадках.

Працягваць вучыць выкарыстоўваць розныя віды сказаў у працэсе сюжэтна-ролевых гульняў, сродкі інтанацыйнай выразнасці.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да чалавека працы. Пашыраць круггляд і развіваць творчыя здольнасці дзяцей.

Матэрыял для заняткаў. “Цудоўны” мяшэчак з садавіной (муляжамі або малюнкамі): лімон, ананас, ківі, банан, яблык. Пластылін, стэкі. Карткі з лічбамі, цэннікі, фішкі (“грошы”), мяч.

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць насупраць выхавальніка на дыване, а ў ходзе 2-га — за сталамі. У час 3-га блока дзеці дзейнічаюць згодна з ролямі, 4-ы блок можа быць праведзены на ўчастку, на свежым паветры.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Дзеці ўмеюць лічыць у межах 5, ведаюць паслядоўнасць пор года, маюць у пасіўным слоўніку словы: *авалод, чэрвень, ліпень, жнівень* і назвы экзатычных фруктаў.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: выхавальнік прыносіць “цудоўны” мяшэчак з садавіной, прапануе дзецям адгадаць загадкі.

Адгадаюць хутка дзеці
Самы кіслы фрукт на свеце. (*Лімон.*)

Да нас прыплыў з сябрамі ў вязцы
З краін далёкіх капітан.
Жоўты, важны, вельмі смачны,
Як завуць яго? (*Банан.*)

Што за фрукт гэта такі:
Чырвоны, смачны, наліўны.
Яркім сонейкам сагрэты,
Паспявае познім летам. (*Яблык.*)

Прыбыў да нас з краін далёкіх
Афрыканскі папуас.

Чуб зялёны, бок гранёны
Што за дзіва? (Ананас.)

Знешне на бульбу мы падобны
На смак, як суніцы,
А колер — зялёны. (Кіт.)

Выхавальнік выкладвае па чарзе ўсю садавіну з мя-
шчэчка.

- ❖ Колькі ўсяго садавіны?
Якім па ліку ляжыць ананас (...)?
Што ляжыць на трэцім (...) месцы (калі лічыць
злева направа)?

2-і блок. Дзецям прапануецца зляпіць садавіну.

- ❖ Якога колеру бывае лімон (...)?
Якую форму мае яблык (ананас)?

Выхавальнік праводзіць аналогію паміж формай яйка і авалоідам, расказвае гісторыю паходжання гэтага тэрміна (гл. п. 3.3).

- ❖ Чым авалоід падобны на шар?
Чым авалоід адрозніваецца ад шара?

Якая садавіна мае форму авалоіда (шара)?

Выхавальнік паказвае, што шар коціцца ва ўсе бакі, а авалоід толькі ў адным напрамку. Звяртаецца ўвага на тое, што шар мае аднолькавую таўшчыню з усіх бакоў, а авалоід розную (таўшчыню можна паказаць шляхам абхвату пальцамі або розным становішчам расстаўленых рук, або пры дапамозе пратыкання тонкай палачкай вырубу з пластыліну).

Выхавальнік паказвае некаторыя прыёмы лепкі (агладжванне, нанясенне стэкам граней у ананаса).

Дзеці лепяць тую садавіну, якую хочуць, а потым адносяць свае вырабы ў “краму”.

3-і блок. Сюжэтна-дыдактычная гульня “Крама”.

Папярэдняя праца: выхавальнік размяркоўвае ролі прадаўца, таваразнаўцы, касіра, пакупнікоў; праводзіць гутарку з мэтай канкрэтызацыі функцый кожнай ролі, для ўяўленне аб элементах працоўнага працэсу.

Гульнёвыя ролі і правілы:

таваразнаўца сартуе вырабы, размяшчае іх на паліцах, падлічвае, колькі якой садавіны ў краме, раскладвае карткі з лічбамі (“цэннікі”) побач з вырабамі;

прадавец прапануе садавіну пакуніку, правярае, ці правільна назваў пакунік месца прадмета, прадае тавар;

касір падлічвае “грошы”, правярае, ці адпавядае іх колькасць цане прадмета, выдае чэк пакуніку;

пакунік выбірае садавіну, якую хоча куніць, называе прадаўцу, дзе яна размешчана, адлічвае касіру “грошы” (колькасць паказвае лічба на цэнніку).

Выхавальнік можа выконваць любую ролю або сачыць за ходам гульні. Гульня працягваецца па жаданню дзяцей, ролямі можна мяняцца.

4-ы блок. Выхавальнік прапануе ўспоміць, у якую пару года больш за ўсё паспявае садавіны.

Якая пара года ідзе перад летам (пасля лета)?

Якія летнія месяцы вы ведаеце?

Выхавальнік чытае вершы пра кожны з летніх месяцаў, абмяркоўвае іх характэрныя прыкметы і расказвае гісторыю паходжання назваў летніх месяцаў.

Дыдактычная гульня “Працягвай” (з мячом).

Дыдактычная задача: замацоўваць веданне назваў і паслядоўнасці пор года і летніх месяцаў.

Гульнёвыя дзеянні: кіданне мяча.

Гульнёвыя правілы: вядучы называе пару года (летні месяц) і кідае мяч аднаму з дзяцей. Той, хто атрымаў мяч, павінен назваць наступную і кінуць мяч назад вядучаму.

Гульнёвы вынік: той, хто робіць памылку, аддае фанты. Потым фанты разыгрываюцца.

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння. Знаёміць з утварэннем ліку 6.

Паказваць адрозненне аб'ёмных і плоскіх геаметрычных фігур (авалоід — авал, шар — круг, конус — трохвугольнік).

Лепка

Замацоўваць уменне ляпіць па ўзору канструктыўным спосабам вядомыя прадметы, перадаючы характэрныя дэталі.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Фарміраваць абагульненае ўяўленне пра агародніну па некаторых прыкметах.

Азнаямленне з наваколлем

Фарміраваць веды пра тое, што працаўнікі сельскай гаспадаркі апрацоўваюць зямлю, вырошчваюць агародніну, атрымліваюць ураджай.

Даць уяўленне аб агародніцтве.

Музыка

Вучыць успрымаць адрозненні ў характары музыкі.

Вучыць спяваць лёгкім, рухавым голасам, прытрымліваючыся дынамічных адценняў (А. Філіпенка. “Урожай собирай”).

Развіццё мовы

Вучыць разумець вобразныя выразы ў загадках.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да працы дарослых, уменне дзейнічаць калектыўна.

Матэрыял для заняткаў. Кошык з агароднінай: рэпа, морква, цыбуля, агурок, памідор. Пластылін, дошкі. Відарысы агародніны. Карткі з “карэньчыкамі” (цыбуля, бурак, морква, бульба) і бацвіннем.

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня ў групавым пакоі. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць паўкругам на дыване, 2-га — за сталамі, 3-га — стаяць каля “павільёнаў” (спецыяльна арганізаванага месца). Апошні, 3-і блок можна правесці ў другой палове дня.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Дзеці маюць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння ў межах 5, ведаюць характэрныя прыметы конуса, трохвугольніка, авалоіда, авала, шара, круга. Умеюць ляпіць па ўзору. Ведаюць тэкст песні “Урожай собирай”. Маюць веды пра агародніну і яе прызначэнне.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: у групу ўносяць кош, пакрыты сурвэткай. Выхавальнік кажа дзецям, што невядома, што ляжыць у кашы, але ёсць нейкая запіска, у якой напісана:

У вялікім кашы гэтым —
Вельмі смачныя “сакрэты”,
Яны патрэбны на салаты
І на вінегрэты. (Агародніна.)

Выхавальнік загадвае загадкі, дастаючы з кошыка агародніну, якую дзеці адгадалі.

На вуліцы зялёны, а ў бочцы — салёны. (Агурок.)
Не мыш, а з хвостом, круглая, але не гарбуз.
(Рэпа.)

Сядзіць дзед, у сто шуб адзет,
Хто яго раздзявае, той слёзы пралівае. (Цыбуля.)
Сама паненка ў каморы
А яе каса на дворы. (Морква.)

Мы пузатыя сінёры, як завуць нас? (Памідоры.)

Выхавальнік размяшчае агародніну ў рад.

Колькі ўсяго агародніны было ў кашы?
Што мы дасталі першым (другім, ...)?
Якой па парадку была цыбуля (морква, ...)?
Што ляжыць справа (злева) ад рэпы (цыбулі, ...)?

Праводзіцца гутарка пра агародніну, пра месцы, дзе яна расце, даецца ўяўленне аб агародніцтве.

Якую ролю іграе агародніна ў нашым жыцці?
Як называюцца людзі, якія вырошчваюць агародніну?

Дзе расце агародніна?

Калі збіраюць ураджай? У якую пару года?

Чаму менавіта восенню, а не зімой ці вясной?

Выхавальнік расказвае дзецям пра цяпліцы.

Затым прапануецца гульня “*Вяршкі і карэньчыкі*”.

Гульнёвыя дзеянні: пошук сваёй пары, спаборніцтва.

Гульнёвыя правілы: адна група дзяцей атрымлівае карткі з “карэньчыкамі” (цыбуля, бурак, морква, бульба), а другая — з бацвіннем. Па сігналу выхавальніка дзеці павінны адшукаць сваю пару.

Гульнівы вынік: тая пара, якая хутчэй і правільна абірэцца, атрымлівае прыз.

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям “пасадзіць свой агарод” — зляпіць агародніну па жаданню і прадметніц на сельскагаспадарчую выставу.

❖ Якую форму нагадвае морква (памідор, агурок) на малюнку?

А якую форму мае сапраўдная морква (памідор, агурок)?

Чым адрозніваецца конус ад трохвугольніка (шар ад круга, авалоід ад авала)?

Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на тое, што трохвугольнік (шар ад авала) хаваецца ў далоні, а конус, шар, авалоід — не. Падкрэсліваецца, што трохвугольнік, круг, авалоід — тонкія фігуры, яны называюцца плоскімі, а конус, шар, авалоід — тоўстыя фігуры, яны называюцца аб’ёмнымі.

❖ Якую па форме фігуру трэба выразаць з паперы, каб зрабіць аплікацыю морквы (памідора, агурка)?

Якую па форме фігуру трэба ляпіць з пластыліну, каб зрабіць моркву (памідор, агурок)?

Як мы будзем ляпіць конус (шар, авалоід)?

Нагадваюцца прыёмы лепкі кожнай формы (прамымі рухамі або кругавымі, аднолькавае націсканне на два бакі пластыліну або не і г. д.). Звяртаецца ўвага на велічыню агародніны.

У час лепкі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

❖ Што ты лепш?

Якую геаметрычную фігуру гэта нагадвае?

Як ляпіць шар (конус, авалоід)?

У канцы працы дзеці разам з выхавальнікам афармляюць выставу, размяшчаючы агародніну па відах.

Дыдактычная гульня “Хто больш назбірае”.

Дыдактычныя задачы: развіваць хуткасць і спрытнасць, вучыць адрозніваць характар музыкі, замацоўваць умённе параўноўваць групы прадметаў па колькасці.

Гульнівыя дзеянні: хадзьба ў карагодзе пад музыку, пры змене характару музыкі — збіранне “ўраджаю” (цацка) у кошкі.

Гульнёвыя правілы: кожнае дзіця атрымлівае кошык. Калі гучыць павольная мелодыя, дзеці водзяць карагод, калі мяняецца характар музыкі, дзеці збіраюць “ураджай”.

Гульнёвы вынік: выйграе той, хто да канца гульні сабраў больш цацак.

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям правесці экскурсію па выставе.

- ❖ Што знаходзіцца ў самым верхнім радзе (самым ніжнім, трэцім па парадку зверху, ...)?
Дзе размешчаны агуркі (памідоры, ...)?

Выхавальнік падводзіць дзяцей да “павільёна”, дзе размешчаны два паралельныя рады агуркоў і памідораў (па 5 штук).

- ❖ Колькі агуркоў (памідораў)?
Ці пароўну агуркоў і памідораў?
Дадаецца яшчэ 1 памідор.

- ❖ Колькі зараз стала памідораў?
Стала больш, чым было, ці менш?
На колькі стала больш?
Колькі было памідораў? Колькі стала?
Як атрымалі 6 памідораў?
Што трэба зрабіць, каб агуркоў і памідораў стала пароўну?

Паказваюцца два спосабы (павелічэнне і памяншэнне мноства на 1 элемент).

- ❖ Як можна атрымаць лік 6?
Які лік большы (меншы): 5 ці 6?
На колькі лік 5 меншы за лік 6?
На колькі лік 6 большы за лік 5?
Ці падабаецца вам наша выстава?
Што новага вы даведаліся сёння пра агародніну?

У канцы комплексу выхавальнік прапануе дзецям стаць у карагод і спець песню “Урожай собирай”.

Тэма 3

КАСМІЧНАЕ ПАДАРОЖЖА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 6. Замацоўваць веданне лічбаў.

Практыкаваць у адрозненні і называнні плоскіх геаметрычных фігур, у вызначэнні даўжыні і шырыні прадметаў пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдніка.

Вучыць арыентавацца па зададзенай умове.

Музыка

Вучыць слухаць выкананне дарослымі твораў на музычных інструментах, адрозніваць інструменты на слых; пісаць музыку пры дапамозе знакаў (геаметрычных фігур).

Фізічная культура

Практыкаваць у бегу рознымі спосабамі (шырокім крокам, з высокім падыманнем калень, у калоне па аднаму), мяняючы напрамак бегу (па вуснаму ўказанню); у поўшні назад; у хадзьбе па абмежаванай паверхні прыстаўным крокам у названы бок.

Развіццё мовы

Пашыраць слоўнік дзяцей словамі: *робат, кратэр, код, касмалёт, адсек*.

Вываваўчыя задачы. Развіваць пачуццё адказнасці за даручаную справу, пачуццё ўзаемадапамогі. Вучыць дзейнічаць зладжана.

Матэрыял для заняткаў. Робат цацачны кардонны. Музыкальныя інструменты (малаточак, барабан, бубен, піяніна, металафон), запіс гучання інструментаў. Кардонныя карткі, алоўкі, нажніцы, абручы. Карткі з лічбамі ад 0 да 6, карткі з некаторай колькасцю кропачак. Фігуркі кісманайтаў (6 штук). Наборы плоскіх геаметрычных фігур (па колькасці дзяцей): кругі, трохвугольнікі, квадраты, прамавугольнікі.

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 3-і блок можа праходзіць у другой палове дня на спартыўнай пляцоўцы. У групу вымешчаны паміж 1-м і 2-м блокамі абсталёўваецца “касмалёт”: па кругу размяшчаюцца крэсельцы (па колькасці дзяцей) з лічбамі ад 0 да 6, у сярэдзіне — робат.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Умеюць лічыць у межах 6, ведаюць адпаведныя лічбы. Ведаюць, як гучаць прапануемыя музыкальныя інструменты.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: у групе з'яўляецца робат, у якога ў проразі змешчана кардонная картка з прапановай увесці спецыяльную інфармацыю з дапамогай кода. Каб расшыфраваць код, трэба запісаць музыку, выкарыстоўваючы геаметрычныя фігуры па наступных правілах: калі гучыць музычны трохвугольнік, трэба маляваць трохвугольнік, калі барабан, то — квадрат, калі бразготка — круг, калі піяніна — праманугольнік. Прычым знакі трэба размяшчаць у такой паслядоўнасці, як гучыць музыка.

Падрыхтоўчыя практыкаванні:

1. Выхавальнік узнаўляе гук на інструменце, дзеці павінны намаляваць адпаведную геаметрычную фігуру.

2. Выхавальнік малюе на дошцы геаметрычную фігуру, а дзеці павінны назваць адпаведны музычны інструмент (можна прапанаваць дзецям зайграць на тым музычным інструменце, які адпавядае знаку).

Дзеці слухаюць запіс ігры на музычных інструментах (або выхавальнік узнаўляе гукі за шырмай). Алоўкамі трэба намаляваць на картках, напрыклад, такую паслядоўнасць фігур:

Колькі ўсяго атрымалася знакаў?

Ці заўважылі вы, што некаторыя фігуры сустракаюцца не адзін раз? Якія гэта фігуры?

Дзе яны размешчаны, на якім месцы (калі лічыць злева направа)?

Выхавальнік прапануе дзецям увесці карткі з кодам у проразы на робаце (кожны з дзяцей спрабуе).

Праблемная сітуацыя: памеры картак не адпавядаюць велічыні проразі. Выхавальнік падводзіць дзяцей да разумення таго, што трэба зрабіць карткі адпаведнай велічыні, меркай-пасрэднікам можа быць картка, якую дасталі з робата. Нагадваецца прыём параўнання пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдніка. Дзецям прапануецца

адрэзаць лішнія кавалачкі, а потым па чарзе ўставіць сваю карткі з кодам у проразь. Робат выдае наступную інфармацыю: на далёкай планеце здарылася бяда — папётры ў скафандрах касманавтаў заканчваецца, трэба іх ратаваць. Дзецям трэба адправіцца ў касмічнае падарожжа.

2-і блок. Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на “касма-лет” і прапануе адгадаць загадкі (можна выкарыстаць мялюнак на с. 69).

Падобна лічба на кручок,

А можа на абламаны сучок. (*Адзін.*)

Я падобна на гусяня,

У мяне шыя доўгая. (*Два.*)

На гэту лічбу паглядзі.

Нібы ластаўка ляціць. (*Тры.*)

Гэта лічба быццам крэсла,

Якое перавярнуў нехта. (*Чатыры.*)

Як завецца лічба тая,

Што на серп падобная? (*Пяць.*)

Я падобна на замок:

Уверсе крук, унізе — кружок. (*Шэсць.*)

Калі мяне ты ўбачыш,

То ўспомніш абаранак смачны. (*Ноль.*)

Праводзіцца дыдактычная гульня “*Адшыкай сваё месца*”.

Дыдактычная задача: замацоўваць веданне лічбаў, павысіць колькаснага лічэння.

Гульнівае дзеянне: пошук свайго “адсека”.

Гульнівыя правілы: кожны з дзяцей атрымлівае картку ў некаторай колькасцю кропачак. Трэба палічыць, колькі кропачак на картцы, і па сігналу выхавальніка (“на старт!”) бегчы да крэсла з адпаведнай лічбай. Калі месца вольнае — сесці на яго, калі не — шукаць другое крэсла з адпаведнай лічбай.

Гульнівы вынік: калі ўсе дзеці правільна адшукалі сваё месца, то “касмалет” адпраўляецца ў касмічнае падарожжа.

Перад “адлётам” выхавальнік паведамляе дзецям, што час да пачатку старту трэба адлічваць у адваротным парадку (5, 4, 3, 2, 1, 0, пуск!).

Мы сядзім не на зямлі!
А ў цудоўным караблі!
Не ў марскім, не ў самалёце —
У сапраўдным касмалёце!

**3-і блок. “Касмалёт” прылятае на чужую планету.
Зічныя практыкаванні:**

1. “Прыцяжэнне”. Хадзьба з высокім падыманнем калень, на пальцах.

2. “Метэарытны дождж”. Бег змейкай са шчэпленымі на галаве рукамі (“абароннымі шлемамі”).

3. “Кратэр”. Хадзьба па абмежаванай паверхні прыстаўнымі крокамі бокам (у зададзеным напрамку).

4. “Планетаходы”. Хадзьба ў паўпрысядзе.

5. “Малыя кратэры”. Пераскокванне абручоў.

6. “Варожыя спадарожнікі”. Поўзанне змейкай паміж прадметамі па ўказанню выхавальніка (управа, улева, уперад, назад).

Дыдактычная гульня “Адшукай касманаўтаў”.

Дыдактычная задача: вучыць рухацца ў вызначаным напрамку.

Гульнёвыя дзеянні: пошук касманаўтаў.

Папярэдняя праца: выхавальнік раскладвае пад сурвэткі фігуркі касманаўтаў у розных месцах на падлозе, абазначае месца, з якога дзіця пачынае рухацца.

Гульнёвыя правілы: выхавальнік гаворыць іграку, як адшукаць касманаўтаў (напрыклад, пройдзеш уперад 3 крокі, потым улева 2 крокі). Ігрок павінен уважліва выслушаць выхавальніка і рухацца дакладна па інструкцыі.

Гульнёвы вынік: той, хто правільна рухаўся, адшуквае касманаўта.

Метадычныя ўказанні: гульня працягваецца, пакуль не будуць знойдзены 6 фігурак касманаўтаў. Інструкцыі даюцца нескладаныя: па 2—3 крокі ў 2—3 напрамках.

Выхавальнік прапануе дзецям размясціць фігуркі касманаўтаў у рад і адказаць (не ўслых, а на вуха выхавальніку) на пытанне: колькі ўсяго касманаўтаў

На заключным этапе комплексу дзецям прапануваць вярнуцца на “касмалёт” у свае “адсекі”. Касманаўты дзякуюць за дапамогу. Разам з выхавальнікам дзеці лічаць у адваротным парадку (5, 4, 3, 2, 1, 0, пуск!).

Дыдактычныя задачы*Развіццё матэматычных уяўленняў*

Практыкаваць у лічэнні ў межах 6; у адрозненні і называнні плоскіх геаметрычных фігур.

Вучыць вызначаць форму прадметаў з навакольнага асяроддзя, арыентавацца ў двухмернай прасторы (на паперы).

Аплікацыя

Вучыць складаць узор на паперы рознай формы па матах беларускага арнаменту.

Азнаямленне з наваколлем

Паглыбляць веды аб сваёй Радзіме, аб прыродзе роднага краю.

Музыка

Вучыць рухацца ў адпаведнасці з рознымі характарамі музыкі (“Пасеялі дзеўкі лён”).

Мастацкая літаратура

Чытаць верш П. Броўкі “Дарагая Беларусь”. Перадаваць інтанацыю, лагічныя націскі, паўзы, аўтарскі настрой.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць пачуццё прыхільнасці да роднага краю, цікавасць да яго прыроды, звычайў. Рапніваць творчасць дзяцей.

Матэрыял для заняткаў. Каляровая папера, клей, ниткі, белая папера розных форм (сурвэткі). Узоры арнаментаў. Лялькі ў нацыянальным беларускім адзенні.

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца ў групе пакоі ў 1-й палове дня. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць за сталамі, а ў ходзе 3-га блока — свабодна рухаюцца, танцуюць.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Умеюць лічыць у межах 6, ведаюць канкрэтныя ўласцівасці плоскіх геаметрычных фігур (трохвугольніка, круга, квадрата, прамавугольніка, авала). Маюць веды аб прыродзе роднага краю. Знаёмы з некаторымі відамі арнамента.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: да дзяцей у госці прыходзіць лялька ў нацыянальным беларускім адзенні.

Алесь і Аленка цікавяцца, якія вершы пра сваю Радзіму ведаюць дзеці. Выхавальнік чытае, напрыклад, верш П. Броўкі “Дарагая Беларусь”.

- ❖ Пра што гаворыцца ў вершы?
Якія пачуцці перадае паэт?
Які горад з’яўляецца сталіцай Беларусі?
Якія беларускія гарады вы ведаеце? (Хто больш назаве.)

Алесь і Аленка прапануюць дзецям упрыгожыць сурвэткі беларускім арнамантам. Выхавальнік расказвае пра тое, што наша Беларусь багатая на лясы, лён, збожжа. Паказвае, што гэтыя рэчы адлюстроўваюцца ў арнаменце, паказвае ўзоры розных арнаментаў, падкрэслівае значэнне колеру: блакітны — кветкі льну, жоўты — калоссе і г. д.

- ❖ Як можна адлюстраваць у арнаменце спелае калоссе (журавоў, кветкі льну і г. д.)?
Якія геаметрычныя фігуры нагадваюць васількі (калоссе, елачкі, ...)?
Што можна адлюстроўваць з дапамогай трохвугольніка (круга, квадрата, ...)?
Якія геаметрычныя фігуры ўжываюцца ў арнаменце?
Якія прадметы нагадваюць гэтыя геаметрычныя фігуры?
Колькі фігур размешчана ўверсе на паперы (унізе, ...)?
Колькі ўсяго ў арнаменце кружкоў (трохвугольнікаў, ...)?

Пры разглядванні кожнага з узораў выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на прасторавае размяшчэнне геаметрычных фігур на паперы.

Праводзіцца фізкультхвілінка з элементамі беларускіх народных танцаў (пад беларускія народныя мелодыі).

2-і блок. Выхавальнік прапануе кожнаму з дзяцей упрыгожыць сваю сурвэтку. У ходзе аплікацыі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

- ❖ Што ты будзеш адлюстроўваць?
Якія геаметрычныя фігуры будзеш выкарыстоўваць?

Што ты размесціш уверсе (унізе, справа, злева, у сярэдзіне арнаента, у верхнім левым кутку, у ніжнім правым кутку сурвэткі)?
Якую форму мае твая сурвэтка?

3 і блок. У заключнай частцы комплексу Алесь і Аляксандра разглядаюць дзіцячыя работы, хваляць дзяцей, прапінваюць патанцаваць. Дзеці танцуюць у карагодзе над музыку (напрыклад, “Пасеялі дзеўкі лён”). Выхавальнік вучыць дзяцей рухацца ў адпаведнасці з рознымі характарамі музыкі.

Тэма **5**

МАТЫЛЬКІ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў можах 6.

Вучыць дзяліць цэлае на 2 і 4 роўныя часткі, параўноўваць цэлае і часткі.

Удакладняць веданне характэрных уласцівасцей авалі ў параўнанні з кругам.

Змацоўваць уменне рухацца ў вызначаным напрамку.

Паглыбляць уяўленні аб порах года. Пазнаёміць з назвамі асенніх месяцаў і з гісторыяй іх паходжання.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Сістэматызаваць уяўленні пра паслядоўнасць змен у прыродзе восенню.

Фарміраваць разуменне сувязі паміж нарастаннем холаду і знікненнем насякомых.

Музыка

Вучыць адрозніваць вобразны характар музыкі (П. Чайкоўскі. “Хвароба лялькі”, “Новая лялька”).

Фізкультура

Практыкаваць у хадзьбе і бегу рознымі спосабамі, у скачках у даўжыню з месца (да 80 см).

Мастацкая літаратура

На прыкладзе знаёмай казкі К. Чукоўскага “Доктар Айблліт” падводзіць дзяцей да разумення асаблівасцей літаратурных жанраў (казка, верш).

Выхоўваць здольнасць засвойваць паслядоўнасць развіцця сюжэта.

Ручная праца

Развіваць уменне дзяцей працаваць з паперай, згібаць ліст у 2 і 4 роўныя часткі, згладжваць згібы, склейваць.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць у дзяцей самастойнасць, акуратнасць. Развіваць эстэтычны густ.

Матэрыял для заняткаў. Пласцінкі з музычнымі творамі (П. Чайкоўскі. “Хвароба лялькі”, “Новая лялька”). Каляровая папера, клей, нажніцы. Геаметрычныя фігуры з каляровай паперы (кругі, авалы). Узор авала і круга з расчэрчанымі восямі. Загатоўкі для матылькаў (вусікі, тулава). Пісьмо ў канверце ад Айбаліта.

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 6-ы і 7-ы блокі — у другой палове дня. У ходзе 1-га, 2-га, 3-га і 7-га блокаў дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 4-га і 6-га блокаў — за сталамі, 5-ы блок праходзіць на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць некаторыя прыметы круга і авала: абодва коцяцца, але авал — дрэнна, пры накладанні круга на авал застаюцца лішнія кавалачкі. Ведаюць казку “Доктар Айбаліт”.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік прапануе дзецям успомніць казку “Доктар Айбаліт”. Паказваюцца ілюстрацыі да казкі і праводзіцца гутарка, зачытваюцца некаторыя ўрыўкі.

❖ Што гэта: апавяданне ці верш? Як вы даведаліся?

Што на гэта паказвае?

Пра што гэта казка?

Якія жывёлы прыходзілі да доктара лячыцца?

Хто прыйшоў першы (другі, ...)?

Якой па парадку прыйшла да Айбаліта ліса (барбос, зайчыха, ...)?

2-і блок. *Сюрпрызны момант:* ад доктара прыйшло пісьмо. Ён просіць дапамагчы матылькам, якія адмарозілі крыльцы.

❖ Якая зараз пара года?

Якія асеннія месяцы вы ведаеце?

Як вы думаеце, чаму матылькі адмарозілі крыльцы?

Выхавальнік гутарыць пра характэрныя прыкметы кожнага з асенніх месяцаў, паведамляе пра гісторыю паходжання назваў гэтых месяцаў.

Дыдактычная гульня “Працягвай!” (з мячом).

Дыдактычная задача: замацоўваць веды дзяцей аб паслядоўнасці пор года, аб назвах і паслядоўнасці летніх і асенніх месяцаў.

Гульня праводзіцца па аналогіі, як у комплексе № 4.

3 і блок. Слуханне музыкі П. Чайкоўскага “Хвароба дзіўкі”. Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на характар музыкі.

❖ Што вы ўяўляеце сабе, слухаючы гэту музыку? Якога матылька можна ўявіць сабе: хворага ці здоровага?

4 ы блок. Выхавальнік прапануе дзецям дапамагчы хворым матылькам. Падводзіць да думкі, што, каб дапамагчы матылькам, трэба зрабіць новыя крыльцы з геаметрычных фігур. Паказвае круг і авал.

❖ Як называюцца гэтыя фігуры?
Што агульнага ў авала і круга?
Чым яны адрозніваюцца?

Выхавальнік нагадвае дзецям, што калі яны высвятлялі, чым адрозніваецца квадрат ад любога прамавугольніка, то параўноўвалі паміж сабой суседнія стораны прамавугольніка. Звяртаецца ўвага на тое, што ў авала і круга старон няма. Выхавальнік паказвае мадэлі круга і авала з расчэрчанымі восямі. Падкрэсліваецца, што для высвятлення адрознення авала ад круга трэба параўноўваць прамыя лініі ўнутры фігуры, якія называюцца восямі. Праводзіцца аналогія паміж восямі і спіцамі ў шпіцепада. Паказваецца на мадэлях, што гэтыя лініі прыходзяць ад аднаго краю фігуры да другога дакладна праз сярэдзіну.

Выхавальнік паказвае, што пры згінанні авала па восях пачынаюць атрымлівацца лішнія кавалачкі, а пры згінанні круга па восях краі фігуры будуць супадаць, лішніх кавалачкаў не атрымліваецца.

Выхавальнік прапануе дзецям аддзяліць авалы ад кругоў, выкарыстоўваючы згінанне фігур па воях.

5-ы блок. Фізічныя практыкаванні “Імітацыя палёту матылькоў”:

1. “Матылькі лётаюць”. Бег на дыбачках з высокім падыманнем калень, махаючы рукамі.

2. “З кветкі на кветку”. Скачкі ў даўжыню з абруча ў абруч.

3. “Танец матылькоў”. Кружэнне на месцы ў бок, які паказвае выхавальнік.

4. Дробны бег на месцы.

5. Бег у калоне ў напрамку, які вызначыў выхавальнік.

6-ы блок. Выхавальнік нагадвае дзецям, што трэба дапамагчы хворым матылькам, трэба з авалаў, якія яны падрыхтавалі, зрабіць крыльцы. Паказваецца выраб крыльцаў метадам згінання авалаў напалам, наклеивання на згіб нарыхтоўкі, упрыгожвання крыльцаў аплікацыяй і выразання зубчыкаў па краю. Пры згінанні звяртаецца ўвага дзяцей на тое, што краі фігуры павінны супадаць, згіб трэба разгладзіць.

Колькі частак атрымалася?

Ці аднолькавыя часткі? Як праверыць?

Што больш: частка ці цэлае?

У ходзе ручной працы дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

Што трэба зрабіць, каб атрымаліся аднолькавыя крыльцы?

Як ты ўпрыгожыш крыльцы?

7-ы блок. Дзеці слухаюць музыку П. Чайкоўскага “Новая лялька”.

Чым адрозніваецца гэтая музыка ад “Хваробы лялькі”?

Што вы ўяўляеце сабе, слухаючы гэтую музыку?

Выхавальнік аналізуе дзіцячыя работы.

Якія фігуры выкарыстоўвалі для новых крыльцаў?

Як даведацца, што крыльцы атрымаліся роўныя?

Матылькі “дзякуюць” дзецям за дапамогу, а выхавальнік прапануе пакінуць іх у групе да вясны.

Дыдактычныя задачы*Развіццё матэматычных уяўленняў*

Знаёміць з утварэннем ліку 7. Замацоўваць веданне лічбаў, уменне размяшчаць прадметы ва ўзрастаючым і убываючым парадку па велічыні.

Практыкаваць у адрозніванні аб'ёмных і плоскіх геаметрычных фігур (цыліндра ад круга і прамавугольніка).

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Знаёміць з падрыхтоўкай дзікіх жывёл да зімы.

Развіццё мовы

Вучыць разумець вобразныя выразы ў загадках.

Развіваць уменне звязна, паслядоўна складаць сюжэтнае апавяданне, указваючы месца і час дзеяння.

Вучыць самастойна выкарыстоўваць розныя віды сказаў.

Музыка

Пабуджаць да імправізацыі розных гукаў.

Маляванне

Вучыць маляваць жывёл па ўяўленню, перадаваць іх адрозненні па велічыні.

Фізікультура

Практыкаваць у хадзьбе рознымі спосабамі, бегу з перашкодамі; у скачках на дзвюх нагах, рухаючыся наперад і праз скакалку; у перакідванні мяча ад грудзей адзін аднаму і ў лажанні па гімнастычнай лесвіцы.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць станоўчыя адносіны да жывой прыроды. Развіваць творчыя здольнасці, намыкі сумеснай дзейнасці.

Матэрыял для заняткаў. Рознакаляровыя алоўкі. Фігуркі звяроў: вавёрка, заяц, вожык, воўк, мядзведзь, ліса. Арэшкі, шышкі, яблыкі (сапраўдныя або выявы) — па 7 штук для кожнага дзіцяці. Наборы картак з лічбамі. Мільёнкі цыліндраў рознай таўшчыні. Мадэлі цыліндра, круга, прамавугольніка. Выявы елачак рознай вышыні (наборы для кожнага дзіцяці). Ілюстрацыі позняй восені.

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 5-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га, 3-га і 5-га блокаў дзеці сядзяць за сталамі ў груповым пакоі.

Апора на папярэднія веда і вопыт дзяцей. Валодаюць навыкамі лічэння ў межах 6, маюць у пасіўным слоўніку словы: *суткі, учора, сёння, заўтра*. Ведаюць, што аб'ёмныя фігуры не хаваюцца ў далоні, а плоскія хаваюцца. Маюць несістэматызаваныя веда пра дзікіх жывёл, іх звычкі.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік прапануе дзецям адправіцца ў падарожжа ў лес і паглядзець, як звяры рыхтуюцца да зімы. Перад дзецьмі расстаўляюцца ілюстрацыі з выявай позняй восені.

Якая зараз пара года?

Якая пара года наступіць пасля восені?

Якія змены адбыліся ў прыродзе?

Што змянілася ў жыцці жывёл у лесе?

Якіх дзікіх жывёл вы ведаеце?

Што вы ведаеце пра іх?

Якія гукі яны выдаюць?

Чаму ў жыцці жывёл адбыліся змены?

Як вы думаеце, ці лёгка сустрэць гэтых жывёл у лесе зараз? Чаму?

Дзецям паведамляецца, што яны даведаюцца, каго першага сустрэнуць у лесе, калі адгадаюць загадку.

Хітрая ашуканка рыжую шубку мае,

Пушыстым хвастом сляды замятае. (*Ліса.*)

Гульнівае практыкаванне (для кожнага дзіцяці): адшукаць для лісы самую высокую елачку, упарадкаваць елачкі па вышыні, расстаўляючы іх злева направа ад самай высокай да самай нізкай.

Ліса правярае правільнасць выкананага задання і разказвае дзецям, як яна рыхтуецца да зімы.

Учора я па лесе ішла, норку мышкі я знайшла,

Сёння я яе пільную, заўтра мышку я злаўлю.

Калі ліса знайшла норку мышкі? (*Учора.*)

Што яна робіць сёння? (*Пільнуе мышку.*)

Калі яна зловіць мышку? (*Заўтра.*)

Чым ліса харчуецца? Як яна дабывае ежу?

Праблемная сітуацыя: дзеці ў лесе сустракаюць мядзведзя, які скардзіцца, што зіма на носе, а яму няма дзе жыць.

- ❖ Ці палюе мядзведзь зімой?
Што ён робіць зімой?
Дзе спіць мядзведзь?

Мядзведзь не ведае, як пабудаваць бярлог, і просіць дзяцей дапамагчы яму (паказвае дзецям намалёваныя бярвенні).

- ❖ Якую геаметрычную фігуру нагадвае бярвяно?
А чым цыліндр адрозніваецца ад круга, прамавугольніка? (*Аб'ёмная фігура, нельга схваць у далоні.*)

Якое бярвяно самае тоўстае (калі лічыць знізу ўверх), самае тонкае?

Мядзведзь дзякуе дзецям і ідзе будаваць бярлог.

2-і блок. Рухавая гульня з мячом “Не спазніся!”

Мэта: вучыць перакідваць мяч адзін аднаму ад грудей, развіваць хуткасць і спрытнасць.

3-і блок. Выхавальнік прапануе адгадаць загадку, каб даведацца, каго дзеці зараз сустрэнуць у лесе.

- 🔑 Без крылаў, а хутчэй за птушку
З дрэва на дрэва пералятае.
Што за рыжы звер такі,
Хто адгадае? (*Вавёрка.*)

- ❖ Дзе жыве вавёрка?
Як яна рыхтуецца да зімы?

Выхавальнік прапануе палічыць вавёрчыны прыпасы, якія размешчаны ў два паралельныя рады адзін пад адным.

- ❖ Колькі ў вавёрачкі шышак, арэшкаў?
Чаго стала больш (дадаецца яшчэ адна шышка)?
На колькі?

Колькі стала шышак?

Выхавальнік абазначае колькасць шышак лічбай 7, чытаючы дзецям вершык:

Сем — нібы вострая каса,
Касі каса, пакуль раса!

- ❖ На што падобна лічба 7?
Як можна зрабіць, каб шышак і арэшкаў стала пароўну? (*Дадаецца адзін арэшак.*)

Як атрымалі 7 арэшкаў?

Як атрымаць лік 7?

Які лік меншы: 7 ці 6?

На колькі лік 7 большы за лік 6?

Выхавальнік паведамляе, што каб даведацца пра наступнага жыхара лесу, дзеці павінны адгадаць яшчэ адну загадку.

☉ Пад соснамі, пад елкамі
‡ Ляжыць мяшок з іголкамі. (Вожык.)

❖ Як рыхтуецца вожык да зімы?
Што ён больш за ўсё любіць?

Праблемная сітуацыя: у вожыка баляць ножкі, ён проціць дзяцей дапамагчы яму сабраць яблыкі і палічыць іх.

❖ Колькі ўсяго яблыкаў?
Якая лічба абазначае гэту колькасць яблыкаў?
Пакажыце яе.

Гульнівае практыкаванне: вожык прапануе кожнаму з дзяцей палажыць на сталае ў адзін рад столькі яблыкаў, колькі адпавядае паказаннай ім лічбе (5, 6, 7).

Выхавальнік прапануе дзецям адгадаць яшчэ загадкі.

☉ Летам шэры, зімой белы. (Заяц.)
‡ Шэры паляўнічы жыве ў лесе,
А палюе без стрэльбы. (Воўк.)

Выхавальнік выстаўляе ў рад фігуркі звяроў.

❖ Як вы думаеце, чаму заяц становіцца зімой белы?
Чым харчуецца зімой заяц? воўк?
Колькі ўсяго звяроў мы сустрэлі ў лесе?
Якой па ліку мы сустрэлі вавёрку (мядзведзя, ...)?
Каго мы сустрэлі чацвёртым (шостым, ...)?

Выхавальнік прапануе дзецям пагуляць так, як гуляюць лясныя жывёлы.

4-ы блок. Фізічныя практыкаванні:

1. “Мядзведзь ідзе”. Хадзьба на пятках, на ўнутраным і знешнім баку ступні.
2. “Вожык бяжыць”. Дробны бег на дыбачках.
3. “Зайчык скача”. Скачкі на дзвюх нагах, рухаючыся наперад.
4. “Воўк палюе”. Бег з перашкодамі.

5. “Ліса забаўляецца”. Скачкі праз скакалку.

6. “Хуткая вавёрачка”. Лажанне па гімнастычнай лесвіцы.

5-ы блок. Выхавальнік прапануе дзецям успомніць і намалюваць, як звяры рыхтуюцца да зімы. Пасля аналізу работ дзецям прапануецца скласці невялікае апавяданне па свайму малюнку.

Тэма **7**

ДАПАМАЖЫ НЯЗНАЙКУ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 7.

Знаёміць з характэрнымі прыметамі чатырохграннай прызмы ў параўнанні з кубам. Практыкаваць у адрозніванні плоскіх і аб’ёмных геаметрычных фігур.

Змацоўваць уяўленні пра часткі сутак. Тлумачыць паняцце *суткі*. Знаёміць з гісторыяй паходжання слова *суткі*, назваў частак сутак.

Маляванне

Вучыць маляваць па ўяўленню, выкарыстоўваючы сродкі вобразнай выразнасці.

Вучыць выбіраць паперу для малявання, маляваць на таніраванай паперы.

Развіццё мовы

Вучыць разумець сэнс загадак, іншасказанняў.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць у дзяцей жаданне збранаць адзін з адным, пачуццё ўзаемадапамогі. Развіць эстэтычны густ.

Матэрыял да заняткаў. Таніраваная папера чатырох колераў (цёмна-фіялетавага, блакітнага, ружовага, шэрага). Фарбы, пэндзлік. Фігурка Нязнайкі. Мяч. Наборы карткаў (кожная картка падзелена на чатыры часткі) з намалюванымі прадметамі адзення, агародніны, характэрнымі з’явамі або дзеяннямі для частак сутак. Наборы плоскіх і аб’ёмных геаметрычных фігур (крут, шар, квадрат, куб, прамавугольнік, цыліндр, чатырохгранная прызма, трохвугольнік, конус, піраміда, трохгранная прызма).

Размяшчэнне і арганізацыя дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня ў групавым пакоі. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць паўкругам насупраць выхавальніка, 3-га блока — за сталамі.

Апора на папярэднія веда і вопыт дзяцей. Маюць ў пасіўным слоўніку слова *суткі*, адрозніваюць часткі сутак па характэрных дзеяннях і з'явах. Ведаюць характэрнае адрозненне плоскіх і аб'ёмных фігур. Маюць у пасіўным слоўніку слова *прызма*.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: у групу прыходзіць Нязнайка. Ён просіць дапамагчы жыхарам Сонечнага горада выбраць будаўнічыя матэрыялы для будаўніцтва новага раёна горада. Нязнайка сам спрабуе выбраць, што яму патрэбна: плоскія геаметрычныя фігуры.

❖ Ці зможа Нязнайка пабудаваць сапраўдны дом з гэтых фігур? Чаму?

Якія фігуры вы параіце яму ўзяць?

Чым яны адрозніваюцца ад тых, што выбраў Нязнайка? (Не хаваюцца ў далоні, можна выкарыстоўваць для будаўніцтва.)

Нязнайка выбірае шары, конусы.

❖ Ці можна пабудаваць дом толькі з гэтых фігур? Чаму?

Якія фігуры трэба выбраць? Чаму?

Выхавальнік паказвае куб, потым чатырохгранную прызму.

❖ Як называюцца гэтыя фігуры?

Чым прызма падобна на куб?

Чым прызма адрозніваецца ад куба?

Што можна пабудаваць з прызмы (з куба)?

Звяртаецца ўвага на розную даўжыню кантаў, якія выходзяць з адной вяршыні (вымярэнне праводзіцца пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдняка).

Гульнёвае практыкаванне (для кожнага з дзяцей): з набору плоскіх і аб'ёмных геаметрычных фігур у левую кучку скласці ўсе плоскія фігуры, а ў правую — аб'ёмныя.

Нязнайка правярае, хваліць дзяцей.

2-і блок. Гульнёвая сітуацыя: Нязнайка кажа дзецям, што ён добра ведае паслядоўнасць частак сутак. Але ён робіць памылкі, і дзеці падказваюць яму. Выхавальнік прапануе Нязнайку і дзецям адгадаць, пра што гаворыцца ў наступных вершыках.

За вокнамі ўжо відно,
І дзецям трэба ўставаць,
Пасцель заслаць і апранацца
І сонны тварык умываць. (*Раніца.*)

Высока сонейка свяціла,
Мы на прагулку ўсе хадзілі,
А потым елі суп і кашу
І спалі разам у садзе нашым. (*Дзень.*)

За вокнамі цямнець пачынае,
Дзяцей “Калыханка” запрашае,
Пасцельку трэба расцілаць,
Бо ўжо час лажыцца спаць. (*Вечар.*)

У чорным небе зорачкі блішчаць,
А пад падушкай мае цацкі спяць. (*Ноч.*)

Выхавальнік прапануе дзецям пагуляць у гульнію **“Назаві адным словам”**.

Дыдактычная задача: растлумачыць паняцце *суткі*.

Гульнёвае дзеянне: падабраць абагульняючае слова.

Гульнёвыя правілы: вядучы паказвае картку. Хто першы падыме руку, павінен назваць адным словам тыя рэчы, што намаляваны на картцы (адзенне, агародніна, посуд, суткі).

Гульнёвы вынік: калі дзіця правільна адказала, то становіцца вядучым і мае права паказаць наступную картку.

Метадычныя ўказанні: на апошняй картцы павінны быць намаляваны характэрныя дзеянні і з’явы для ўсіх частак сутак. Дзеці павінны назваць адным словам раніцу, дзень, вечар, ноч — *суткі*. Выхавальнік абагульняе: калі пройдуць раніца, дзень, вечар, ноч, то кажуць, што прайшлі цэлыя суткі.

Праводзіцца гутарка пра гісторыю паходжання назваў частак сутак, слова *суткі*.

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям намаляваць на таніраванай паперы тое, што бывае раніцай або днём,

або вечарам, або ноччу. У ходзе малявання дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

❖ Якую частку сутак ты будзеш маляваць?
Паперу якога колеру ты выбераш? Чаму?
Што ты хочаш намаляваць? Што адбываецца ра-
ніцай (днём, вечарам, ноччу)?

У ходзе аналізу работ трэба звярнуць увагу на адпа-
веднасць намаляваных з'яў і дзейнасці людзей той або
іншай частцы сутак.

У канцы комплексу выхавальнік прапануе падарыць
усе малюнку Нязнайку, каб ён больш не рабіў памылак.
Нязнайка дзякуе і развітваецца.

Тэма **8**

ЦЫРК

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэн-
ня, разуменне незалежнасці колькасці прадметаў ад іх
велічыні і размяшчэння ў прасторы, уменне вызначаць
колькасць гукаў; выконваць зададзеную колькасць рухаў.

Знаёміць з характэрнымі ўласцівасцямі прамавуголь-
ніка, з паняццем “прамы вугал”.

Практыкаваць у параўнанні прадметаў па велічыні з
дапамогай вакамеру і ўмоўнай меркі-пасрэдніка, у прас-
торавай арыентацыі адносна сябе і на лісце паперы.

Аплікацыя

Працягваць вучыць прыёмам выражання (разразання
вузкіх палосак упоперак, квадрата — на трохвугольнікі,
круга — на паўкругі), вучыць выконваць сюжэтную ап-
лікацыю, акуратна наклеіваць.

Развіццё мовы

Пашыраць слоўнік дзяцей новымі словамі (арэна,
купал, жанглёр, акрабат).

Азняямленне з наваколлем

Фарміраваць уяўленне пра цырк, яго прызначэнне,
пра цыркавыя прафесіі.

Музыка

Вучыць слухаць і ўспрымаць вясёлы, з запалам
характар музыкі Дэ. Кабалеўскага “Клоуны”.

Пабуджаць да імпрывізацыі танцавальных рухаў.

Фізічная культура

Практыкаваць у бегу з высокім падыманнем бядра, хадзьбе па гімнастычнай лаве прыстаўнымі крокамі.

Вучыць выконваць агульнаразвівальных практыкаванні са стужкамі.

Практыкаваць у кіданні мяча.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць самастойнасць, акуратнасць у працы, звычку рыхтаваць і прыбіраць сваё рабочае месца. Пашыраць кругагляд.

Матэрыял для заняткаў. Тоўстая папера, таніраваная ў блакітны колер, пэндзікі, клей, нажніцы. Рознакаляровыя: 2 вялікія і 2 малыя квадраты, прамавугольнікі няроўнастароннія рознай велічыні, кардонныя палоскі ў якасці ўмоўных мерак, мадэлі прамых вуглоў, трохвугольнікі з рознымі прапорцыямі вуглоў. Фотакарткі і малюнкi з выявамі цырка (альбом). Гімнастычныя лавы, стужкі, мяшэчкі з пяском. Магнітафон з запісам музыкі (Дз. Кабалеўскі. “Клоуны”). Карткі з лічбамі.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 3-га блока — за сталом, 4-га блока — стаяць паўкругам каля выхавальніка і выставы работ, потым свабодна рухаюцца, 2-і блок праводзіцца на фізічнай пляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць, што даўжыня суседніх старон у квадрата аднолькавая, а ў няроўнастаронняга прамавугольніка — розная.

Маюць некаторыя ўяўленні пра цырк.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: у госці прыйшлі клоуны і прынеслі альбом пра цырк.

Гутарка пра цырк, прагляданне альбома.

Што адметнага ў будынку цырка?

Якую форму мае дах цырка?

Якія часткі будынка вы яшчэ бачыце?

Якой яны формы?

Што з намаляванага мае трохвугольную форму (квадратную, прамавугольную, круглую)?

Хто з вас быў у цырку?

Што знаходзіцца пасярэдзіне?

Дзецям даецца ўяўленне пра арэну як месца для паказу спектакля.

Якую форму мае арэна?

Хто выступае ў цырку?

Выхавальнік расказвае пра цыркавыя прафесіі (гімнаст, жанглёр, акрабат, фокуснік, дрэсіроўшчык).

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям пагуляць у “цырк”, дзе ўсе дзеці будуць артыстамі, а цацкі — гледачамі.

а) “Выступленне гімнастаў”. *Фізічныя практыкаванні:*

1. Бег з высокім падыманнем калень.

2. Хадзьба па гімнастычнай лаве прыстаўнымі крокамі.

3. Бег са стужкамі.

4. Агульнаразвівальныя практыкаванні са стужкамі:

махі рукамі ўверсе (скрыжаваць — у бакі);

скачкі (ногі скрыжаваць — у бакі);

нахіленні ў бакі, рукі ўверсе (а. с. — рукі ў бакі, ногі на шырыні плячэй);

скачкі на дзвюх нагах, рукі ўверсе.

Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на тое, што практыкаванні трэба рабіць столькі разоў, колькі вызначае лічба на картцы.

б) “Дрэсіроўшчыкі”. *Дыдактычная гульня “Пазнай па голасу”.*

Дыдактычная задача: практыкаваць у падлічванні гукаў і вызначэнні галасоў жывёл.

Гульнёвыя дзеянні: адгадваць па голасу.

Гульнёвыя правілы: вядучы ўзнаўляе некаторую колькасць гукаў, імітуючы голас той ці іншай жывёлы. Дзеці па чарзе называюць гэту жывёлу і адказваюць, колькі гукаў яны пачулі.

Гульнёвы вынік: калі дзіця адказвае правільна, становіцца вядучым.

в) “Жанглёры”. *Фізічныя практыкаванні:* перакідванне мяча адзін аднаму з розных становішчаў (дзеці стаяць насупраць адзін аднаго).

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям зрабіць аплікацыю будынка цырка.

- ❖ Колькі ўсяго фігур на сталe?
Колькі вялікіх (малых) фігур?
Колькі прамавугольнікаў (квадратаў)?
Нагадайце, чым адрозніваецца квадрат ад прамавугольніка?

Звяртаецца ўвага на даўжыню суседніх старон. Адно з дзяцей параўноўвае стораны пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдніка. Робіцца вывад: у квадрата (“цудоўнага” прамавугольніка) усе стораны роўныя, а калі стораны розныя па даўжыні, то гэта — проста прамавугольнік.

- ❖ Чым падобныя гэтыя фігуры?
Ці можна квадрат назваць прамавугольнікам?
Чаму?

Выхавальнік паказвае дзецям на прамежак паміж суседнімі старанамі. Тлумачыць, што гэта — вугал, паказвае яго вяршыню. Звяртае ўвагу на тое, што ўсе вуглы ў прамавугольніка аднолькавыя па велічыні. Паказвае гэта пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдніка (мадэлі, роўнай па велічыні прамому вуглу).

- ❖ Як вы думаеце, чаму такая фігура называецца прамавугольнікам?

Выхавальнік паказвае на малюнках і тлумачыць: калі дрэва стаіць роўна, прама, то прамежак паміж дрэвам і глебай — прамы вугал, а калі падзьмуў вецер, дрэва нахілілася, і вугал стаў не прамы. Суседнія стораны прамавугольніка размешчаны прама адна ад адной, вугал паміж імі прамы, таму і называецца такая фігура прамавугольнікам.

Выхавальнік прапануе дзецям пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдніка праверыць, ці ўсе вуглы прамыя ў тых фігурах, якія ляжаць на сталах.

Потым выхавальнік прапануе параўнаць фігуры, якія ляжаць на сталах, па велічыні.

- ❖ Якая фігура лепш падыходзіць для падмурка?
З якіх фігур будзеце рабіць сцяжкі?
Як можна атрымаць трохвугольнік з квадрата?
Якую фігуру будзеце выкарыстоўваць для купала?
Як яе атрымаць?

4-ы блок. Аналіз дзіцячых работ.

Колькі ўсяго фігур ужывалася для аплікацыі?

Якія геаметрычныя фігуры выкарыстоўвалі?

Як яны размешчаны ў прасторы?

Пакажыце ўсе прамавугольнікі. Ці ўсе вуглы ў іх прамыя?

Пакажыце трохвугольнікі. Ці ўсе вуглы ў іх прамыя?

Выхавальнік разам з дзецьмі правярае гэта пры дапамозе ўмоўнай меркі і яны прыходзяць да вываду: у трохвугольнікаў можа быць толькі адзін прамы вугал (а можа не быць ніводнага). Звяртаецца ўвага дзяцей на тое, што калі мерка накладваецца на непрамы вугал, то застаецца лішні кавалачак.

Гульнёвае практыкаванне: адшукаць у навакольным асяроддзі прадметы, у якіх усе вуглы прамыя (можна карыстацца ўмоўнай меркай).

На заключным этапе комплексу клоуны дзякуюць дзецям за цікавыя заняткі і запрашаюць наведацца ў цырк. Гучыць музыка Дз. Кабалеўскага “Клоуны”, праводзіцца гульня “Мора хвалюецца”.

Гульнёвая сітуацыя: дзеці танцуюць пад музыку, прыдумваюць танцавальныя рухі адпаведна характару музыкі. Калі музыка спыняецца, дзеці павінны замерці ў позе клоуна. (Як варыянт: вядучы пытаецца ў дзяцей, дзе хто знаходзіцца адносна адзін аднаго.)

Тэма

9

АСЕННІ БУКЕТ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння ў межах 7.

Практыкаваць у дзяленні прадметаў на роўныя часткі, у раскладванні прадметаў ва ўзрастаючым парадку па велічыні.

Замацоўваць уменне арыентавацца ў двухмернай прасторы; веды пра паслядоўнасць пор года, назвы і паслядоўнасць асенніх месяцаў.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Вучыць называць і адрозніваць пяць відаў дрэў па лісці (бяроза, клён, дуб, рабіна, вярба), заўважаць сезонныя змены ў прыродзе, разумець і выяўляць сувязь паміж нарастаннем холаду і станам раслін.

Аплікацыя

Працягваць адпрацоўваць уменне выразаць прадметы круглай і авальнай формы.

Вучыць рабіць нажніцамі надрэзы, выемкі для перадачы характэрных асаблівасцей прадметаў.

Мастацкая літаратура

Фарміраваць уменне выразна перадаваць інтанацыю і настрой пры чытанні верша на памяць (Янка Купала. “Лістапад”).

Развіццё мовы

Практыкаваць у падборы азначэнняў і параўнанняў да слоў па тэме “Восень”.

Музыка

Вучыць успрымаць асаблівасці зместу і характару музычных твораў (П. Чайкоўскі. “Поры года”).

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць уменне радавацца прыгожаму, развіваць эстэтычны густ, беражлівыя адносіны да прыроды.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць паўкругам насупраць выхавальніка, 2-га і 3-га — за сталамі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя ўяўленні пра асеннія змены ў прыродзе. Раней чыталі верш Янкі Купалы “Лістапад”. Ведаюць характэрныя ўласцівасці плоскіх геаметрычных фігур. Умеюць выразаць прадметы круглай і авальнай формы.

Матэрыял для заняткаў. Наборы лісткаў рознай даўжыні (па колькасці дзяцей). Малюнкi з выявамі дрэў. Каляровая папера, клей, нажніцы. Наборы квадратаў рознага колеру (па колькасці дзяцей). Запіс твораў П. Чайкоўскага “Поры года”.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Гучыць запіс “Асенняй песні” П. Чайкоўскага.

Выхавальнік прыносіць букет асенніх лісткаў у вазе, чытае вершык.

Прыгажуня залатая букет прынесла нам.
Многа лісця жоўтага, многа і чырвонага,
Толькі не знайшла яна лісціка зялёнага.

- ❖ Хто прынёс букет?
Чаму яна не знайшла зялёнага лісціка?
Якія яшчэ змены ў прыродзе вы заўважылі з надыходам восені?
Чаму адбываюцца гэтыя змены?
Якія поры года вы яшчэ ведаеце?
Колькі іх усяго? Назавіце па парадку.
Якія асеннія месяцы вы ведаеце?
Колькі іх усяго? Назавіце па парадку.

Выхавальнік прапануе вывучыць верш Янкі Купалы “Лістапад”.

2-і блок. Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на букет.

- ❖ Лісцікі з якіх дрэў вы бачыце?
Чым яны адрозніваюцца адзін ад аднаго?
Якой формы лісцікі тут ёсць?
У якіх дрэў лісце падобнае па форме?
Ці адрозніваюцца лісцікі па велічыні?
Які ліст самы доўгі (кароткі)?
Які ліст самы шырокі (вузкі)?

Выхавальнік паказвае, як адшукаць самы доўгі лісцік і раскладвае лісцікі ва ўбываючым парадку па даўжыні (шляхам папарнага накладання).

- ❖ Колькі ўсяго лісцікаў у радзе?
Які ліст ляжыць трэцім па парадку (пятым, ...)?
Якім па ліку ляжыць кляновы ліст (дубовы, ...)?
Які ліст знаходзіцца злева ад бярозавага (справа)?

Практыкаванне (для кожнага дзіцяці): гаспадыня Восень папрасіла ўпарадкаваць лісцікі па даўжыні. Раскладваць трэба знізу ўверх, пачынаючы ад самага доўгага.

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям зрабіць з лісцяў букет і падарыць Восені. Нагадваюцца спосабы выразаання.

- ❖ Дзе на паперы трэба размясціць вазу (лісцікі)?
Якой формы можна зрабіць вазу?

З якой формы лепш выказаць лісцікі бярозы (...)?
Якія лісцікі лепш выказаць з авалу (...)?

У ходзе аплікацыі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

❖ Як ты будзеш выказаць лісцікі?
Як трэба правільна скласці ліст паперы для выра-
зання?

Што трэба зрабіць, каб лісцік быў падобны на сапраўдны?

Аналіз дзіцячых работ.

❖ Колькі лісцікаў наклеена на гэтай паперы?
Якой формы гэта ваза?

Высвятляецца, дзе размешчаны той ці іншы лісцік.

У канцы комплексу дзеці дораць свае букеты Восені,
а потым танцуюць з лісцікамі пад музыку П. Чайкоўскага.

Тэма **10**

ФАБРЫКА ЦАЦАК

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэн-
ня ў межах 7.

Практыкаваць у называнні і адрозненні аб'ёмных геа-
метрычных фігур: авалоіда ад авала, шара, цыліндра.

Практыкаваць ва ўпарадкаванні прадметаў па вышыні.

Вучыць вызначаць месцазнаходжанне прадметаў у
прасторы.

Лепка

Вучыць ляпіць фігуркі жывёл, перадаваць характэр-
ныя асаблівасці з дапамогай некаторых прыёмаў лепкі.

Музыка

Вучыць перадаваць характар музыкі ў рухах перса-
нажаў.

Развіццё мовы

Развіваць словатворчасць. Вучыць складаць загадкі,
прыдумваць невялікія апавяданні.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Знаёміць з умовамі жыцця некаторых экзатычных
жывёл.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць беражлівыя адносіны да прыроды. Развіваць творчасць, фантазію. Выхоўваць акуратнасць у працы з пластылінам. Пашыраць круггляд дзяцей.

Матэрыял для заняткаў. Карткі з малюнкамі экзатычных жывёл (7 штук). Пластылін, дошкі, стэкі.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 3-га блокаў дзеці сядзяць насупраць выхавальніка на дыване, 2-га блока — за сталамі, 4-ы блок праводзіцца на вуліцы, у час прагулкі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя веды пра экзатычных жывёл. Ведаюць характэрныя ўласцівасці авалоіда, шара, цыліндра, авала, конуса.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік прапануе дзецям пагуляць у “фабрыку цацак”. Паведамляе, што цацкі будуць не простымі звярамі, а заморскімі, экзатычнымі.

Праводзіцца гутарка пра экзатычных жывёл, пра ўмовы іх жыцця, звычкі (паказваюцца карткі з выявамі кенгуру, кракадзіла, жырафы, слана і інш.).

- ❖ Пра якіх экзатычных жывёл вы даведаліся сёння? Колькі ўсяго жывёл намалявана на картках? Якім па ліку размешчаны кенгуру (...)? Хто стаіць на трэцім (сёмым) месцы? Якая з жывёл самая высокая (нізкая, тоўстая, тонкая, доўгая, кароткая)?

2-і блок. Выхавальнік прапануе зрабіць цацкі і падкрэслівае, што спачатку трэба падабраць матэрыял.

- ❖ З чаго можна зрабіць цацкі, з якіх матэрыялаў? З якога матэрыялу лягчэй за ўсё зрабіць цацкі нам? Якой формы трэба ляпіць тулава (...)? Чым авалоід адрозніваецца ад авала? (*Нельга схваць у далоні, аб’ёмная фігура.*) Чым авалоід адрозніваецца ад шара? (*Шар раскатваецца ва ўсе бакі, а авалоід — толькі ў ад-*

ным напрамку. Шар мае аднолькавую таўшчыню, а авалоід у адным месцы таўсцейшы, чым у другім.)

Чым авалоід адрозніваецца ад цыліндра? (Бакі ў авалоіда выпуклыя, а ў цыліндра — нібы адрэзаныя.)

Выхавальнік абмяркоўвае з дзецьмі, якой формы трэба ляпіць галаву, ногі, тулава, шыю, хвост канкрэтных жывёл. Нагадваюцца прыёмы лепкі, асабліва прыём разазаньня стэкам (рот у кракадзіла).

Дзецям прапануецца самастойна зляпіць фігуру жывёлы, але не называць яе, потым прыдумаць маленькае апавяданне або загадку. Дзеці павінны адгадаць якая вылеплена жывёла.

У ходзе лепкі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

Што ты будзеш ляпіць?

Якой формы трэба рабіць тулава (галаву, ...)?

3-і блок. Праводзіцца гульня “Мора хвалюецца”.

Гульнёвая сітуацыя: пад музыку дзеці танцуюць, а калі музыка перастае гучаць, яны павінны застыць у позе якой-небудзь экзатычны жывёлы.

Гульнёвы вынік: той, у каго атрымалася самая цікавая фігура, становіцца вядучым.

Выхавальнік праводзіць аналіз дзіцячых работ. Кожнае з дзяцей па чарзе павінна расказаць пра сваю цацку, а астатнія дзеці — адгадаць, што зляпіў іх сябар.

4-ы блок. Праводзіцца гульня “Лухта”.

Гульнёвая сітуацыя: дзеці прыдумваюць ежу, якую ўжываюць жывёлы (або ўмовы жыхарства), і паведамляюць на вуха суседу злева. Вядучы задае пытанне кожнаму ўдзельніку па чарзе (напрыклад, “чым харчуецца кракадзіл?”, “дзе жыве кенгуру?”). Дзеці называюць вапрыянт, які ім сказаў сусед.

Гульнёвы вынік: дзіця, адказ якога адпавядае рэчаіснасці, становіцца вядучым.

Дыдактычныя задачы*Развіццё матэматычных уяўленняў*

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння ў межах 7.

Паказваць характэрныя ўласцівасці ромба ў параўнанні з квадратам.

Вучыць вымяраць даўжыню прадметаў пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння.

Замацоўваць уменні арыентавацца ў двухмернай прасторы.

Аплікацыя

Замацоўваць уменне дзяцей упрыгожваць адзенне з паперы геаметрычнымі фігурамі.

Замацоўваць навыкі акуратнага накладвання.

Азнаямленне з наваколлем

Фарміраваць уяўленне аб працы прадстаўнікоў швейнай прамысловасці (месца працы, назвы прафесій, мэта, матэрыял, прылады працы, вынікі працы і прызначэнне).

Развіццё мовы

Вучыць ужываць розныя віды сказаў пры расказванні, разумець сэнс загадак.

Пашыраць слоўнік за кошт назваў прафесій (закройшчык, мадэльер, кравец).

Фізічная культура

Замацоўваць уменне бегаць змейкай.

Практыкаваць у скачках (ногі накрыж — у бакі, рухаючыся ўперад).

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да людзей, якія працуюць, жаданне быць падобнымі да іх. Выхоўваць элементарныя навыкі культуры працы.

Матэрыял для заняткаў. Наборы плоскіх геаметрычных фігур (для кожнага дзіцяці): квадраты, ромбы, трохвугольнікі, кругі. Лялька з паперы, адзенне для лялек (без упрыгожванняў). Узоры ўпрыгожаных паясоў. Каляровая папера, клей, нажніцы. Мадэлі прамога вугла. Шырокія стужкі. Палоскі паперы — умоўныя меркі (як адзінкі вымярэння), крэйда.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць паўкругам насупраць выхавальніка, 2-га і 3-га — за сталамі.

У ходзе фізічных практыкаванняў дзеці рухаюцца па ўказанню выхавальніка.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя веды пра швейную справу. Ведаюць характэрныя асаблівасці квадрата. Маюць у пасіўным слоўніку слова *ромб*. Маюць уяўленне пра тое, што такое прамы вугал.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: у групу прыходзіць лялька, яна падрала сукенку і просіць дапамагчы ёй.

Як вы думаеце, што трэба ведаць і ўмець, каб шыць адзенне?

Хто гэтым займаецца?

Як называецца ўстанова, дзе шыюць і рамантуюць адзенне?

Хто працуе ў атэлье?

Што робіць чалавек гэтай прафесіі?

Лялька прапануе адгадаць наступныя загадкі.

Маленькая галоўка дапамагае шыць лоўка. (*На партак.*)

Конь стальны — хвост ільняны. (*Нітка з іголкай.*)

Абмяркоўваецца, якія матэрыялы неабходны для пашыву адзення.

Прапануецца гульня **“Нітачка і іголачка”**.

Дыдактычная задача: развіваць спрытнасць, замацоўваць уменне бегаць змейкай.

Гульнёвая сітуацыя: дзеці строяцца ў калону, першае дзіця — “іголачка”, астатнія — “нітачка”. Иголачка павінна правесці “нітачку” акуратна паміж кеглямі. Дзеці павінны старацца не збіць ніводнай кеглі.

2-і блок. Выхавальнік знаёміць дзяцей з асноўнымі момантамі працоўнага працэсу. Потым абмяркоўваецца, што робяць, каб даведацца, на колькі сукенак хопіць тканіны. Выхавальнік паказвае і тлумачыць працэс вы-

мярэння з дапамогай умоўнай меркі (як адзінкі вымярэння): якая павінна быць мерка, правілы вымярэння, як лічыць меркі.

Гульнёвае практыкаванне: лялька прапануе правесці, колькі сукенак для яе малодшых сястрычак можна пашыць. Кожнай пары дзяцей раздаюцца шырокія стужкі, кардонныя палоскі для вымярэння, крэйда. Дзеці павінны адмераць і палічыць, колькі разоў умоўная мерка змяшчаецца на стужцы. Выхавальнік у індывідуальным парадку правярае, ці правільна дзіця прыкладае мерку, робіць крэдай метку, лічыць колькасць мерак. Потым дзеці паведамляюць ляльцы, колькі сукенак атрымаецца з іх стужак. (Трэба каб мерак змясцілася малая і цэлая колькасць.)

Прапануецца гульня “Шыўкі”.

Дыдактычная задача: замацоўваць уменне скакаць, рухаючыся ўперад, практыкаваць у лічэнні скачкоў (да сямі).

Гульнёвая сітуацыя: дзеці - “шыўкі” стаяць у шарэнзе. Па сігналу выхавальніка яны павінны зрабіць столькі скачкоў уперад, колькі адпавядае ліку, названаму выхавальнікам.

3-і блок. Выхавальнік прапануе ўпрыгожыць асобныя дэталі сукенкі (рукавы, паясы, каўняры) рознакаляровымі геаметрычнымі фігурамі.

❓ Якія геаметрычныя фігуры можна выкарыстоўваць для ўпрыгожвання дэталей сукенкі?

Якімі яны павінны быць па велічыні?

Выхавальнік паказвае дзецям узоры ўпрыгожаных паясоў, на якіх па чарзе размешчаны ромбы і квадраты.

❓ Як называюцца гэтыя фігуры?

Ці ёсць тут ромбы?

Чым падобны ромб і квадрат? (Маюць чатыры аднолькавыя па даўжыні стараны.)

Чым яны адрозніваюцца? (Вуглы розныя па велічыні.)

Ці прамыя вуглы ў ромба?

Як гэта можна правесці?

Выхавальнік нагадвае прыём параўнання велічынь вуглоў пры дапамозе ўмоўнай меркі — мадэлі прамога вугла.

❓ Паглядзіце на свае фігуркі для ўпрыгожвання, ці ёсць сярод іх квадраты, ромбы?

Заданне дзецям: палажыць ўсе ромбы справа ад сябе, а квадраты — злева (можна карыстацца ўмоўнай меркай).

Потым выхавальнік прапануе дзецям упрыгожыць свае дэталі і падарыць іх ляльцы. У ходзе аплікацыі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

❓ Якія геаметрычныя фігуры ты будзеш выкарыстоўваць?

Як ты будзеш іх размяшчаць?

Лялька запрашае пагуляць у “Нажнічкі”: падскок-ваць, чаргуючы ногі накрыж — у бакі.

У заключнай частцы комплексу праводзіцца аналіз дзіцячых работ. Лялька разглядае ўпрыгожаныя дэталі, хваліць дзяцей. Дзеці дораць ёй свае работы.

Тэма **12**

ДАПАМАЖЫ АЛЁНЦЫ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні ў межах 7. Фарміраваць разуменне адносін паміж натуральнымі лікамі. Замацоўваць уменне дзяліць прадметы на 4 роўныя часткі.

Практыкаваць у адрозненні плоскіх геаметрычных фігур паміж собой.

Замацоўваць уменне вымяраць велічыню прадметаў пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння.

Замацоўваць уяўленні аб часе (учора, сёння, заўтра).

Мастацкая літаратура

Вучыць пераказваць казку “Гусі-лебедзі”.

Музыка

Пабуджаць дзяцей да імправізацыі танцавальных рухаў пад беларускую народную музыку (“Бульба”).

Развіццё мовы

Практыкаваць у падборы слоў з процілеглым сэнсам (добры — злы).

Вучыць пераказваць звязна, паслядоўна, ужываючы аўтарскія выразы.

Выяўленае мастацтва

Знаёміць з ілюстрацыямі мастака В. Васняцова (“Алёнка”).

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе і бегу рознымі спосабамі.

Вучыць скакаць у даўжыню з месца.

Практыкаваць у пралажванні праз абручы.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць самастойнасць у працы. Развіваць творчасць і фантазію дзяцей. Выклікаць у дзяцей патрэбу дапамагаць сябрам у цяжкай сітуацыі.

Матэрыял для заняткаў. Рэпрадукцыя карціны В. Васняцова “Алёнка”. Кардонныя дэкарацыі: яблыня з яблыкамі, печка, дзве паралельныя вярхоўкі (рэчка). Яблыкі з паперы (у 4 разы менш, чым дзяцей). Набор геаметрычных фігур рознай велічыні, колеру, з рознымі прапарцыямі старон і восей (кругі, авалы, прамавугольнікі няроўнастароннія, трохвугольнікі, квадраты, ромбы). Палоскі для вымярэння (па колькасці дзяцей), крэйда. Абручы, кеглі. Карткі з лічбамі (ад 0 да 7). Музычны запіс “Бульбы”. Лялькі: Алёнка, Іванка, баба-яга, лебедзі.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня, але 3-і блок можна перанесці на другую палову дня, 1-ы і 2-і блокі праходзяць у груповым пакоі, 3-і можа праходзіць на вуліцы, у час прагулкі. У ходзе гутаркі дзеці сядзяць паўкругам на супраць выхавальніка, у ходзе фізічных практыкаванняў — рухаюцца па ўказанню выхавальніка каля “печкі”, “яблынькі”, “рэчкі”, “лебедзяў”. Дзеці размешчаны свабодна, каб усім было добра відаць.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць змест казкі “Гусі-лебедзі”, правілы вымярэння пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння, асноўныя прыметы і назвы плоскіх геаметрычных фігур, прыём дзялення прадметаў на 2 і 4 роўныя часткі.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Дэманстрацыя рэпрадукцыі карціны В. Васняцова “Алёнка”. Выхавальнік прапануе дзецям уважлі-

ва разглядзець карціну і коратка паведамляе пра мастака і яго твор.

- ❖ Што намалёвана на карціне?
Якія фарбы выкарыстоўваў мастак для малявання лесу (вады, гарлачыкаў, дзяўчыны)?
Якой выглядае Алёнка на карціне?
Чаму вы так думаеце? Што на гэта паказвае?
Чаму Алёнка сумная?

Выхавальнік прапануе ўспомніць і пераказаць казку “Гусі-лебедзі”.

2-і блок. Сюрпрызны момант: у групу прыходзіць Алёнка. Яна скардзіцца дзецям, што не можа сама адшукаць Іванку. Расказвае, што ўчора яна заглядзелася і не заўважыла, як гусі-лебедзі ўкралі яе браціка, а заўтра прыедуць бацькі.

Выхавальнік прапануе дзецям дапамагчы Алёнцы, але спачатку трэба ўдакладніць некаторыя пытанні:

- ❖ Калі лебедзі ўкралі Іванку?
Што адбудзецца заўтра?
Калі трэба шукаць Іванку?

Дзеці адпраўляюцца на пошукі Іванкі і даходзяць да сектара “Печка”.

Праблемная сітуацыя: печка пакажа дарогу, калі дзеці вызначаць форму яе піражкоў. Высвятляецца, якую форму маюць піражкі. Выхавальнік даручае шасцярым дзецям раскласці ўсе піражкі на шэсць груп: кругі, авалы, прамавугольнікі (няроўнастароннія), квадраты, ромбы, трохвугольнікі. Некаторым дзецям выхавальнік прапануе палічыць колькасць піражкоў у кожнай групе.

Фізічныя практыкаванні:

1. “Пралазім праз печку”. Лажанне праз абручы.
2. “Тай”. Бег змейкай паміж кеглямі.

Дзеці даходзяць да сектара “Яблынька”.

Праблемная сітуацыя: яблынька пакажа дарогу, калі дзеці правільна падзяляць яблык на чатыры роўныя часткі.

- ❖ Як трэба дзяліць?
На колькі частак падзялілі яблык?
Як называюцца дзве роўныя часткі (чатыры роўныя часткі)?
Што больш: цэлае ці палавіна (палавіна ці чвэрць)?

Фізічныя практыкаванні:

“Палянка”. Скачкі на дзвюх нагах у розных напрамках.

3-і блок. Дзеці даходзяць да секцыі “Малочная рэчка”.

Праблемная сітуацыя: рэчка пакажа дарогу, калі дзеці памераюць яе шырыню.

❖ Пакажыце, дзе ў рэчкі шырыня.
Як можна вымераць шырыню рэчкі?

Выхавальнік прапануе кожнаму з дзяцей памераць шырыню рэчкі пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння. Нагадваюцца правілы вымярэння. Выхавальнік сочыць, як дзіця прыкладае, перамяшчае мерку, робіць крэйдай метку, лічыць меркі. Дзеці паведамляюць рэчцы, якая ў яе шырыня.

Фізічныя практыкаванні:

“Пераскочым цераз рэчку”. Скачкі ў даўжыню з месца.

Нарэшце дзеці адшукваюць Іванку сярод лебедзяў, на якіх прычэплены лічбы.

❖ Колькі ўсяго лебедзяў?
Што тут не так? (Лікі размешчаны не па парадку.)

Праблемная сітуацыя: баба-яга адпусціць Іванку, калі дзеці правільна размесцяць лікі.

❖ Чаму гэты лік паставілі тут?
Дзе трэба паставіць гэты лік? Чаму?

(Напрыклад, “лік 5 на адзінку большы за 4 і меншы за 6”, або “лік 5 стаіць заўсёды перад 6 і пасля 4”.)

На заключным этапе комплексу баба-яга адпускае Іванку, і дзеці ўсе разам танцуюць пад вясёлую музыку (“Бульба”).

Тэма **13**

ТРАНСПАРТ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Пазнаёміць з утварэннем ліку 8, з характэрнымі ўласцівасцямі трапецыі.

Замацоўваць веды пра плоскія геаметрычныя фігуры.

Азнаямленне з наваколлем

Фарміраваць уяўленне пра разнастайнасць транспарту, абсталяванні спецыяльнага транспарту. Узбагаціць веды дзяцей аб працы людзей на транспарце.

Музыка

Вучыць дакладна мяняць рухі на моцную долю такта (Н. Ладухін. “Будзь лоўкі”).

Фізічная культура

Вучыць бегаць бесперапынна (да 2 мінут) з сярэдняй скорасцю, мяняць напрамак бегу па ўказанню выхавальніка, чаргаваць бег з хадзьбой.

Вучыць выконваць практыкаванні на развіццё раўнавагі.

Развіццё мовы

Вучыць ужываць розныя віды сказаў пры расказванні. Практикаваць у выкарыстанні новых форм знаёмых слоў, у стварэнні назваў прафесій.

Аплікацыя

Працягваць вучыць ствараць выявы прадметаў па ўяўленню і з прыроды.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да людзей працы. Развіваць назіральнасць. Пашыраць кругагляд.

Матэрыял для заняткаў. Каляровая папера, клей, нажніцы. Аўтамабілі розных відаў і фігуркі вадзіцеляў (цацкі або малюнкі па 8 штук). Наборы геаметрычных фігур (прамавугольнікі, трапецыі, кругі) для кожнага дзіцяці. Умоўная мерка (мадэль прамога вугла). Мяшэчкі з пяском (па колькасці дзяцей). Абручы і столькі ж карткі з лічбамі. Карткі з рознай колькасцю кропак (для кожнага дзіцяці).

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу першай паловы дня, аднак 4-ы блок можа праходзіць і ў другой палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць паўкругам насупраць выхавальніка, 3-га — за сталамі, 2-га — рухаюцца адпаведна правілам гульні, 4-ы блок праводзіцца на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя веды пра розныя віды транспарту. Ведаюць характэрныя ўласцівасці прамавугольніка, маюць у пасіўным слоўніку слова “трапецыя”. Умеюць лічыць у межах 7.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. З дзецьмі праводзіцца гутарка з мэтай сістэматызацыі ведаў пра транспарт. Высвятляецца, якія

віды транспарту ведаюць дзеці, як называецца чалавек, які кіруе транспартам.

Выхавальнік дэманструе цацкі, размешчаныя ў два паралельныя рады, адна ля адной: машынкі (7 штук) і вадзіцелі (7 штук).

- ❖ Ці пароўну машын і вадзіцеляў?
Колькі машын? Колькі вадзіцеляў?
Пад'ехала яшчэ адна машына. Ці пароўну зараз машын і вадзіцеляў?
А колькі стала машын? Трэба палічыць.
На колькі машын стала больш, чым вадзіцеляў?
Што трэба зрабіць, каб вадзіцеляў і машын стала пароўну?
Як атрымаць 8 вадзіцеляў?
Які лік большы: 7 ці 8?
На колькі лік 8 большы за лік 7?
Як атрымаць лік 8?

Выхавальнік паказвае дзецям некалькі відаў спецыяльнага транспарту (цацкі або малюнкi, размешчаныя ў рад).

- ❖ Як называюцца гэтыя машыны?
Колькі ўсяго машын?
Як вы думаеце, якая машына ездзіць хутчэй: пажарная ці снегапрыбіральная? Чаму?
Якая машына размешчана злева (справа) ад пажарнай (...)?
Якая па парадку стаіць пажарная (...) машына (калі лічыць злева направа)?
Якая машына стаіць пятай (...) па ліку?

2-і блок. Праводзіцца дыдактычная гульня “*Аўтамабілі і гаражы*”.

Дыдактычная задача: практыкаваць у супастаўленні лічбы з адпаведнай колькасцю прадметаў.

Гульнёвыя дзеянні: пошук гаража, імітацыя рухаў аўтамабіляў.

Гульнёвыя правілы: усе дзеці — “аўтамабілі”, у руках якіх — “рулі” — карткі з некаторай колькасцю кропак. “Аўтамабілі” свабодна рухаюцца па групавым пакоі. Па сігналу выхавальніка (“усе ў гаражы!”) дзеці павінны палічыць, колькі кропак на яго картцы, адшукаць адпа-

ведную картку з лічбай (якія ляжаць на падлозе ў абручах) і стаць у адпаведным абручы.

Гульнівы вынік: пераможцамі становяцца тыя дзеці, якія правільна і хутка адшукалі свой гараж (ім можа быць прысвоена званне “Лепшы вадзіцель”).

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям стварыць свой аўтапарк, зрабіць аплікацыі машын з паперы па ўзорах.

◇ З якіх частак складаецца машына?
Якія геаметрычныя фігуры можна выкарыстоўваць для аплікацыі?

Хто ведае, як называецца такая геаметрычная фігура? (Выхавальнік паказвае трапецыю.)

Якія часткі машыны могуць мець такую форму? (Кузаў, кабіна, фары.)

Чым трапецыя падобна на прамавугольнік? (Чатыры стараны, чатыры вуглы.)

Выхавальнік накладвае трапецыю на прамавугольнік (аднолькавай вышыні).

◇ Чым яны адрозніваюцца? (Ёсць лішнія кавалачкі. У трапецыі вуглы не прамыя.)

Выхавальнік пры дапамозе ўмоўнай меркі (мадэлі прамога вугла) паказвае, што ў трапецыі не прамыя вуглы (застаюцца лішнія кавалачкі), не аднолькавыя па велічыні вуглы (калі выхавальнік захоча паказаць дзецям мадэль прамавугольнай трапецыі, то трэба падкрэсліць, што ў трапецыі не ўсе вуглы прамыя).

Заданне дзецям: адшукаць ў сябе на стале трапецыю і паказаць выхавальніку.

Высвятляецца, як можна з прамавугольніка рабіць трапецыю. Паказваецца дзецям, якім чынам трэба зрэзаць два вуглы.

Выхавальнік прапануе выразаць неабходныя дэталі і зрабіць аплікацыю машыны.

Перад пачаткам аплікацыі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

◇ Якую машыну ты будзеш ствараць?
Якой формы будзеш рабіць кузаў (кабіну, колы)?

У ходзе аналізу дзіцячых работ звяртаецца ўвага на якасць наклеивання, на роўнасць выразаных дэталяў, на іх прасторавае размяшчэнне і форму.

4-ы блок. Фізічныя практыкаванні “Аўтамабілі”:

1. “Аўтакалона”. Рух змейкай пад музыку са зменай прасторавага напрамку па вуснаму ўказанню выхавальніка.

2. “Грузавікі”. Практикаванні з мяшэчкамі з пяском на ўтрыманне раўнавагі:

нахіленні з мяшэчкамі ў руках у бакі, уперад, уніз; хадзьба па нахіленай плоскасці з мяшэчкам на галаве.

3. Бег пад музыку. Змена напрамку руху на моцную долю такта.

Тэма 14

КВЕТАЧКА СЯМІКОЛЕРНАЯ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 8 і адрозненні лічбаў.

Замацоўваць разуменне адносін паміж натуральнымі лікамі.

Практыкаваць у адрозненні плоскіх геаметрычных фігур (круг, авал, квадрат, прамавугольнік, ромб, трапецыя, трохвугольнік), у прасторавай арыентацыі адносна сябе.

Мастацкая літаратура

Вучыць адчуваць вобразнасць мовы пры выразным чытанні. Фарміраваць уменне ўжываць паўзы, лагічныя націскі.

Развіццё мовы

Вучыць рэгуляваць сілу голасу, правільна ўжываць інтанацыю пры чытанні ўрыўкаў з верша.

Фізічная культура

Практыкаваць у хуткасці бегу, у скачках са скакалкай, у лажанні па гімнастычнай лесвіцы, у бегу праз абручы і змейкай.

Развіваць раўнавагу, лоўкасць у практыкаваннях з мячом.

Ручная праца

Вучыць ствараць вырабы з розных матэрыялаў, злучаючы дэталі склейваннем або сшываннем.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць жаданне дапамагаць адзін аднаму. Развіваць фізічныя якасці.

Матэрыял для заняткаў. Мадэль сяміколернай кветачкі (кожны пялёстак рознага колеру і рознай формы: круг, авал, прамавугольнік, квадрат, ромб, трапецыя, трохвугольнік). Карткі з лічбамі. Малюнак, на якім “схаваліся” лічбы. Тканіна рознага колеру. Клей, нажніцы, ніткі, іголка, гузікі. Гімнастычныя лесвіцы, лавы, скакалкі, мячы, абручы, кеглі. Граматы і медалі для ўзнагароды.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 5-ы і 6-ы блокі — у другой палове дня. У ходзе 1-га, 2-га і 5-га блокаў дзеці сядзяць паўкругам насупраць выхавальніка на дыване, 4-га — за сталамі, 3-га і 6-га блокаў — рухаюцца па ўказанню выхавальніка, 6-ы блок праходзіць на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць змест казкі В. Катаева “Цветик-семицветик”. Маюць вопыт работы з тканінай. Умеюць лічыць у межах 8, ведаюць асноўныя прыметы плоскіх геаметрычных фігур.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік прапануе дзецям успомніць чароўныя словы з казкі В. Катаева “Цветик-семицветик”.

Лети, лети, лепесток,
Через запад на восток,
Через север, через юг!
Возвращайся, сделав круг!
Лишь коснешься ты земли,
Быть по-моему вели!

Выхавальнік паказвае дзецям сяміколерную кветачку з пялёсткамі рознага колеру і рознай формы.

Што гэта?

Колькі пялёсткаў у кветачкі?

Якой яны формы?

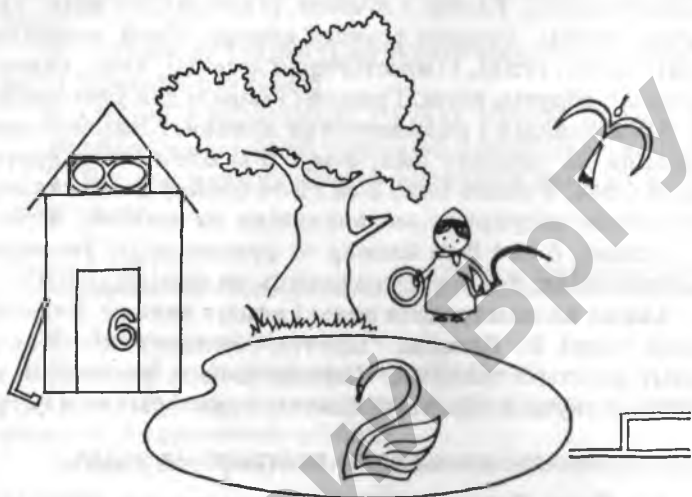
Якога колеру?

2-і блок. Выхавальнік прапануе адправіцца ў падарожжа з дапамогай сяміколернай кветачкі. У пачатку кожнага падарожжа адно з дзяцей павінна адарваць пялёстак пэўнай формы і вымавіць чароўныя словы.

Падарожжа ў каралеўства лічбаў.

Дзецям прапануецца малюнак з прадметамі, на якім “схаваліся” лічбы (1 — абламаны сучок, 2 — гусяня, 3 —

ластаўка, 4 — перавернутае крэсла, 5 — серп, 6 — замок, 7 — качарга, 0 — абаранак, 8 — два кольцы). Хто першы адшукае ўсе лічбы, атрымлівае званне “Шэрлак Холмс”.

Выхавальнік нагадвае вершы пра кожную лічбу (глядзі комплекс № 3), у тым ліку пра 7 і 8:

Вось сямёрка — качарга, у яе адна нага.

Гэта восем — ёсць два кольцы без пачатку і канца.

Праводзіцца гульнёвае практыкаванне “Лічбы заблыталіся”. Перад кожным з дзяцей выхавальнік раскладвае ў беспарадку карткі з лічбамі. Дзеці павінны размясціць усе лічбы ў адзін рад у правільнай паслядоўнасці. Хто хутка і правільна ўпарадкаваў лічбы, узнагароджваецца граматай “Самаму мудраму”.

3-і блок. Падарожжа ў “Краіну геаметрычных фігур”.

Выхавальнік раскладвае геаметрычныя фігуры на падлозе так, каб дзеці маглі паміж імі хадзіць.

Праводзіцца гульнёвае практыкаванне. Пад музыку дзеці ходзяць па “Краіне геаметрычных фігур”, калі музыка сціхае, дзеці павінны спыніцца і па чарзе раскажаць, якія фігуры знаходзяцца каля яго. Хто не зробіў ніводнай памылкі, атрымлівае медаль “Грамадзянін краіны геаметрычных фігур”.

4-ы блок. Падарожжа на “чароўную” фабрыку.

Выхавальнік прапануе дзецям самім стварыць сяміколерную “чароўную” кветачку. Нагадваюцца прыёмы працы з тканінай. Прапануецца некалькі варыянтаў злучэння дэталюў з тканіны з дапамогай клею або ніткі і іголки.

Якой формы будзеце рабіць пялёсткі (сярэдзінку)?
Выхавальнік сочыць за выкананнем дзецьмі правіл бяспекі пры рабоце з нажніцамі і іголкай.

Выхавальнік разам з дзецьмі арганізуе выставу “чароўных” кветачак.

5-ы блок. Падарожжа на выставу.

У ходзе аналізу дзіцячых работ звяртаецца ўвага на акуратнасць вырабаў, на прыём злучэння дэталюў, на форму пялёсткаў і сярэдзіны. За самыя прыгожыя і арыгінальныя кветачкі дзеці ўзнагароджваюцца дыпламамі выставы “Лепшы чараўнік”.

6-ы блок. Падарожжа ў каралеўства “Спартландыя”.

Дзеці дзеляцца на 2 каманды.

Колькі чалавек у кожнай камандзе?

Хто стаіць першым (другім, ...)?

Якім па ліку стаіць ...?

Праводзіцца эстафета. Дзеці стаяць у дзвюх калонах, выконваюць усе практыкаванні па чарзе.

1. Бег з мячом, дакрануцца да сцяны, вярнуцца, перадаць мяч над галавой, стаць у канцы калоны.

2. Хадзьба па гімнастычнай лаве прыстаўнымі крокамі, лажанне па гімнастычнай лесвіцы. Назад — бягом.

3. Бег праз абручы. Назад — змейкай, мінуючы кеглі.

4. Бег са скакалкай.

Каманда-пераможца атрымлівае назву “Супермэны”.

Тэма 15

ЗІМАЧКА-ЗІМА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным лічэнні ў межах 8. Паказваць, як з няроўнасці рабіць роўнасць.

Фарміраваць уяўленне пра абагульненае паняцце чатырохвугольніка.

Знаёміць з назвамі і гісторыяй паходжання назваў зімовых месяцаў.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Сістэматызаваць уяўленні пра зімовыя змены ў прыродзе. Вучыць устанаўліваць сувязь паміж тэмпературай паветра, станам вады, глебы, раслін, жыццём жывёл.

Мастацкая літаратура

Вучыць дзяцей перадаваць свае адносіны да зместу вершаў (Ф. Тютчев. “Чародейкою зимою”).

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе рознымі спосабамі, чаргаванні бегу з хадзьбой, у скачках цераз скакалку, у перакідванні мяча адзін аднаму з розных пазіцый.

Вучыць пралазіць пад лавай.

Выяўленчае мастацтва

Знаёміць з жывапісам (В. К. Бялыніцкі-Біруля. “Зімовы сон”, “Задумлівыя дні восені”).

Развіццё мовы

Вучыць падбіраць эпітэты да слова *зіма*.

Замацоўваць уменне разумець сэнс загадак.

Выхаваўчыя задачы. Развіваць у дзяцей эстэтычны густ. Выхоўваць любоў да прыроды роднага краю.

Матэрыял для заняткаў. Рэпрадукцыі карцін В. К. Бялыніцкага-Бірулі “Зімовы сон”, “Задумлівыя дні восені”. Таніраваная папера, гуаш, пэндзлі. Наборы чатырохвугольнікаў (квадраты, прамавугольнікі, ромбы, трапецыі і інш.) на кожнае дзіця. Мячы, лавы, скакалкі. Белыя і блакітныя сняжынкі (па 8 штук).

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць на дыване паўкругам насупраць выхавальніка, 4-га — за сталамі, 3-і блок праводзіцца на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць вершы пра зіму, маюць уяўленні пра некаторыя зімовыя змены ў прыродзе. Умеюць лічыць у межах 8 і параўноўваць 2 групы прадметаў па колькасці. Ведаюць назвы і характэрныя прыметы розных відаў чатырохвугольнікаў.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае верш “Чародейкою зимою”.

- ❓ Пра якую пару года гаворыцца ў вершы?
Якія яшчэ вершы вы ведаеце пра зіму?

Праводзіцца гутарка, у якой параўноўваюцца карціны “Зімовы сон” і “Задумлівыя дні восені”.

- ❓ Якія поры года намалюваны на карцінах?
Чым адрозніваюцца карціны?
Якія змены ў прыродзе адбываюцца зімой?
Якія зімовыя месяцы вы ведаеце?

Нагадваюцца вершы пра снежань, студзень, люты. Выхавальнік расказвае пра гісторыю паходжання назваў зімовых месяцаў і іх характэрныя прыкметы.

Праводзіцца дыдактычная гульня “Працягвай” (з мячом).

Дыдактычная задача: замацоўваць веданне назваў і паслядоўнасці адзінак часу.

Гульня праводзіцца аналагічна, як у комплексе № 1.

2-і блок. Сюрпрызны момант: Снежная каралева даслала запрашэнне да сябе ў госці. Дзеці адпраўляюцца ў дарогу, дзе іх чакае шмат прыгод і заданняў.

Заданне 1. Складзі з ільдінак (геаметрычных фігур) сняжынку. Кожнаму з дзяцей даецца набор чатырохвугольнікаў розных відаў і прапануецца даследаваць іх.

- ❓ Што агульнага ва ўсіх гэтых фігурах?
Колькі ў кожнай з фігур старон (вуглоў)?
Як можна назваць усе гэтыя фігуры адным словам?

Прапануецца зрабіць з чатырохвугольнікаў сняжынку. У ходзе выканання задання дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

- ❓ Якія фігуры ты выкарыстоўваеш?
Пакажы квадраты (прамавугольнікі, ромбы, трапецыі).

Заданне 2. Палічыць, колькі сняжынак. Перад дзецьмі раскладваюцца белыя (7 штук) і блакітныя (8 штук) сняжынку ў два паралельныя рады адна пад адной.

- ❓ Колькі блакітных сняжынак вы бачыце?
Колькі белых?
Ці пароўну сняжынак?

Што трэба зрабіць, каб сняжынак было пароўну?
(Разглядаюцца два варыянты.)

Заданне 3. Адгадаць загадкі:

- ❏ Без рук, без ног, а малюе. (*Мароз.*)
❏ На двары — гарой, а ў хаце — вадой. (*Снег.*)
Летам — шэры, зімой — белы. (*Заяц.*)

3-і блок. Заданне 4. Выканаць фізічныя практыкаванні:

1. “Сняжынкi ў полі”. Бег і хадзьба рознымі спосабамі па кругу.
2. “Гульня ў снежкі”. Перакідванне мяча адзін аднаму.
3. Скачкі цераз скакалку.

4-ы блок. Дзеці прыходзяць да Снежнай каралевы. Каралева гутарыць з дзецьмі пра зіму, пра зімовыя змены ў прыродзе, пра назвы зімовых месяцаў. Потым прапануе дзецям намаляваць зімовую прыроду.

У ходзе малявання дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

- ❏ Што ты будзеш маляваць?
❏ Якую паперу выбраць лепш за ўсё?
❏ Якія фарбы будзеш выкарыстоўваць?

У заключнай частцы комплексу праводзіцца аналіз дзіцячых работ. Лепшыя малюнкi дзеці дораць Снежнай каралеве.

Тэма 16

УПРЫГОЖВАННЕ ЁЛАЧКІ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным лічэнні ў межах 8.

Замацоўваць уменне адрозніваць плоскія і аб’ёмныя геаметрычныя фігуры, уменне вызначаць становішча прадметаў у прасторы адносна іншых.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Вучыць вызначаць сувязь паміж станам надвор’я і жыццём раслін.

Развіццё мовы

Вучыць дзяцей правільна ўжываць інтанацыю пры чытанні вершаў на памяць.

Ручная праца

Знаёміць дзяцей з работай па чарцяжы, выкрайцы. Вучыць рабіць ёлачныя цацкі з паперы.

Музыка

Вучыць выконваць весела, з запалам песню А. Астроўскага “Навагодняя карагодная”.

Выхаваўчыя задачы. Развіваць эстэтычны густ. Вучыць разумець прыгожае. Пашыраць кругагляд дзяцей, ствараць умовы для ўзбагачэння вопыту. Вучыць разумець прызначэнне сваёй працы для іншых людзей.

Матэрыял для заняткаў. Каляровая папера, клей, нажніцы. Выкрайкі ёлачных цацак, некалькі гатовых цацак. Макет ёлкі або штучная ёлачка.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 2-га — за сталамі, 3-га блока — стаяць каля ўпрыгожанай ёлачкі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя звесткі пра навагодняе свята. Ведаюць вершы пра ёлку, пра Новы год, словы песні “Навагодняя карагодная”. Хадзілі на экскурсію на плошчу да ўпрыгожанай ёлкі. Ведаюць характэрныя прыметы плоскіх і аб’ёмных геаметрычных фігур.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік нагадвае дзецям, што ўчора праводзілася экскурсія на плошчу да ўпрыгожанай ёлкі.

Калі мы хадзілі да ёлачкі?

Якое скора свята?

У якую пару года мы яго святкуем?

Колькі разоў на год яно бывае?

Як вы думаеце, чаму ўпрыгожваюць менавіта ёлку?

Што здарылася з астатнімі дрэвамі зімой?

Чаму так атрымалася? Чым ёлка адрозніваецца ад астатніх дрэў?

Якія вершы вы ведаеце пра ёлку, пра Новы год?

2-і блок. Выхавальнік прапануе ўпрыгожыць ёлачку для сваёй групы. Дзецям паказваюцца выкрайкі ёлачных цацак, узоры гатовых цацак (цукерак, арэшкаў, ліхтары-

каў і інш.). Паказваюцца прыёмы вырабу цацак, серпанціну. Звяртаецца ўвага на форму дэталяў.

- ❖ Якую форму мае цукерка (арэшак, ...)?
Якой формы выкрайка цукеркі (арэшка, ...)?
Якая з гэтых фігур плоская, а якая аб'ёмная?
Як можна даведацца? (Хаваецца ў далоні — плоская, не хаваецца — аб'ёмная).

Выхавальнік дапамагае дзецям рабіць цацкі з папяровых выкраек.

Потым дзеці прымацоўваюць свае цацкі да ёлкі.

3-і блок. Аналіз дзіцячых работ.

- ❖ Колькі цукерак (арэшкаў, ліхтарыкаў, ...) на ёлачцы?
Якая цацка вісіць вышэй за ўсе (ніжэй)?
Дзе знаходзіцца чырвоны ліхтарык (...)?
Што вісіць злева ад блакітнай цукеркі (справа ад жоўтага арэшка, пад ружовай хлапушкай, ...)?

У канцы комплексу дзеці спяваюць “Навагоднюю карагодную” каля ўпрыгожанай ёлачкі.

Тэма 17

ГОСЦІ З ЗІМОВАГА ЛЕСУ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 8.

Замацоўваць уменне адрозніваць аб'ёмныя геаметрычныя фігуры паміж сабой (шар, авалод, цыліндр).

Замацоўваць уменне арыентавацца ў прасторы адносна іншых прадметаў.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Працягваць знаёміць дзяцей з жыццём дзікіх жывёл, іх звычкамі і прыстасаваннем да зімы.

Развіццё мовы

Вучыць ужываць словы, якія найбольш падыходзяць па сэнсу для абазначэння якасцей прадметаў (пушысты, доўгі); складаць апавяданні па ўяўленню; разумець сэнс загадак.

Лепка

Вучыць складаць вобраз жывёлы ў руху, захоўваць адносныя велічыні частак цела.

Выхаваўчыя задачы. Развіваць фантазію, творчасць дзяцей. Выхоўваць станоўчыя адносіны да жывой прыроды.

Матэрыял для заняткаў. Фігуркі дзікіх жывёл (мядзведзь, воўк, заяц, ліса, алень, зубр, вавёрка, вожык). Пластылін, дошкі.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс прадзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на крэсёлках паўкругам насупраць выхавальніка, 2-га блока — за сталамі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць змест казкі “Хвасты”. Маюць некаторыя звесткі пра звычайкі дзікіх жывёл у зімовы час. Ведаюць характэрныя ўласцівасці шара, авалоіда, цыліндра.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: да дзяцей у гасці прыйшлі звяры з зімовага лесу.

Выхавальнік загадвае загадкі пра жывёл, а калі дзеці адгадваюць, то выстаўляе па чарзе фігуркі жывёл.

☞ Любіць ён маліну і спіць усю зіму. (*Мядзведзь*.)

☞ Улетку шэранькі, узімку беленькі.

Доўгія вушы мае, хутка ў лес ўцякае. (*Заяц*.)

Шэры разбойнік вострыя зубы мае,

Ноччу вые і цялят пужае. (*Воўк*.)

Усяму лесу краса. Як зваць яе? (*Ліса*.)

На палянках, на дарожках

Кругленькі клубок паўзе,

На кароткіх тонкіх ножках

Сто іголак ён вязе. (*Вожык*.)

Жыве ён у пушчы, звярамі багатай, —

Вялікі, лахматы, рагаты, гарбаты. (*Зубр*.)

Хвост калматы, рыжаваты.

На дрэве жыве і шышкі грызе. (*Вавёрка*.)

Вы знаёмы з гэткамі зверам?

На ілбе ў яго два дрэвы. (*Алень*.)

❖ Колькі ўсяго жывёл прыйшло да нас у госці?
Якім па парадку стаіць воўк (вавёрка, ...), калі лічыць злева (справа)?

Хто стаіць на шостым (...) месцы, калі лічыць злева (справа)?

Хто знаходзіцца справа (злева) ад лісы (...)?

Дзе знаходзіцца заяц (...)?

Праводзіцца дыдактычная гульня “Каго не стала?”

Праводзіцца гутарка пра жыццё і звычкі дзікіх жывёлін, пра тое, як яны прыстасоўваюцца да зімовых умоў.

❖ Чым харчуецца зімой заяц (мядзведзь, ...)?

Як мядзведзь (ліса, ...) прыстасоўваюцца да зімовых умоў?

Праводзіцца рухавая гульня “Ліса і зайцы”.

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям прыгадаць казку “Хвасты”.

❖ Пра што гаворыцца ў казцы?

Што хацеў заяц?

Якія хвасты ён спрабаваў насіць?

Чаму яны не падышлі зайцу?

Потым кожнаму з дзяцей прапануецца зляпіць зайца з любым хвостом. Нагадваюцца прыёмы лепкі, высвятляецца, на колькі частак трэба дзяліць пластылін, якой формы трэба ляпіць кожную з частак цела. Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на адрозненне авалоіда ад цыліндра і ад шара.

У канцы лепкі дзеці складаюць загадку або невялікае апавяданне пра свайго зайца.

У ходзе аналізу работ дзецям прапануецца адгадаць, чый у кожнага зайца хвост.

Тэма 18

ПТУШКІ ЗІМОЙ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Знаёміць дзяцей з утварэннем ліку 9.

Вучыць дзяліць прадметы на 8 і 16 роўных частак.

Практыкаваць у называнні дзён тыдня, фарміраваць уяўленне пра паслядоўнасць дзён тыдня.

, Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Абагульніць уяўленне пра птушак, якія зімуюць (як выглядаюць, чым харчуюцца, чаму не адлятаюць).

Ручная праца

Вучыць рабіць кармушку, выкарыстоўваючы прыём дзялення ліста квадратнай паперы на 8 і 16 роўных частак шляхам згібання.

Фізічная культура

Развіваць спрытнасць.

Выхаваўчыя задачы. Фарміраваць навыкі культуры працы. Развіваць творчасць. Фарміраваць станоўчыя адносіны да жывой прыроды. Выклікаць жаданне дапамагаць птушкам зімой.

Матэрыял для заняткаў. Малюнкi з выявамі птушак (верабей, снягір, голуб, варона, сарока, сініца). Папера, нажніцы, клей. Наборы картак з выявамі птушак для лічэння (9 вераб'ёў і 9 сініц). Наборнае палатно. Наборы кружкоў па 9 штук для кожнага дзіцяці.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 3-і блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць паўкругам на дыване насупраць выхавальніка, 2-га і 3-га блокаў — за сталамі, у час гульні — адпаведна правілам.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя звесткі пра птушак, якія зімуюць. Умеюць лічыць у межах 8. Ведаюць назвы дзён тыдня. Умеюць дзяліць на 2 і 4 роўныя часткі.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае верш, папярэдзіўшы, што трэба слухаць вельмі ўважліва.

В панедзелік до зари к нам слетелись снегири!

А во вторник воробей проведать прилетел друзей.

Три синицы в среду затеяли беседу.

А в четверг — и шум и гам! Сороки здесь по четвергам!

В пятницу ворон все ждут. А вороны — тут как тут!

Прибудут голуби к субботе, всегда важны, как на работе.

В воскресенье птицы в сборе. Порасселись на заборе!

Хто прыляцеў у панядзелак (аўторак, ...)?

Калі прыляцелі галубы (вароны, ...)?

Выхавальнік расказвае пра гісторыю паходжання сямідзённага тыдня, назваў дзён тыдня.

Праводзіцца дыдактычная гульня “Працягвай”.

Дыдактычная задача: фарміраваць уяўленне пра паслядоўнасць дзён тыдня.

Гульнёвыя дзеянні: кіданне мяча.

Гульнёвыя правілы: дзеці стаяць па кругу. Той, хто пачынае, называе дзень тыдня і кідае мяч суседу злева. Той, хто атрымаў мяч, павінен назваць наступны дзень тыдня і кінуць мяч свайму суседу злева.

Гульнёвы вынік: хто робіць памылку, атрымлівае штрафное ачко. Перамагае той, хто не мае ніводнага штрафнага ачка.

2-і блок. Гутарка пра птушак, якія зімуюць.

❖ Якіх вы ведаеце птушак, што зімуюць у нас?

Чаму гэтыя птушкі не адлятаюць?

Чым яны харчуюцца зімой?

Выхавальнік выстаўляе на наборным палатне 8 вераб’ёў і 8 сініц.

❖ Колькі вераб’ёў (сініц)?

Ці пароўну вераб’ёў і сініц?

Прыляцела яшчэ адна сініца. Ці пароўну зараз птушак?

Каго больш? На колькі?

Колькі стала сініц?

Як зрабіць, каб сініц і вераб’ёў стала пароўну?

Як атрымаць лік 9?

Які лік большы: 8 ці 9?

На колькі лік 9 большы за лік 8?

Праводзіцца дыдактычная гульня “Птушкі харчуюцца”.

Дыдактычныя задачы: практыкаваць у лічэнні ў межах 9, развіваць лоўкасць.

Гульнёвыя дзеянні: дзеці-“птушкі” збіраюць “харч”.

Гульнёвыя правілы: выхавальнік раскладвае на падлозе дробныя прадметы (“харч”). Дзеці-“птушкі” “лятаюць” па пакоі, а па сігналу выхавальніка (“час харчавацца!”) павінны падабраць дакладна па 9 прадметаў.

Гульнёвы вынік: хто зрабіў памылку, атрымлівае штрафное ачко. У каго няма штрафаў, той — пераможца.

Метадычныя ўказанні: гульня паўтараецца 2—3 разы. Выхавальнік правярае колькасць сабраных прадметаў.

3-і блок. Выхавальнік прапануе зрабіць кармушкі для птушак. Паказваецца прыём дзялення квадратнага ліста паперы згібаннем на 8 і 16 роўных частак, а потым — надразання і склейвання краёў.

Дах робіцца з сагнутага напалам ліста паперы, у якога сагнуты канцы (на гэтых згібах дах склейваецца з асновай).

На заключным этапе комплексу дзеці разам з выхавальнікам замацоўваюць кармушкі ў двары.

Тэма 19

ЗІМОВЫЯ ЗАБАВЫ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння ў межах 9, уменне адрозніваць плоскія і аб'ёмныя геаметрычныя фігуры (шар — круг, цыліндр — прамавугольнік, конус — трохвугольнік).

Практыкаваць дзяцей у называнні і адрозніванні адзінак часу (дні тыдня, зімовыя месяцы, учора — сёння — заўтра).

Фізічная культура

Практыкаваць у бегу на невялікія адлегласці ў чаргаванні з хадзьбой; у скачках на адной назе (па чарзе), рухаючыся ўперад.

Вучыць кідаць у вертыкальную цэль (адлегласць да 3 м, вышыня да 1,5 м).

Развіццё мовы

Вучыць выбіраць словы, якія найбольш падыходзяць для апісання якасцей прадметаў.

Вучыць выкарыстоўваць розныя віды сказаў пры складанні творчых апісальных апавяданняў (пры апісанні карцін).

Маляванне

Вучыць дзяцей перадаваць у малюнку нескладаныя рухі чалавечай фігуры.

Лепка

Практыкаваць у выкананні калектыўнай работы са снегу (снежная баба).

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць у дзяцей жаданне сумесна працаваць, ствараць агульную пабудову. Выклікаць жаданне дапамагаць адзін аднаму.

Матэрыял для заняткаў. Ілюстрацыі з малюнкамі зімовых забаў. Таніраваная папера, гуаш, пэндзлі. Морква, цыліндрычнае вядро. Мяч.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць паўкругам на дыване насупраць выхавальніка, 2-га — за сталамі, 3-і блок праводзіцца на свежым паветры.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць асобныя звесткі пра зімовыя забавы. Ведаюць характэрныя прыметы шара, круга, цыліндра, прамавугольніка, конуса, трохвугольніка. Умеюць лічыць у межах 9.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Праводзіцца гутарка пра зімовыя забавы, разглядаюцца ілюстрацыі.

Якая зараз пара года?

Які месяц ідзе?

Які месяц будзе потым?

У што можна гуляць зімой?

У якое надвор'е можна гуляць? А ў якое нельга?

Чаму?

Якое сёння надвор'е? Якое было ўчора?

Якія зімовыя забавы вам больш падабаюцца?

Што намалявана на карціне?

Звяртаецца ўвага дзяцей на колькасць некаторых выяў, іх размяшчэнне ў прасторы, форму дэталей.

Фізкультхвілінка:

Ішоў зайка цераз мост,
Адмарозіў вушы, нос.

Паціранне носа, вушэй, скачкі на адной (па чарзе), дзвюх нагах.

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям намаляваць, як можна забаўляцца зімой на двары.

Якія фарбы будзеце ўжываць?

Чаму лепей выкарыстоўваць таніраваную паперу?

Якую забаву будзеш маляваць?

Што трэба намаляваць абавязкова?

Якой формы трэба маляваць дэталі снежнай бабы?

Звяртаецца ўвага на тое, што каб намаляваць аб'ёмныя геаметрычныя фігуры (шар, цыліндр, конус), трэба маляваць на паперы адпаведныя плоскія фігуры (круг, прамавугольнік, трохвугольнік).

Пасля аналізу работ выхавальнік прапануе дзецям класці кароткае апавяданне па свайму малюнку.

3-і блок. Гульнёвыя і фізічныя практыкаванні:

1. Выраб снежак.

Колькі снежак зробіў ...?

Хто зробіў больш за ўсіх снежак?

Якую форму маюць снежкі?

2. Кіданне снежак у дрэва.

Колькі разоў ты кінуў?

Колькі трапіў?

3. Вылепліванне снежнай бабы.

З якіх дэталей складаецца снежная баба?

Якую форму мае кожная дэталёў?

Дзе трэба размясціць самы вялікі шар (самы малы)?

Праводзіцца дыдактычная гульня “*Адкажы правільна*” (па тыпу “ядомае—неядомае”).

Дыдактычныя задачы: замацоўваць веды пра дзеянні, характэрныя для зімы.

Гульнёвыя дзеянні: кіданне мяча.

Гульнёвыя правілы: вядучы называе дзіцячую забаву ці дзеянне людзей, характэрнае для некаторай пары года, і кідае мяч па чарзе дзецям, якія стаяць у шарэнзе. Той, каму кінулі мяч, павінен злавіць яго, калі названае дзеянне адбываецца зімой, і адкінуць мяч, калі — у другую пару года.

Гульнёвы вынік: хто не памыліўся, робіць крок уперад. Перамагае той, хто першы дойдзе да вядучага.

Дыдактычныя задачы*Развіццё матэматычных уяўленняў*

Знаёміць з утварэннем ліку 10.

Замацоўваць веды дзяцей пра чатырохвугольнік і яго характэрныя ўласцівасці.

Практыкаваць у параўнанні прадметаў па велічыні. Развіваць вакамер.

Практыкаваць у арыентацыі ў двухмернай прасторы.

Мастацкая літаратура

Вучыць пераказваць выразна, перадаючы свае адносіны да герояў беларускай народнай казкі “Два Маразы”.

Малюванне

Вучыць дзяцей дабівацца выразнасці вобразаў герояў казкі, выкарыстоўваючы кантрастныя фарбы.

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе, мяняючы становішча рук (з воплескамі ўверсе, уперадзе, за спіной); скачках на дзвюх нагах, рухаючыся ўперад; поўзанні пад лавай, хадзьбе па нахіленай плоскасці на пальчыках.

Музыка

Вучыць успрымаць пявучы, лірычны характар песні.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць цікавасць да прыроды, да яе апісанняў у літаратуры. Вучыць дзяцей даваць уласную ацэнку ўчынкам.**Матэрыял для заняткаў.** Малюнкi двух розных Дзедаў Марозаў (малюнкi павінны мець адрозненні па колькасці, форме, велічыні, прастораваму размяшчэнню дэталей). Таніраваная папера, гуаш, пэндзлі. Наборы елачак і зайцоў (па 10 штук), наборнае палатно. Чатырохвугольнікі розных відаў (25—30 штук). Два абручы, лава, нахіленая плоскасць. Запіс песні І. Лучанка “Зіма”.**Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей.** Комплекс праводзіцца на працягу дня, 3-і блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць на дыване паўкругам насупраць выхавальніка, 3-га блока — за сталамі. У час гульні — адпаведна правілам. Фізічныя практыкаванні праводзяцца на фізпляцоўцы.**Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей.** Ведаюць змест казкі “Два Маразы”. Умеюць лічыць у межах 9.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: прыходзяць у групу Сіні нос і Чырвоны нос. Выхавальнік прапануе дзецям нагадаць казку “Два Маразы” і пераказаць яе.

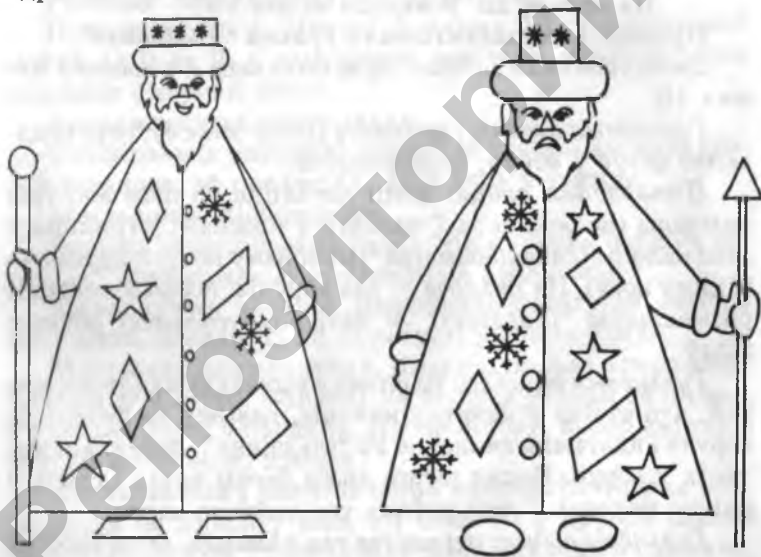
Праводзіцца гульня “Адшукай адрозненні”.

Дыдактычная задача: практыкаваць у параўнанні па велічыні, у арыентацыі ў двухмернай прасторы, у адрозненні розных відаў чатырохвугольнікаў паміж сабой.

Гульнёвыя дзеянні: пошук адрозненняў.

Гульнёвыя правілы: дзеці павінны ўважліва разглядаць малюнкi з двума рознымі Дзедамі Марозамі, адшукаць адрозненні паміж імі і назваць іх па чарзе, не паўтараючы адзін аднаго.

Гульнёвы вынік: перамагае той, хто назаве апошняе адрозненне.

Метадычныя ўказанні: звяртаць увагу на ўжыванне дзецьмі правільных тэрмінаў, на дакладнасць параўнання дэталей малюнкаў (дзеці могуць карыстацца ўмоўнымі меркамі).

2 і блок. Чырвоны нос і Сіні нос запрашаюць дзяцей у падарожжа па сваіх уладаннях.

1. “Зімовы лес”. На наборным палатне размешчаны елкі і зайцы ў два паралельныя рады адзін пад адным па 9 штук.

Хто сядзіць пад елачкамі?

Колькі елак (зайцоў)?

Ці пароўну елак і зайцоў?

Прыбег яшчэ адзін заяц. Ці пароўну стала елак і зайцоў?

Чаго (каго) стала больш? На колькі?

Колькі стала зайцоў?

Як мы атрымалі 10 зайцоў?

Як атрымаць лік 10?

Як зрабіць, каб елак і зайцоў стала пароўну?

Які лік большы: 9 ці 10?

На колькі лік 10 большы за лік 9?

На колькі лік 9 меншы за лік 10?

Праводзіцца дыдактычная гульня “Ільдзінкі”.

Дыдактычная задача: практыкаваць у лічэнні ў межах 10.

Гульнёвыя дзеянні: дапамога Дзеду Марозу, перакладванне фігур у абруч, спаборніцтва.

Папярэдняя праца: дзеці дзеляцца на дзве або тры каманды (не больш за 7 чалавек у кожнай), строяцца ў дзве калоны (адна дапамагае Чырвонаму носу, а другая — Сіняму носу). На падлозе — два абручы, побач з кожным размешчаны “ільдзінкі” — чатырохвугольнікі розных відаў.

Гульнёвыя правілы: па сігналу выхавальніка (воплеск) той, хто стаіць у пачатку калоны, павінен падбегчы да абруча і адлічыць дакладна 10 “ільдзінак”, перакладваючы іх у абруч. Пасля гэтага трэба бегчы назад і стаць у канцы калоны. Гэтак робяць усе дзеці па чарзе.

Гульнёвы вынік: перамагае тая каманда, якая зробіць менш памылак.

Метадычныя ўказанні: выхавальнік стаіць каля абручоў і правярае, ці правільна дзеці лічаць, падлічвае памылкі, прымае фігуркі з абручоў.

2. *Фізічныя практыкаванні “У гасцях у зайцоў”:*

скачкі на дзвюх нагах;

лажанне пад лавай (пад “кустом”);

хадзьба па нахіленай лаве на пальчыках (“зайцы на горцы”);

чаргаванне бегу і хадзьбы (“зайцы грэюцца”).

3-і блок. Выхавальнік прапануе намалюваць Чырвоны нос і Сіні нос.

У час абмеркавання падкрэсліваецца, якія фарбы ўжываць, у якой частцы ліста што размясціць.

У канцы малявання дзеці разам з выхавальнікам робяць выставу.

Потым дзецям прапануецца паслухаць песню І. Лучанка “Зіма”.

Тэма **21**

ТЭАТР

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні ў межах 10, у адрозненні лічбаў ад 0 да 9, у вымярэнні велічыні прадмета пры дапамозе ўмоўнай меркі.

Азнаямленне з наваколлем

Фарміраваць уяўленні дзяцей аб тэатры як культурнай установе, аб прафесіях, якія ёсць у тэатры.

Мастацкая літаратура

Вучыць інсцэніраваць казку “Як курачка пеўніка ратавала”. Фарміраваць выканаўчыя здольнасці.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да людзей мастацтва, цікавасць да культуры роднага краю.

Матэрыял для заняткаў. Шырма, лялькі з паралону. Альбом пра тэатр. Фіранкі на шырму рознай велічыні. Умоўныя меркі з кардону. Набор лічбаў, набор картак з пэўнай колькасцю кропак.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 3-і блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць на дыване, у час гульні — рухаюцца адпаведна правілам.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць змест казкі “Як курачка пеўніка ратавала”. Напярэдадні дзеці рабілі лялькі з паралону. Маюць уяўленне пра лялечны тэатр. Ведаюць лічбы ад 0 да 9, маюць навыкі шмярэння пры дапамозе ўмоўнай меркі.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік расказвае дзецям пра тэатр, разам з дзецьмі разглядае альбом. Прапануе арганізаваць свой тэатр.

Праблемная сітуацыя: сцэне неабходна заслона. Для гэтага трэба падабраць для шырмы адпаведныя па велічыні фіранкі.

Як выбраць фіранкі?

Як трэба вымераць шырму?

Дзецям нагадваюць правілы вымярэння пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння. Звяртаецца ўвага на месца, куды прыкладваецца мерка, на лінію, па якой яна перамяшчаецца, на правілы лічэння і колькасць мерак (трэба лічыць не метачкі, а прамежкі). Потым дзеці дзяляцца на падгрупы і вымяраюць фіранкі. Тая фіранка, даўжыня якой роўная з даўжынёй шырмы, вешаецца на шырму.

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям прыгадаць казку “Як курачка пеўніка ратавала” і па гэтай казцы паставіць спектакль.

Праводзіцца размеркаванне роляў такім чынам: хто выцягне трохвугольнік — артыст, чатырохвугольнік — глядач.

Потым артысты рыхтуюць лялек да спектакля.

Выхавальнік прапануе папрактыкавацца гледачам займаць свае месцы ў тэатры. Праводзіцца дыдактычная гульня “Адшукай сваё месца”.

Дыдактычная задача: практыкаваць дзяцей у абазначэнні лічбай адпаведнай колькасці прадметаў.

Гульнівыя дзеянні: пошук свайго месца.

Гульнівыя правілы: кожны з дзяцей атрымлівае картку з пэўнай колькасцю кропачак. Па сігналу выхавальніка (удар у бубен) кожнае дзіця лічыць колькасць кропак на картцы, шукае крэсла, на якім ляжыць картка з адпаведнай лічбай, і садзіцца на яго. Калі крэсла нехта заняў, трэба шукаць яшчэ адно з такой самай лічбай (да 9).

Гульнівы вынік: прайграе той, хто адшукаў сваё крэсла апошні.

3-і блок. Спектакль па казцы “Як курачка пеўніка ратавала”. Выхавальнік дапамагае дзецям выконваць ролі. Пасля спектакля праводзіцца абмеркаванне.

Тэма 22

ЦУДОЎНЫЯ ЗБАНЫ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 10. Знаёміць дзяцей з гісторыяй паходжання лічбаў.

Замацоўваць веданне характэрных уласцівасцей шара, авалоіда, цыліндра, конуса.

Вучыць вымяраць аб’ём вадкасцей пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння.

Лепка

Знаёміць з керамікай. Вучыць ляпіць посуд рознымі спосабамі.

Выхаваўчыя задачы. Пашыраць кругагляд. Развіваць фантазію.

Матэрыял для заняткаў. Малюнак з выявай Джына (або цацка). Два збаны рознай формы з вадкасцю, умоўная мерка (шклянка), фішкі (або некалькі шклянак). Малюнак з выявай збаной. Пластылін, дошкі. Узоры збаной з пластыліну (чырвоная і зялёная колера). Пісьмо ад Джына. Карткі з лічбамі і рымскімі знакамі. Наборы картак з намаляванымі прадметамі (ад 1 да 10) — для кожнага з дзяцей.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 3-і блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці стаяць паўкругам побач з тым месцам, дзе праводзіцца вопыт, а ў ходзе расказа выхавальніка і 2-га блока — сядзяць за сталамі, 3-га блока — на дыване насупраць выхавальніка.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць гісторыю пра Джына, які жыве ў збане. Ведаюць правілы вымярэння пры дапамозе ўмоўнай меркі. Умеюць лічыць у межах 10.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: ад Джына са збана прыйшло пісьмо. Джын просіць дзяцей дапамагчы яму: падказаць, у якім збане колькі вады.

Выхавальнік тлумачыць дзецям прыём вымярэння аб'ёму вадкасці пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння. Паказвае працэс вымярэння, прагаворваючы правілы ўслых. Звяртаецца ўвага на тое, чым трэба вымяраць, як напаяняць мерку (кожны раз аднолькава), як лічыць меркі (ставіць фішкі або ўжываць столькі мерных прыбораў, колькі мерак вадкасці ў посудзе). Першы раз павінна быць цэлая і малая колькасць мерак.

❖ Колькі мерак у зялёным збане (у чырвоным)?
Дзе больш вадкасці?

Джын дзякуе дзецям і расказвае, якія бываюць збаны. Дзецям расказваецца пра кераміку, дэманструюцца малюнкi з выявамі розных збаноў.

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям зрабіць новы збан. Тлумачацца прыёмы лепкі посуду. Варыянты:

а) аснова — шар або авалоід, прыём — праціскванне ўверсе;

б) аснова — доўгія цыліндрычныя палоскі, прыём — скручванне ўкругавую;

в) аснова — конус або цыліндр, прыём — праціскванне бакавой паверхні.

Пры аналізе ўзораў звяртаецца ўвага на форму асновы, прыём лепкі, дадатковыя дэталі.

У канцы лепкі выхавальнік размяшчае збаны ў два рады па 8—10 штук у кожным радзе і праводзіць аналіз работ.

❖ Колькі збаноў у верхнім радзе (ніжнім)?
Якім па парадку стаіць чырвоны збан (...)?
Чый збан стаіць у ніжнім радзе чацвёртым (...)?
Лепшыя збаны дзеці дораць Джыну.

3-і блок. Сюрпрызны момант: выхавальнік выяўляе, што Джын пакінуў адзін збан з нейкім пісьмом. Выхавальнік чытае дзецям пра гісторыю паходжання лічбаў, запісваючы знакі крэйдай на дошцы.

Праводзіцца дыдактычная гульня “Адшукай пару”.

Дыдактычная задача: замацоўваць веданне абазначэння колькасцей прадметаў лічбамі і спецыяльнымі знакамі.

Гульнёвыя дзеянні: пошук і падыманне адпаведнай карткі.

Гульнёвыя правілы: выхавальнік паказвае картку з лічбай або рымскім знакам. Кожны з дзяцей павінен адшукаць у сябе картку з адпаведнай колькасцю намалюваных прадметаў і падняць яе ўверх, паказаць выхавальніку.

Гульнёвы вынік: выйграе той, хто не зробіць ніводнай памылкі.

Тэма 23

АБАРОНЦЫ АЙЧЫНЫ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння ў межах 10. Знаёміць са складам ліку з асобных адзінак.

Замацоўваць уменне вызначаць месца прадмета ў прасторы адносна іншых прадметаў, мяняць напрамак руху па зададзенай умове.

Мастацкая літаратура

Фарміраваць уяўленні пра адлюстраванне ў мастацкіх творах з’яў грамадскага жыцця (С. Міхалкоў. “Дзядзька Сцёпа”).

Музыка

Вучыць успрымаць дакладны рытм марша (Дз. Шастаковіч. “Марш”).

Вучыць спяваць, вылучаючы маршпадобны характар музыкі (А. Фаменка. “Бравыя салдаты”).

Малюванне

Вучыць дзяцей перадаваць у малюнку нескладаныя рухі чалавека (“Дзядзька Сцёпа ў арміі”).

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе рознымі спосабамі, мяняючы напрамак руху.

Вучыць праягаць бесперапынна 60 м.

Вучыць накідваць кольца на палку.

Практыкаваць у лажанні пад лавай, у поўзанні па лаве.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць станоўчыя адносіны да ваенных як абаронцаў Айчыны. Развіваць творчасць.

Матэрыял для заняткаў. Запіс марша (Дз. Шастаковіч. “Марш”). Фігуркі (або малюнкi) розных відаў ваеннай тэхнікі, салдат — прадстаўнікоў розных відаў войск. Сцягі рознага колеру. Лавы, кольцы, палка. Папера, фарбы, пэндзілі (або алоўкі).

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване паўкругам насупраць выхавальніка, 2-га і 4-га блокаў — за сталамі, 3-і блок праводзіцца на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя звесткі пра армію. Ведаюць песню “Бравыя салдаты”. Маюць навыкі колькаснага і парадкавага лічэння ў межах 10.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае верш С. Міхалкова “Дзядзька Сцёпа”.

Пра каго гаворыцца ў вершы?

Чым дзядзька Сцёпа адрозніваецца ад іншых людзей?

Кім стаў ён у арміі?

Чаму яго не ўзялі ў танкісты (у пяхоту, у авіяцыю)?

Якія роды войск вы яшчэ ведаеце?

Прапануецца паслухаць “Марш” Дз. Шастаковіча.

Якія асаблівасці гэтай музыкі?

Ці падобна яна на песню або танец?

Як вы думаеце, чаму марш называюць ваеннай музыкай?

2-і блок. *Гульнівая сітуацыя:* войска рыхтуецца да парадку.

Практыкаванне 1. Перад дзецьмі выстаўляюцца фігуркі ваеннай тэхнікі (1 танк, 1 самалёт, 1 пушка).

Колькі тут відаў ваеннай тэхнікі?

Колькі танкаў (самалётаў, пушак)?

Перад дзецьмі выстаўляюцца сцягі, з якімі войска ідзе на парад.

❖ Колькі тут сцягоў?

Колькі сцягоў чырвонага колеру (сіняга, зялёнага)?

Выхавальнік падводзіць вынік: у нас 3 віды тэхнікі — 1 самалёт, 1 танк, 1 пушка; 3 сцягі — 1 чырвоны, 1 сіні, 1 зялёны. Калі нам трэба будзе назваць нейкія 3 рэчы, мы будзем ведаць, што 3 — гэта 1, 1, 1.

Практыкаванне 2. Перад дзецьмі выстаўляюцца фігуркі салдат розных родаў войск.

❖ Якіх прадстаўнікоў розных родаў войск вы ведаеце?

Назавіце 3 прадстаўнікі розных родаў войск.

Колькі ўсяго было названа прадстаўнікоў?

Колькі было названа танкістаў (матросаў, лётчыкаў)?

Назавіце 3 віды салдацкага посуду.

Назавіце розныя элементы салдацкага адзення, каб іх усяго было 3.

Практыкаванне 3. Перад дзецьмі выстаўляюцца ў два паралельныя рады фігуркі (або малюнкi) розных відаў тэхнікі і прадстаўнікоў розных родаў войск.

❖ Колькі ўсяго відаў тэхнікі?

Колькі ўсяго салдат?

Якім па ліку стаіць матрос (...)?

Хто стаіць трэцім (...)?

Ці пароўну салдат і машын?

Як можна зрабіць, каб іх стала пароўну?

Выхавальнік аб'яўляе, што парад пачынаецца і трэба спяваць песню "Бравыя салдаты".

3-і блок. Выхавальнік паведамляе дзецям, што каб быць дужым і спрытным, як абаронцы Айчыны, трэба займацца фізічнай падрыхтоўкай.

Фізічныя практыкаванні:

1. Перастраенне ў 2 калоны.

Выхавальнік пытаецца ў некаторых дзяцей, хто стаіць злева (справа, уперадзе, ззаду) ад самога дзіцяці або ад нейкага іншага.

2. Хадзьба з розным становішчам рук (каманды даюцца толькі па вуснай інструкцыі).

3. Бесперапынны бег (да 60 м).

4. Кіданне кольцаў на палку.
5. Поўзанне па лаве, пад лавай.
6. Хадзьба рознымі спосабамі, мяняючы напрамак руху (па вуснай інструкцыі выхавальніка).

4-ы блок. Выхавальнік прапануе намалюваць дзядзьку Сцёпу ў арміі, падкрэсліваючы, што трэба адлюстравіць у малюнку яго вышыню.

Выхавальнік разам з дзецьмі арганізуе выставу, праводзіцца аналіз работ.

Потым дзеці спяваюць песню “Бравыя салдаты”.

Тэма 24

ПАДАРОЖКА Ў КРАІНУ УСЁЗНАЕК

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Замацоўваць навыкі лічэння ў межах 10.

Практыкаваць ва ўпарадкаванні натуральных лікаў, у выкладанні геаметрычных фігур з палачак рознай даўжыні, у трансфармацыі двухмернай прасторы ў трохмерную, у паслядоўным называнні адзінак вымярэння часу.

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе рознымі спосабамі, у скачках з абруча ў абруч.

Вучыць трымаць раўнавагу, пераступаючы мячы.

Музыка

Вучыць адрозніваць рухі мелодыі ўверх і ўніз (“Лесвіца” А. Целічэвай).

Пабуджаць да імправізацыі, спяваючы розныя склады.

Вываваўчыя задачы. Выхоўваць самастойнасць, акуратнасць. Развіваць лагічнае мысленне, спрытнасць.

Матэрыял для заняткаў. Мяч, абручы, гімнастычная лава, набіўныя мячы. Карткі з лічбамі. Карткі з “музычнымі лесвіцамі”. Фішкі. Наборы палосак рознай даўжыні (некантрастныя). Малюнкi з астравамі. Наборы палачак рознай даўжыні, малюнкi з выявамі прадметаў (домік, караблік і г. д.). Схемы групавога пакоя. Новая цацка. Медалі на стужках.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня ў групавым пакоі. Дзеці рухаюць-

ца адпаведна заданням. У ходзе практыкаванняў “Востраў” і “Архітэктар” дзеці сядзяць на падлозе (або дыване).

Апора на папярэднія веда і вопыт дзяцей. Умеюць лічыць у межах 10. Умеюць выкладваць фігуры з палачак. Умеюць пераходзіць з двухмернай прасторы ў трохмерную.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік паведамляе, што сёння ўсе дзеці адпраўляюцца ў краіну Усёзнаек, дзе іх чакае шмат цяжкасцей, але ў канцы падарожжа яны адшукаюць новую цацку.

Практыкаванне “Балота”. Дзецям па чарзе прапануецца скакаць па “купінах” (з абруча ў абруч), прытрымліваючыся правільнай паслядоўнасці лікаў (кожны абруч мае свой нумар). Тым, хто не зрабіў памылак, даецца фішка.

Практыкаванне “Музычная лесвіца”. Дзецям па чарзе прапануецца праспяваць “Лесвіцу” і сыграць на металафоне, праспяваючы склады. Усім, хто справіўся з заданнем, даюцца фішкі.

2-і блок. **Практыкаванне “Востраў”.** Кожнай пары дзяцей трэба падабраць адпаведную па даўжыні палоску — “мосцік”. Дзецям прапануюцца малюнкі з астравамі і наборы палосак рознай даўжыні. Тыя, хто справіўся з заданнем, атрымліваюць фішкі.

Фізічнае практыкаванне: хадзьба па гімнастычнай лаве, пераступаючы набіўныя мячы.

3-і блок. **Практыкаванне “Архітэктары”.** Кожнаму з дзяцей трэба вылажыць нейкі прадмет па вызначанаму малюнку. Дзецям прапануюцца палачкі рознай даўжыні і малюнкі з домікам, караблікам і г. д. Тым, хто зрабіў дакладна, даюцца фішкі.

Фізічнае практыкаванне: хадзьба рознымі спосабамі.

4-ы блок. Праводзіцца дыдактычная гульня “Працягвай” (з мячом).

Дыдактычная задача: практыкаваць у паслядоўным называнні частак сутак, пор года, дзён тыдня.

Гульнівы вынік: хто не зрабіў ніводнай памылкі, атрымлівае фішкі.

Практыкаванне “Сышчыкі”. Дзеці дзеляцца на дзве каманды, кожнай даецца схема, на якой прыведзена месца, дзе схавана новая цацка. Па сігналу выхавальніка дзеці пачынаюць пошук. Члены той каманды, якая першая адшукала цацку, атрымліваюць фішкі.

Пры заканчэнні падарожжа тым дзецям, якія атрымалі па 5—6 фішак, даюцца медалі “Грамадзянін краіны Усёзнаек”.

Тэма **25**

ФЯДОРЫНА ГОРА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадковым лічэнні ў межах 10.

Замацоўваць веды аб складзе ліку з асобных адзінак. Фарміраваць уяўленні пра тое, што колькасць прадметаў не залежыць ад адлегласці паміж імі і ад іх велічыні.

Замацоўваць уменні дзяцей арыентавацца на лісце паперы. Вучыць абазначаць словам месца прадметаў у прасторы адносна адзін аднаго.

Маляванне

Вучыць ствараць у малюнках эпизоды з вершаў. Вучыць ствараць элементарныя псіхалагічныя характарыстыкі персанажаў (збянтэжаны, спалоханы, радасны).

Развіццё мовы

Фарміраваць дакладную дыкцыю, рэгуляваць моцнасць голасу, сачыць за інтанацыяй.

Пашыраць слоўнік назвамі прадметаў хатняга ўжытку (качарга, рэшата, сіта).

Навучанне грамаце

Вучыць падбіраць словы з рознай працягласцю гучання. Замацоўваць уменне дзяліць словы на склады.

Мастацкая літаратура

Вучыць дзяцей перадаваць свае адносіны да зместу твора (казка К. Чукоўскага “Фядорына гора”).

Выхоўваць здольнасць засвойваць паслядоўнасць развіцця сюжэта.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць у дзяцей самастойнасць, акуратнасць у працы. Развіваць эстэтычны густ.

Матэрыял для заняткаў. Малюнкi з выявамі прадметаў, якія пералічвае аўтар у казцы “Фядорына гора”. Дзіцячы посуд: кубачкі, сподкі. Папера, алоўкі (фламастэры).

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць за сталамі, 3-га блока — на дыване насупраць выхавальніка, у час гульні рухаюцца адпаведна правілам.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Умеюць рабіць гукавы аналіз слова, дзяліць словы на склады. Умеюць лічыць у межах 10, ведаюць, што лік складаецца з асобных адзінак.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае дзецям казку “Фядорына гора”.

- ◇ Пра што гаворыцца ў вершы?
- ◇ Чаму рэчы ўцяклі ад Фядоры?
- ◇ Хто застаўся гаспадарыць у хаце?
- ◇ Што зрабіла Фядора?
- ◇ Чаму рэчы вырашылі вярнуцца?

Выстаўляюцца малюнкi з выявамі прадметаў, якія ўцяклі ад Фядоры.

- ◇ Як называюцца гэтыя прадметы?
- ◇ Як іх можна назваць адной назвай? (Прадметы хатняга ўжытку.)
- ◇ Якой па парадку стаіць качарга (...)?
- ◇ Што размешчана злева (справа) ад карыта (...)?
- ◇ Дзе знаходзіцца мятла (...)?
- ◇ Назавіце розныя прадметы посуду (хатняга ўжытку) па адным, каб іх разам было 3.

Выхавальнік выстаўляе дзіцячы посуд: кубкі — у рад, сподкі — па кругу.

- ◇ Чаго больш: кубкаў ці сподкаў? Як даведацца? (Разглядаюцца два варыянты: палічыць або паставіць кубкі на сподкі.)

2-і блок. Праводзіцца рухавая гульня “Пастка”.

Гульнёвыя дзеянні: дапамагаць Фядоры лавіць посуд.

Гульнёвыя правілы: выбіраецца Фядора. Па сігналу ўсе астатнія дзеці ўцякаюць ад яе. Калі Фядора каго-небудзь злавіла, далей яны ловяць удваіх (потым утраіх і г. д.).

Гульнёвы вынік: перамагаюць тыя дзеці, якія аказаліся самымі спрытнымі і хуткія.

Выхавальнік прапануе палічыць, колькі чалавек злоўлена, а колькі засталася.

Выстаўляюцца малюнкi сіта і рэшата (або сапраўдныя рэчы).

❖ Што гэта?

Чым гэтыя рэчы адрозніваюцца? (*Памерам.*)

Выхавальнік прапануе зрабіць гукавы аналіз слоў “сіта” і “рэшата”.

❖ Колькі гукаў у слове “сіта” (рэшата)?

Колькі складоў у слове “сіта” (рэшата)?

Якім па ліку стаіць націскны склад?

Які гук ёсць у абодвух словах?

Якім па ліку ён стаіць у слове “сіта” (рэшата)?

3-і блок. Выхавальнік прапануе намаляваць любы эпізод з казкі. Можна разгледзець ілюстрацыі ў кнізе і абмеркаваць іх.

У ходзе малявання дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

❖ Што ты будзеш маляваць?

Дзе што размесціш на паперы?

Якая ў цябе будзе Фядора: радасная або спалоханая (або збянтэжаная)?

Выхавальнік праводзіць аналіз работ. Дзеці размяшчаюць малюнкi адпаведна паслядоўнасці эпізодаў у казцы. Кожны малюнак абмяркоўваецца, зачытваецца адпаведны ўрывац з казкі. Звяртаецца ўвага на прасторавае размяшчэнне прадметаў, іх колькасць.

У канцы комплексу дзецям прапануецца прыбраць свае рэчы, каб яны не ўцяклі, як ад Фядоры.

Дыдактычныя задачы*Развіццё матэматычных уяўленняў*

Практыкаваць у лічэнні ў межах 10. Знаёміць са складам ліку 4 з асобных адзінак.

Вучыць бачыць геаметрычную фігуру ў прадметах.

Знаёміць з назвамі і паслядоўнасцю вясенніх месяцаў, з гісторыяй паходжання назваў гэтых месяцаў.

Азнаямленне з наваколлем

Абагульняць веды дзяцей пра свята 8 Сакавіка.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Сістэматызаваць уяўленні пра вясеннія змены ў прыродзе. Вучыць устанаўліваць сувязь паміж нарастаннем цяпла, раставаннем снегу і прабуджэннем раслін.

Мастацкая літаратура

Вучыць адчуваць напеўнасць мовы (верш Якуба Коласа “Вясна”) і вясенні настрой верша.

Музыка

Вучыць адчуваць адлюстраванне вясны ў песні (беларуская народная песня “Жавароначкі, прыляціце”).

Развіццё мовы

Пашыраць слоўнік дзяцей назвамі вясенніх месяцаў і вясенніх раслін (сон-трава, мімоза і інш.).

Вучыць здагадвацца па назве пра спосаб утварэння слова (падснежнік — расце пад снегам).

Выяўленчае мастацтва

Знаёміць дзяцей з пейзажам В. К. Бялыніцкага-Бірулі “Блакiтнай вясной”.

Аплікацыя

Вучыць ствараць кампазіцыю “Вясенні букет”.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць станоўчыя адносіны да прыроды, пачуццё прыхільнасці да роднага краю. Развіваць уменне дзяцей працаваць акуратна. Выхоўваць патрэбу рабіць падарункі да свята сваім блізкім.

Матэрыял для заняткаў. Карціна В. К. Бялыніцкага-Бірулі “Блакiтнай вясной”. Запіс песні “Жавароначкі, прыляціце”. Паштоўкі і малюнкi з выявамі вясенніх кветак. Каляровая папера, нажніцы, клей, тоўстая папера.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 2-га блока — за сталамі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя звесткі пра вясеннія змены ў прыродзе, пра свята 8 Сакавіка. Маюць у пасіўным слоўніку назвы вясенніх месяцаў. Ведаюць характэрныя прыметы плоскіх геаметрычных фігур.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае верш Якуба Коласа “Вясна”.

- ❖ Пра якую пару года гаворыцца ў вершы?
- ❖ Якія словы ў вершы паказваюць на гэта?
- ❖ Які настрой навявае вам гэты верш?

Дэманструецца карціна В. К. Бялыніцкага-Бірулі “Блакiтнай вясной” на фоне гучання песні “Жавароначкі, прыляціце”.

- ❖ Што намалёвана на карціне?
- ❖ Як вы думаеце, якая пара года намалёвана?
- ❖ Што на гэта паказвае?
- ❖ Якія яшчэ прыкметы вясны вы ведаеце?
- ❖ Як вы думаеце, чаму карціна называецца “Блакiтнай вясной”?
- ❖ Чаму менавіта “блакiтная”?

Які яшчэ колер можна назваць вясеннім? Чаму? Выхавальнік расказвае пра гісторыю паходжання назваў вясенніх месяцаў, пра характэрныя прыкметы кожнага месяца. Чытае вершы пра сакавік, красавік, май.

- ❖ Назавіце першы (другі, трэці) вясенні месяц.
- ❖ Чаму ў сакавіка такая назва?
- ❖ Які месяц ідзе за красавіком?

2-і блок. Праводзіцца гутарка з дзецьмі пра свята 8 Сакавіка.

- ❖ Якія вясеннія свята вы ведаеце?
- ❖ Як можна павіншаваць матулю, бабулю?
- ❖ Якія вясеннія кветкі вы ведаеце?
- ❖ Назавіце розныя кветкі па адной, каб іх разам было 3.

Выхавальнік прапануе дзецям зрабіць мамам падарункі — паштоўкі з кветкамі. Разглядаюцца паштоўкі і малюнкi з выявамі вясенніх кветак.

❓ Як называюцца гэтыя кветкі? (Уводзяцца новыя назвы.)

Як вы думаеце, чаму так называецца падснежнік (сон-трава)?

Колькі ўсяго кветак на паштоўцы? (Чатыры.)

Колькі нарцысаў, фіялак, цюльпанаў, падснежнікаў вы бачыце на паштоўцы? (1 нарцыс, ..., 1 падснежнік).

Назавіце розныя геаметрычныя фігуры па адной, каб усяго іх было 4.

Якую геаметрычную фігуру нагадваюць пялёсткі кветак?

Колькі пялёсткаў у нарцыса (фіялкі, цюльпана)?

Паўтараюцца прыёмы выразання (круга з квадрата, авала з прамавугольніка шляхам абразання вуглоў, трохвугольніка — шляхам разразання квадрата па дыяганалі; ромба — шляхам зразання двух процілеглых вуглоў у прамавугольніку).

У ходзе аплікацыі дзецям задаюцца індывідуальныя пытанні:

❓ Якія кветкі будзеш рабіць?

Якога колеру паперу будзеш выкарыстоўваць?

З якіх геаметрычных фігур будзеш рабіць пялёсткі?

Як можна атрымаць такую фігуру?

Як размесціш кветкі на паперы?

У час аналізу работ звяртаецца ўвага на назвы кветак, форму і колькасць дэталей, іх прасторавае размяшчэнне, акуратнасць працы.

Выхавальнік прапануе падарыць паштоўкі з вясеннімі букетамі матулям і бабулям.

Тэма **27**

ЛЕС ПРАЧЫНАЕЦЦА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні ў межах 10. Фарміраваць уяўленне пра склад ліку з асобных адзінак у межах 5.

Замацоўваць уяўленне пра тое, што лічба абазначае пэўную колькасць прадметаў.

Практыкаваць у адрозніванні аб'ёмных геаметрычных фігур паміж сабой (шар — авалоід, авалоід — цыліндр, цыліндр — конус).

Лепка

Вучыць ляпіць фігуркі жывёл, ствараючы сюжэтныя кампазіцыі. Вучыць ляпіць канструктыўным спосабам.

Музыка

Вучыць спяваць беларускую народную песню “Зайка шэранькі”.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Вучыць устанаўліваць сувязь паміж пацяпленнем і прабуджэннем жывёл, якія знаходзіліся ў спячцы.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць станоўчыя адносіны да прыроды, да жывёл. Фарміраваць творчыя адносіны да працы.

Матэрыял для заняткаў. Малюнкi з выявамі дзікіх жывёл (або фігуркі), малюнкi з выявамі іх дзіцянят. Наборы картак з лічбамі. Пластылін, дошкі. Мяч.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване паўкругам насупраць выхавальніка, 2-га — рухаюцца адпаведна правілам гульні, 3-га блока — сядзяць за сталамі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Умеюць лічыць у межах 10. Ведаюць характэрныя ўласцівасці шара, авалоіда, цыліндра, конуса. Ведаюць некаторыя прыкметы вясны.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае верш С. Маршака “Апрель”.

Пра якую пару года гаворыцца ў вершы?

Якіх вы ведаеце жывёл, што на зіму ўпадаюць у спячку?

Якія змены адбыліся ў жыцці дзікіх жывёл з надыходам вясны? (*Мяняюць афарбоўку, ліняюць, актывізуецца іх жыццё, з'яўляецца патомства.*)

Выхавальнік выстаўляе 5 фігурак (або малюнкаў) жывёл.

Колькі ўсяго жывёл?

Колькі мядзведзяў (зайцоў, лісак, вожыкаў, ва-
вёрак)? (1 мядзведзь, 1 заяц, ..., 1 вавёрка — усяго
5 жывёл.)

Назавіце па адной розныя кветкі (дрэвы і г. д.),
каб іх разам было 5.

Выхавальнік паказвае малюнку з выявамі дзіцянят
дзікіх жывёл.

Як называюцца дзіцяняты зайца (лісы і г. д.)?

Праводзіцца дыдактычная гульня “*Маўчанка*”.

Дыдактычная задача: замацоўваць уяўленне пра тое,
што лічба абазначае пэўную колькасць прадметаў.

Гульнівыя дзеянні: пошук і падыманне ўверх карткі
з адпаведнай лічбай, забарона размоў.

Гульнівыя правілы: выхавальнік паказвае малюнак
з выявай некаторай колькасці дзіцянят дзікіх жывёл.
Дзеці павінны моўчкі іх палічыць, адшукаць у сябе карт-
ку з адпаведнай лічбай і падняць гэтую картку ўверх.
Размаўляць нельга.

Гульнівы вынік: хто зрабіў памылку, аддае фант. По-
тым ідзе разыгрыванне фантаў.

2-і блок. Праводзіцца рухавая гульня “*Ліса і зайчы-
ха з зайчанятамі*”.

Гульнівая сітуацыя: “зайчаняты” строяцца ў калону
за “зайчыхай”, а “ліса” стараецца выбіць мячом “зайча-
нят”, “зайчыха” павінна абараняць іх ад “лісы”.

3-і блок. Выхавальнік прапануе зляпіць якую-небудзь
жывёлу з дзіцянятамі. Паказваецца канструктыўны прыём
лепкі і лепка змешаным спосабам. Звяртаецца ўвага на
форму дэталей, адрозненне ў лепцы шара, авалоіда, цы-
ліндра, конуса.

У працэсе лепкі дзецям задаюцца індывідуальныя
пытанні:

Каго ты будзеш ляпіць?

На колькі частак трэба дзяліць пластылін?

Якой формы будзеш ляпіць галаву (тулава, лапу,
хвост)?

У ходзе аналізу работ высвятляецца:

Колькі атрымалася зайцоў (мядзведзяў і г. д.)?
Якіх жывёл больш? Як даведацца?

У канцы комплексу выхавальнік прапануе праспяваць песеньку “Зайка шэранькі”.

Тэма **28**

ПТУШКІ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 10.

Замацоўваць веданне характэрных прымет аб’ёмных геаметрычных фігур (цыліндра, конуса).

Вучыць вымяраць аб’ём сыпкіх рэчываў пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння.

Замацоўваць уменне арыентавацца ў прасторы адносна іншых прадметаў.

Фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе

Удакладняць веды дзяцей пра свойскіх і дзікіх вадаплаўных птушак, іх паводзіны, прыстасаванні да плавання, догляд птушак.

Ручная праца

Вучыць ствараць аб’ёмныя фігуры з паперы (цыліндры, конусы), аб’ядноўваючы іх у кампазіцыі, злучаючы склейваннем.

Музыка

Вучыць дзяцей перадаваць характар персанажаў у музычна-рытмічных рухах, выконваць “Танец качанят”.

Мастацкая літаратура

Чытаць казку Г. Х. Андэрсена “Брыдкае качаня”.

Вучыць дзяцей слухаць уважліва, умець адказаць.

Выхоўваць здольнасць засвойваць паслядоўнасць развіцця сюжэта, вучыць разумець мараль казкі.

Вываваўчыя задачы. Выхоўваць станоўчыя адносіны да прыроды. Вучыць ацэньваць учынкi, з’явы і дзеянні. Вучыць працаваць акуратна, прыбіраць сваё працоўнае месца.

Матэрыял для заняткаў. Карткі з выявамі птушак (курыца, гусь, качка, індый, лебедзь). Лялька (маленькая

гаспадыня). Мяшэчак з зернем, умоўная мерка (можа быць лыжка), прадмет, якім можна было б раўнаваць сыпкае рэчыва з краямі меркі (напрыклад, пластмасавы квадрат), фішкі, талеркі з зернем (па колькасці дзяцей), пусты посуд (або кардонкі). Узоры вырабаў з цыліндраў і конусаў. Папера, загатоўкі дэталей (лапкі, грабенчыкі), клей, нажніцы. Запіс “Танец качанят”.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня. У ходзе 1-га і 2-га блокаў дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 3-га і 4-га блокаў — за сталамі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Умеюць вымяраць аб’ём вадкасці пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння. Ведаюць характэрныя прыметы цыліндра і конуса. Адрозніваюць свойскіх і дзікіх птушак.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае казку Г. Х. Андэрсена “Брыдкае качаня”.

- ❖ Хто з’яўляецца галоўным героем казкі?
- ❖ Чаму ўсе называлі качаня брыдкім?
- ❖ Чым яно адрозніваецца ад іншых жыхароў птушынага двара?
- ❖ Што далей здарылася з качанём?
- ❖ Хто стаў самым прыгожым на птушыным двары?
- ❖ Тлумачыцца мараль казкі.
- ❖ *Фізультхвілінка.* Выконваецца “Танец качанят”.

2-і блок. *Праблемная сітуацыя.* Маленькая гаспадыня (лялька) збянтэжылася на птушыным двары — трэба ўсіх птушак накарміць, а яна не ведае, колькі іх. Просіць дзяцей дапамагчы ёй.

Выхавальнік выстаўляе на наборным палатне карткі з выявамі курыцы, гусі, качкі, індыка, лебедзя.

- ❖ Колькі ўсяго птушак?
- ❖ Колькі курэй (...)?
- ❖ Назавіце 3 (4, 5) розныя птушкі.
- ❖ Якая птушка знаходзіцца справа (злева) ад індыка (...)?
- ❖ Дзе знаходзіцца качка (...)?
- ❖ Якім па парадку стаіць лебедзь (...)?

Хто стаіць на 3 (...) месцы?
Ці могуць плаваць усе гэтыя птушкі?
Якія птушкі могуць плаваць?
Як называюцца гэтыя птушкі?
Якія прыстасаванні для плавання ёсць у гэтых птушак?
Дзе знаходзяцца вадаплаваючыя птушкі ў нашым радзе?
Ці ўсе гэтыя птушкі свойскія?
Хто з'яўляецца дзікай птушкай?
На якім месцы стаіць лебедзь у радзе, калі лічыць злева направа (справа налева)?

Фізкультхвілінка.

3-і блок. Праблемная сітуацыя. Маленькая гаспадыня не ведае, колькі зерня даць птушкам, ці хопіць зерня ў мяшэчку, каб накарміць птушак. Просіць дапамагчы ёй.

Выхавальнік паказвае метады вымярэння пры дапамозе ўмоўнай меркі як адзінкі вымярэння. Звяртае ўвагу на тое, якую трэба ўзяць умоўную мерку, як нападуняць яе, як лічыць колькасць мерак (рабіць кучкі або адкладваць фішкі).

❖ Колькі мерак зерня ўмясцілася ў мяшэчку?
Ці хопіць гэтага зерня для нашых птушак? Чаму?
(5 мерак і 5 птушак, мерак і птушак пароўну, мерак столькі, колькі птушак.)

Заданне дзецям: гаспадыня пераблытала ўсе талерачкі з кормам і не ведае, якія для вялікіх птушак, а якія для птушанят. Кожнай пары дзяцей прапануецца параўнаць, у якой з дзвюх талерак больш корму (пры дапамозе ўмоўнай меркі).

❖ Як дапамагчы гаспадыні?
Як будзеце вымяраць?
Як трэба нападуняць меркі?
Колькі мерак змясцілася ў жоўтай талерцы (у чырвонай)?
Дзе больш зерня?
Якую талерачку трэба даць вялікай птушцы (птушаняці)?

Праводзіцца рухавая гульня “Гусі-гусі, га-га-га!”

4-ы блок. Выхавальнік прапануе зрабіць птушку з паперы. Разглядаюцца ўзоры вырабаў з цыліндраў і конусаў.

❖ Якія геаметрычныя фігуры можна выкарыстоўваць, каб зрабіць птушку (качку, лебедзя, пеўня)? Як злучаюцца дэталі?

Выхавальнік паказвае, як з асобных дэталей рабіць птушку, звяртае ўвагу на форму дэталей, на спосаб атрымання цыліндра і конуса з разгортак, на спосабы злучэння дэталей.

У працэсе ручной працы інструкцыі даюцца паслядоўна.

У час аналізу дзіцячых работ звяртаецца ўвага на форму дэталей, на колькасць асобных відаў птушак.

У канцы комплексу дзецям прапануецца выканаць “Танец качанят”.

Тэма 29

МАРСКОЕ ПАДАРОЖКА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні ў межах 10. Замацоўваць разуменне таго, што лік складаецца з асобных адзінак, што колькасць не залежыць ад назвы прадметаў і ад размяшчэння іх у прасторы.

Замацоўваць веданне характэрных прымет геаметрычных фігур.

Практыкаваць у прасторавай арыентацыі адносна сябе і адносна іншых прадметаў. Замацоўваць уменне пераходзіць з двухмернай прасторы ў трохмерную.

Фізічная культура

Практыкаваць у бегу з перашкодамі, у скачках, рухаючыся ўперад, у пастраенні ў калону па 4.

Выконваць агульнаразвіваючыя практыкаванні са стужачкамі.

Аплікацыя

Замацоўваць уменне выказаць трапецыю з прамавугольніка, трохвугольнік — з квадрата, круг — з квадрата.

Практыкаваць у стварэнні вобраза па ўяўленню.

Выяўленчае мастацтва

Знаёміць з жывапісам І. Айвазоўскага.

Развіццё мовы

Працягваць вучыць складаць апісальнае апавяданне па карціне. Пашыраць запас слоў.

Музыка

Вучыць успрымаць эмацыянальны змест музычных твораў (песня “Чунга-чанга”).

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць самастойнасць у працы, жаданне дапамагаць сябрам. Развіваць эстэтычны густ.

Матэрыял для заняткаў. Карціна І. Айвазоўскага “Мора”. Стужкі (доўгія і кароткія) — па дзве на кожнае дзіця. Тоўстая папера, каляровая папера, нажніцы, клей. Узоры аплікацый караблёў. Білеты рознай формы (круг, авал, квадрат, прамавугольнік, трохвугольнік, трапецья, ромб, любы чатырохвугольнік — рознага колеру, розных памераў, з рознымі прапарцыямі старон, вуглоў, восей). Запіс песні “Чунга-чанга”. Малюнкi з выявамі марскіх рыб і жывёл. Карткі з лічбамі. Схемы групавога пакоя або двара (на кожную пару дзяцей).

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 3-га — за сталамі, 4-га блока — часткова ў “караблі” (крэселках, размешчаных у два рады), часткова — рухаюцца адпаведна маршруту (у групавым пакоі або на двары), 2-і блок праводзіцца на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Дзеці ўмеюць арыентавацца па схеме. Адрозніваюць плоскія геаметрычныя фігуры адна ад адной.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: у госці прыходзіць Нептун, прыносіць карціну, прапануе разгледзець і апісаць.

Звяртаецца ўвага дзяцей на размяшчэнне дэталей у прасторы. Высвятляецца, якім бачаць дзеці мора (пахмурным, грозным, цёмным). Нептун прапануе адправіцца ў марское падарожжа. Але падкрэслівае, што для гэтага трэба быць здаровым, дужым, спрытным. Значыць — трэба папрактыкавацца.

2-і блок. Фізічныя практыкаванні:

1. Перастраенне ў калону па 4.

Нептун выклікае некалькі дзяцей па чарзе і задае ім пытанні:

Хто вышэйшы (ніжэйшы) за ...?

Хто стаіць справа (злева, ззаду, спераду) ад ..?

З якога боку ад ... стаіць ...?

2. Нептун прапануе запомніць, хто дзе стаіць, потым узяць па дзве стужкі і стаць на свае месцы. Дзяўчынкам трэба ўзяць карацейшыя стужачкі, а хлопчыкам — даўжэйшыя. (Выкарыстоўваецца метадад накладання.)

Прапануюцца агульнаразвіваючыя практыкаванні са стужкамі, якія выконваюцца па вуснай інструкцыі выхавальніка (нахіленні, павароты, махі, прысяданні, скачкі на адной назе па чарзе).

3. Скачкі, рухаючыся уперад.

4. Бег з перашкодамі.

5. Практыкаванні на аднаўленне дыхання ("Гадзіннік").

3-і блок. Нептун прапануе пабудаваць карабель. Праводзіцца аналіз узораў аплікацыі.

З якіх дэталей складаецца карабель?

Якія дэталі маюць форму прамавугольніка (трапецыі, трохвугольніка, круга)?

Якую форму мае корпус (верхняя палуба, ветразь, сцяжкі, ілюмінатары)?

З якой фігуры можна выказаць трапецыю (трохвугольнік, круг)? Як гэта зрабіць?

У працэсе аплікацыі Нептун задае індывідуальныя пытанні, дапамагае выказаць трапецыю з прамавугольніка.

У ходзе аналізу дзіцячых работ звяртаецца ўвага на акуратнасць накладвання дэталей, на форму дэталей і іх размяшчэнне ў прасторы.

Нептун хваліць дзяцей, прапануе пад'есці, адпачыць і адправіцца ў падарожжа.

4-ы блок. Дзецi адпраўляюцца ў марское падарожжа. Ім прапануецца заняць свае месцы на караблі адпаведна форме білетаў. Праводзіцца дыдактычная гульня "Адшукай сваё месца".

Дзеціям прапануецца паслухаць песню “Чунга-чанга”.
Нептун паведамляе дзеціям, што ў час падарожжа іх чакаюць розныя прыгоды.

“Ненаселены востраў”. Кожнае дзіця павінна успомніць і назваць 3 (4, 5) розныя экзатычныя жывёлы (фрукты, расліны). За правільны адказ дзеці атрымліваюць білет на іншыя падарожжы.

“Падводнае царства”. Дзеці разглядаюць малюнкi з выявамі марскіх рыб і жывёл, якія па-рознаму размешчаны ў прасторы. Трэба палічыць выявы рыб (жывёл) і абазначыць іх колькасць карткай з адпаведнай лічбай. Калі дзеці ведаюць, як называюцца рыбы (жывёлы), то адказваюць, калі не, то падказвае Нептун.

“Востраў скарбаў”. Кожнай пары дзяцей даецца карта, па якой яны павінны адшукаць скарб. Нептун дапамагае высветліць, якія прадметы якімі знакамі намаляваны.

Пры заканчэнні падарожжа дзеціям прапануецца сесці ў “карабель” і паслухаць песню “Чунга-чанга”.

Тэма **30**

У ВАВЁРАЧКІ Ў ГАСЦЯХ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні прадметаў і гукаў у межах 10. Замацоўваць уменне вызначаць парадкавы нумар прадметаў і гукаў. Замацоўваць веды пра тое, што колькасць прадметаў не залежыць ад іх размяшчэння ў прасторы.

Развіваць вакамер дзяцей.

Практыкаваць у арыентацыі ад сябе і ад іншых прадметаў.

Навучанне грамаце

Замацоўваць уменне рабіць гукавы аналіз слоў, адрозніваць націскны і ненаціскны галосныя, распазнаваць цвёрдыя і мяккія гукі.

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе рознымі спосабамі, кіданні прадметаў у гарызантальную і вертыкальную цэлі, бегу са скачкамі, змейкаю, лажанні праз перашкоды.

Мастацкая літаратура

Чытаць казку Васіля Віткі “Вавёрчына гора”. Вучыць дзяцей уважліва слухаць, адказваць на пытанні.

Выхаваўчыя задачы. Фарміраваць станоўчыя адносіны да роднага краю. Развіваць кемлівасць дзяцей, уважлівасць.

Матэрыял для заняткаў. Цацачная вавёрка. Арэшкі, шышкі, грыбы. Фішкі для гукавога аналізу. Гімнастычныя бярвёны рознай таўшчыні. Абручы, скакалкі, кеглі. Наборы картак з лічбамі.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 3-га блокаў дзеці сядзяць за сталамі, 4-га — на дыване вакол выхавальніка, у час гульні — рухаюцца адпаведна правілам, 2-і блок праводзіцца на фізпляцоўцы.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Дзеці раней назіралі за вавёркай у парку, збіралі шышкі. Умеюць лічыць у межах 10.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік загадвае дзецям загадку.

З дубка на бярозу, з бярозы на яліну
Носіцца маланка з галіны на галіну.
На зіму кладзе ў дупло тое, што лета прынясло.
Што за звер такі, як зваць?
Вы павінны адказаць! (Вавёрка.)

Сюрпрызны момант: з’яўляецца вавёрка. Яна не можа палічыць свае запасы: грыбы і арэхі. Просіць дзяцей дапамагчы ёй і выканаць чатыры практыкаванні.

1. Прадметы размешчаны ў два паралельныя рады на рознай адлегласці адзін ад аднаго.

Чаго больш у вавёркі: грыбоў ці арэхаў?
Як гэта вызначыць?

Практыкаванне паўтараецца, змяняецца размяшчэнне прадметаў (у кучцы, па кругу).

2. Выхавальнік раздае дзецям шышкі, арэхі і грыбы і прапануе абазначыць лічбай колькасць прадметаў у кожнай групе.

3. Выхавальнік размяшчае арэхі, грыбы, шышкі вакол кожнага з дзяцей (справа, злева, спераду, ззаду) і прапануе адказаць, што дзе знаходзіцца.

4. Выхавальнік размяшчае арэхі, грыбы, шышкі вакол вавёркі і прапануе дзецям расказаць, як размешчаны прадметы адносна вавёркі. Хто з дзяцей правільна адказвае, той атрымлівае права размясціць па-свойму гэтыя прадметы.

Вавёрачка дзякуе дзецям і запрашае іх да сябе ў госці. Але трэба будзе ісці праз лес, дзе сустрэнецца шмат перашкод.

2-і блок. Фізічныя практыкаванні:

1. “Дрэвы”. Бег змейкай паміж кегляў.

2. “Ручай”. Перад дзецьмі — дзве пары працягнутых скакалак, на розных адлегласцях адна ад адной.

❖ Чым адрозніваюцца “ручаі”?

Які “ручай” вузейшы?

Цераз які “ручай” лягчэй пераступіць?

Дзецям прапануецца пераступіць цераз вузкі “ручай”.

3. “Паваленае дрэва”. Перад дзецьмі — два бярвяны рознай таўшчыні.

❖ Чым адрозніваюцца “дрэвы”?

Якое “дрэва” таўсцейшае?

Цераз якое лягчэй пералезці?

Дзяўчынкам прапануецца пералезці цераз танчэйшае “дрэва”, а хлопчыкам — цераз таўсцейшае.

4. “З купіны на купіну”. Скачкі з абруча ў абруч. У канцы практыкавання дзецям прапануецца адказаць на пытанні:

❖ Колькі ўсяго абручоў?

Які па ліку чырвоны абруч (зялёны, ...)?

Якога колеру трэці (...) па ліку абруч, калі лічыць ад сябе?

5. “Збор шышак”. Праводзіцца спаборніцтва: хто набярэ больш шышак за адзін і той жа час. Дзеці параўноўваюць па колькасці пры дапамозе лічэння або метадам складання пар.

6. Кіданне ў цэль шышкамі. Дзецям прапануецца падлічыць: колькі разоў кінуў і колькі разоў пацэліў.

Нарэшце ўсе перашкоды скончыліся, і дзеці апынуліся ў гасцях у вавёркі. Вавёрачка прапануе пагуляць.

3-і блок. Выхавальнік праводзіць гукавы аналіз слова *вавёрка*.

Колькі гукаў у гэтым слове?

Які першы (другі, ...) гук?

Які па ліку будзе гук “р” (“к”, ...)?

Які гук націскны?

Які гэты гук па ліку?

Якія ў гэтым слове галосныя гукі (зычныя)?

Колькі галосных (зычных) гукаў?

Якія зычныя гукі з’яўляюцца мяккімі, а якія цвёрдымі?

Якім па ліку стаіць цвёрды гук “в”, а якім — мяккі “в”?

Пры адказах на пытанні дзеці карыстаюцца фішкамі для гукавога аналізу слоў.

Праводзіцца гульня *“Гукі, стройцеся!”*

Дыдактычная задача: замацоўваць уменне вызначаць парадкавы нумар гукаў, складаць слова з гукаў.

Гульнёвае дзеянне: пастраенне ў калону адпаведна паслядоўнасці гукаў у слове.

Гульнёвыя правілы: дзеці атрымліваюць назву свайго гука і строяцца ў калону адзін за адным адпаведна паслядоўнасці гукаў у названым слове толькі па сігналу выхавальніка.

Гульнёвы вынік: якая каманда (слова) хутчэй і правільна пастроіцца, тая выйграе.

Метадычныя ўказанні: пасля пастраення дзецям задаюцца наступныя пытанні:

Які па ліку твой гук у слове?

Чаму ты стаіш менавіта тут?

4-ы блок. Вавёрка запрашае дзяцей паслухаць адну гісторыю, якая з ёй калісьці здарылася. Выхавальнік чытае дзецям верш Васіля Віткі “Вавёрчына гора”.

Што здарылася з вавёрачкай?

Хто вырашыў ёй дапамагчы?

Што за пажар адбыўся ў лесе?

Хто паслаў тэлеграму?

Хто паслаў малаточак?
Хто аднёс малаточак вавёрцы?
Што здарылася потым?
Колькі ўсяго звяроў дапамагала вавёрцы?

У канцы комплексу дзеці дзякуюць вавёрцы за гасціннасць.

Тэма **31**

ПОШТА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні ў межах 10. Знаёміць з гісторыяй развіцця паняцця ліку, з гісторыяй паходжання лічэбнікаў.

Практыкаваць у класіфікацыі прадметаў па трох прыметах (форме, велічыні, колеру).

Мастацкая літаратура

Вучыць уважліва слухаць верш Е. Лось "Пісьмо" (Светлячок: Песенкі, сказкі, стихи, рассказы: Для дошк. возраста /Сост. Р. М. Миронова. — Мн.: Юнацтва, 1988. С. 161), адказваць на пытанні.

Фізічная культура

Практыкаваць у хадзьбе рознымі спосабамі, бегу ўперад спінаю, скачках на адной, дзвюх нагах, цераз скакалку.

Азнаямленне з наваколлем

Фарміраваць уяўленне пра пошту як адміністрацыйную ўстанову, аб прафесіі паштальёна.

Выхваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да людзей працы. Пашыраць кругагляд дзяцей. Развіваць лагічнае мысленне, хуткасць і спрытнасць.

Матэрыял для заняткаў. Тры канверты. Тры абручы рознага колеру. Набор геаметрычных фігур рознай формы, колеру, двух памераў (вялікія і малыя). Дзве скакалкі, тры мячы.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 4-га блокаў дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка. У час гульні і эстафеты дзеці рухаюцца адпаведна ўказанняў выхавальніка, 3-і і 4-ы блокі могуць праводзіцца на двары.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Дзеці ўмеюць гуляць у логіка-матэматычныя гульні з абручамі. Маюць уяўленне аб працы паштальёна.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: выхавальнік прыносіць у групу канверт.

- ❖ Хто нам прыносіць пісьмы?
Куды мы ідзём, каб адправіць пісьмо?

Праводзіцца гутарка пра пошту і прафесію паштальёна. Выхавальнік чытае верш Е. Лось “Пісьмо”.

- ❖ У якіх рэчах ляжала пісьмо?
Палічыце колькасць гэтых рэчаў (з дапамогай фішак або загінаючы пальцы). Колькі ўсяго рэчаў? Які шлях праходзіць пісьмо, каб трапіць да адрасата?
На чым дастаўляюць пісьмы?
Як вы думаеце, ці лёгка быць паштальёнам? Чаму?

2-і блок. Праводзіцца дыдактычная гульня “Рассартай пісьмы”.

Дыдактычная задача: вучыць групаваць прадметы па трох прыметах (форме, велічыні, колеру).

Гульнівыя дзеянні: апісанне “пісьма”, сартаванне “пісьмаў”.

Папярэдняя праца: перад дзецьмі раскладваюцца тры абручы рознага колеру так, каб яны ўзаемаперасякаліся. Побач з абручамі раскладваюцца “пісьмы” — плоскія геаметрычныя фігуры рознай формы, колеру і двух памераў (вялікія і малыя).

Гульнівыя правілы: трэба браць фігуры па чарзе, называць форму, памер, колер, тлумачыць, у якую зону трэба класці фігуру (унутры сіняга абруча, але па-за зялёным і па-за чырвоным, ..., унутры сіняга, зялёнага абруча, але па-за чырвоным, ..., унутры сіняга, зялёнага і чырвонага або па-за сінім, зялёным і чырвоным абручамі — усяго 8 зон). Калі адказ правільны, то фігура кладзецца ў адпаведную зону. У сіні абруч кладуцца вялікія фігуры, у зялёны — трохвугольнікі, у чырвоны — фігуры чырвонага колеру. (Напрыклад, гэтае пісьмо не

трохвугольнае, але вялікае і чырвонае, значыць, яго трэба пакласці ўнутры сіняга і чырвонага абручоў, але па-за зялёным.)

Гульнівы вынік: хто робіць памылку, не кладзе сваё пісьмо. У каго не засталася ніводнага пісьма, той перамагае.

3-і блок. Праводзіцца эстафета паштальёнаў. Дзеці дзеляцца на дзве каманды, становяцца ў дзве калоны і па сігналу выхавальніка па чарзе пачынаюць выконваць практыкаванні (даецца толькі вусная інструкцыя).

1. Дайці да канверта, які ляжыць на падлозе на супраць калоны, на пальчыках, назад — на пятках, стаць у канец калоны.

2. Дайці да канверта на знешнім баку ступні, назад — з высокім падыманнем бядра.

3. Скакаць на дзвюх нагах, рухаючыся ўперад, назад — бег спінай уперад.

4. Скакаць на правай назе, назад — на левай.

5. Скакаць цераз скакалку.

4-ы блок. Выхавальнік нагадвае дзецям пра пісьмо, якое яны атрымалі раніцай, чытае гэта пісьмо. У ім гаворыцца пра тое, як старажытныя людзі навучыліся лічыць.

На заканчэнне комплексу праводзіцца рухавая гульня “*Перадай пісьмо*”.

Дыдактычная задача: развіццё спрытнасці.

Гульнівыя правілы: дзеці становяцца ў круг, перадаюць хутка адно аднаму мячы — “пісьмы” (тры мячы на ўсіх). Хто згубіць мяч, выходзіць з гульні.

Гульнівы вынік: тры чалавекі, якія засталіся, — пераможцы.

Тэма **32**

ЧЫРВОНАЯ ШАПАЧКА

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць дзяцей у колькасным і парадкавым лічэнні прадметаў.

Замацоўваць веданне характэрных прымет аб’ёмных геаметрычных фігур (шара, авалоіда, цыліндра, конуса).

Практыкаваць дзяцей у вымярэнні велічыні прадметаў з дапамогай умоўнай меркі. Знаёміць з гісторыяй паходжання адзінак вымярэння адлегласцей.

Практыкаваць у вызначэнні месца прадметаў у прасторы.

Лепка

Вучыць дзяцей адлюстроўваць у лепцы вобразы казачных герояў, ляпіць фігуру чалавека ў руху.

Развіццё мовы

Вучыць дзяцей ужываць розныя віды сказаў, працягваць расказ выхавальніка, уносячы змены ў змест казкі.

Пашыраць слоўнік дзяцей.

Мастацкая літаратура

Вучыць пераказваць казку “Чырвоная Шапачка”.

Музыка

Вучыць выконваць танцавальныя рухі пад музыку (з кінастужкі пра Чырвоную Шапачку). Пабуджаць прыдумваць танцавальныя рухі ў адпаведнасці з характарам музыкі.

Вываваўчыя задачы. Развіваць фантазію дзяцей. Вучыць выконваць работу акуратна, старанна.

Матэрыял для заняткаў. Фланелеграф. Фігуркі Ваўка і Чырвонай Шапачкі. Дзве палоскі рознай даўжыні. Умоўныя меркі (як адзінкі вымярэння). Запіс песень А. Рыбнікава “Пра Чырвоную Шапачку” (песні з кінастужкі). Пластылін, дошкі. Мяч.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 4-ы блок — у другой палове дня. У ходзе 1-га і 3-га блокаў — дзеці сядзяць за сталамі, 4-га блока — на дыване насупраць выхавальніка. У час гульні дзеці стаяць паўкругам, а побач з імі — прадметы з кошыка.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць змест казкі “Чырвоная Шапачка”. Ведаюць розныя метады параўнання прадметаў па велічыні. Ведаюць характэрныя прыметы аб’ёмных геаметрычных фігур (шапа, авалоіда, цыліндра, конуса).

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік на фланелеграфе размяшчае фігуркі Чырвонай Шапачкі і Ваўка, дзве дарожкі рознай

даўжыні (не паралельныя) і домік. Дзецям прапануецца адгадаць, з якой казкі гэтыя героі, успомніць казку “Чырвоная Шапачка” і пераказаць яе.

Праблемная сітуацыя: выхавальнік звяртае ўвагу на дарожкі рознай даўжыні і прапануе дзецям параіць дзяўчынцы, па якой дарожцы трэба ісці, каб хутчэй за Ваўка дабрацца да бабулі.

- ❖ Як выбраць карацейшую дарожку?
- ❖ Як трэба вымяраць?
- ❖ Як яшчэ можна вымяраць?

Выхавальнік прапануе аднаму з дзяцей параўнаць дзве дарожкі (напрыклад, з дапамогай умоўнай меркі як адзінкі вымярэння).

- ❖ Колькі мерак змясцілася ў жоўтай дарожцы, а колькі ў карычневай?
- ❖ Якая дарожка карацейшая?

Практыкаванне. Кожнаму з дзяцей даецца малюнак з дзвюма дарожкамі (не паралельнымі) і прапануецца высветліць, якая з іх карацейшая.

Выхавальнік расказвае дзецям, як людзі раней вымяралі, якія раней былі адзінкі вымярэння адлегласцей.

2-і блок. Імпровізацыя танцавальных рухаў пад музыку А. Рыбнікава “Пра Чырвоную Шапачку”.

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям зляпіць фігурку Чырвонай Шапачкі, якая ідзе з кошыкам па дарожцы.

- ❖ З якіх частак складаецца фігура чалавека?
- ❖ Якой формы галава (ногі, тулава,...) у чалавека?
- ❖ Якія пачастункі можна зляпіць і пакласці у кошык?
- ❖ Якой формы будзеце ляпіць піражок (пячэнне, яблык, ...)?

Абмяркоўваюцца прыёмы лепкі.

Пасля аналізу дзіцячых работ некаторыя прадметы з кошыкаў выкладаюцца ў рад. Праводзіцца дыдактычная гульня “Адказы хутка”.

Дыдактычная задача: практыкаваць у лічэнні прадметаў, у вызначэнні месца прадметаў сярод іншых, у вызначэнні формы прадметаў.

Гульніёвыя дзеянні: кіданне мяча, хуткі адказ на пытанні.

Гульніёвыя правілы: вядучы задае пытанні і кідае мяч дзецям па чарзе. Той, хто атрымаў мяч, павінен хутка адказаць на пытанне і кінуць мяч назад.

Гульніёвы вынік: хто робіць памылку або доўга не адказвае, дае фанта. Потым ідзе разыгрыванне фантаў.

Метадычныя ўказанні: задаюцца наступныя пытанні:

Колькі ўсяго прадметаў вылажылі з кошыка?

Якую форму мае яблык (піражок, ...)?

Што мае форму конуса (шара, ...)?

Што знаходзіцца справа (злева) ад піражка (...)?

Дзе знаходзіцца яблык (...)?

Што ляжыць трэцім (...) па ліку, калі лічыць злева направа?

Якім па ліку ляжыць абаранак (...)?

4-ы блок. Дзецям прапануецца скласці казку пра Ваўка і Чырвоную Шапачку з новай сюжэтнай лініяй. Варыянты:

Чырвоная Шапачка — хітрая падманшчыца, а Воўк — добры;

Чырвоная Шапачка — прагавітая;

Чырвоная Шапачка хутчэй за Ваўка прыходзіць да бабулі.

У заключнай частцы комплексу дзецям прапануецца патанцаваць пад музыку А. Рыбнікава "Пра Чырвоную Шапачку".

Тэма 33

ВЯСЁЛЫЯ ПАДАРОЖНІКІ

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць дзяцей у колькасным і парадкавым лічэнні.

Знаёміць з характэрнымі прыметамі прызмы ў паўнаванні з прамавугольнікам. Знаёміць з гісторыяй паходжання назваў геаметрычных фігур.

Развіваць вакамер дзяцей.

Фізічная культура

Практыкаваць у бегу праз абручы, змейкай паміж кеглямі.

Вучыць кідаць мяч рознымі спосабамі: ад грудзей, з-за галавы, знізу.

Канструяванне з непрыдатнага матэрыялу

Вучыць рабіць канструкцыі з кардонак (вагоны).

Практыкаваць у стварэнні калектыўнай кампазіцыі (цягнік).

Азнаямленне з наваколлем

Пашыраць уяўленні дзяцей пра чыгуначны транспарт, яго асаблівасць і прызначэнне.

Музыка

Развучваць з дзецьмі словы песні “Мы едем, едем, едем в далекие края”. Вучыць спяваць без акампанемента, утрымліваючы танальнасць, рытм.

Выхаваўчыя задачы. Развіваць фантазію, фарміраваць навыкі сумеснай дзейнасці.

Матэрыял для заняткаў. Узор гатовага вагончыка. Мадэлі прамавугольніка і прызмы. Непрыдатны матэрыял (кардонкі). Каляровая папера, тоўстая папера, клей, нажніцы. Мячы, абручы.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня, 3-і блок можа ахопліваць прагулку, абед, сон і другую палову дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць на дыване насупраць выхавальніка, 2-га блока — за сталамі, 3-га блока — рухаюцца адпаведна ўказанням выхавальніка.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя звесткі пра чыгуначны транспарт. Ведаюць, чым адрозніваецца куб ад любой прызмы. Ведаюць характэрныя прыметы прамавугольніка і разумеюць, чым адрозніваюцца плоскія і аб’ёмныя фігуры паміж сабой.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: выхавальнік паведамляе дзецям, што яны сёння адправяцца ў падарожжа. А каб даведацца, на чым яны будуць падарожнічаць, трэба адгадаць загадку.

Па вузенькай стальной дарозе

Ён пасажыраў возіць.

Грыміць — далёка ўсім чуваць.

Імчыцца хутка — не дагнаць. (Цягнік.)

З чаго складаецца цягнік?

Хто вядзе цягнік?

Якія яшчэ прафесіі на чыгуначнам транспарце вы ведаеце?

Назавіце пяць розных прафесій (тры, чатыры).

Як вы думаеце, якое прызначэнне мае чыгуначны транспарт?

Чаму ён называецца чыгуначным?

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям самім зрабіць цягнік.

Якой формы могуць быць вагоны (вокны, колы)?

Як можна ўпрыгожыць вагончык?

Якой формы гэты вагон? (*Прызмы.*)

Чым прызма адрозніваецца ад прамавугольніка?

Колькі вуглоў у прызме?

Ці хаваецца прызма ў далоні?

Прызма з'яўляецца аб'ёмнай ці плоскай фігурай?

Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на тое, што паверхня прызмы складаецца з прамавугольнікаў, што прызма з абодвух бакоў нібы адрэзана, адпілена.

Абмяркоўваецца, як зрабіць вагончык прыгожым, а таксама спосабы злучэння дэталей. Дзеці абклеіваюць кардонкі каляровай паперай, прыклеіваюць вокны, калёсы і г. д.

У ходзе аналізу работ выхавальнік прапануе параўнаць вагоны па велічыні і класці ў адзін цягнік.

Які вагон самы вялікі (малы)? Як даведацца?

Дзе знаходзіцца твой вагон?

Якога колеру дзевяты (...) па ліку вагон (калі лічыць злева направа)?

3-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям стаць у такім жа парадку, як размешчаны іх вагоны, і адправіцца ў падарожжа.

Прыпынак "Парк" ("Сквер", "Двор").

1. Бег змейкай паміж дрэў.

2. Рухавая гульня "Да самага высокага дрэва бяжы!"

Варыянты: да самага нізкага (тонкага, тоўстага), да бярозы (клёна, таполі).

Прыпынак “Гасцініца”.

1. Абед.

2. Сон.

Прыпынак “Музей гісторыі геаметрыі”. Расказ выхавальніка пра паходжанне назваў геаметрычных фігур.

Тунель. Бег праз размешчаныя ў выглядзе тунеля абручы.

У канцы комплексу дзецям прапануецца выканаць песню “Мы едем, едем, едем в далекие края”.

Тэма **34**

НОВЫ ГОРАД

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у колькасным і парадкавым лічэнні ў межах 10. Фарміраваць уяўленні пра склад ліку з асобных адзінак.

Замацоўваць веданне характэрных прымет аб’ёмных геаметрычных фігур (адрозненне па форме “падлогі” і “столі”). Знаёміць з характэрнымі прыметамі трохграннай прызмы ў параўнанні з чатырохграннай.

Практыкаваць у вызначэнні месца прадмета ў прасторы адносна іншых.

Канструяванне

Вучыць ствараць канструкцыі розных будынкаў.

Азнямленне з наваколлем

Фарміраваць уяўленне пра будаўніцтва як важную галіну гаспадаркі.

Знаёміць з асноўнымі этапамі будаўніцтва.

Развіццё мовы

Практыкаваць у прыдумванні творчых апавяданняў. Пабуджаць ужываць складаныя сказы.

Вываваўчыя задачы. Выхоўваць павагу да людзей працы. Развіваць творчасць.

Матэрыял для заняткаў. Малюнкi з рознымі відамі будынкаў (школа, крама, тэатр і г. д.). Наборы аб’ёмных геаметрычных фігур (кубы, чатырохвугольныя і трохвугольныя прызмы, цыліндры, конусы). Медалі для ўзнагароды.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць за сталамі, 2-га — будуць на падлозе, 3-га блока — рухаюцца паміж будынкамі.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць некаторыя звесткі пра будаўніцтва, хадзілі на экскурсію па гораду, разглядалі розныя віды будынкаў. Маюць навыкі лічэння. Ведаюць характэрныя ўласцівасці цыліндра, конуса, куба, чатырохвугольнай прызмы.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік загадвае дзецям загадку.

Велікан па рэйках ходзіць
І рукой магутнай водзіць
Падымае груз цяжкі:
Гэта вам, будаўнікі. (Пад'ёмны кран.)

Дзе выкарыстоўваецца пад'ёмны кран?
Што робяць пры дапамозе пад'ёмнага крана?

Выхавальнік дэманструе малюнкi з рознымі відамі будынкаў. З дзецьмі праводзіцца размова пра будаўніцтва.

Якія будынкi вы бачылі на прагулцы?
Што намалевана на гэтых малюнках?
Чым адрозніваюцца будынкi адзін ад аднаго?
З якіх частак складаецца будынак? (Падмурак, сцены, перакрыцці, вокны, дзверы, дах.)
Колькі бывае паверхаў у будынкаў?
Які дом вышэйшы: шматпавярховы ці аднапавярховы?
Як вы думаеце, з чаго пачынаецца будаўніцтва дома?

Абмяркоўваюцца асноўныя этапы будаўніцтва дома.

Як вы думаеце, навошта патрэбны падмурак?
Што трэба рабіць спачатку: дах ці падмурак?
Як называецца чалавек, які будуе дом?
Людзі якіх прафесій прымаюць удзел у будаўніцтве дома?
Назавіце 3 (4, 5) розныя прафесіі.
Колькі ўсяго тут намалевана будынкаў?
Якой па ліку стаіць крама (тэатр,...)?
Што стаіць на трэцім (...) месцы?

Што знаходзіцца злева (справа) ад школы (...)?
Назавіце розныя віды будынкаў, каб іх усяго было 5 (3, 4).

2-і блок. Выхавальнік прапануе дзецям пабудаваць цэлы горад. Кожнай пары дзяцей даецца набор будматэрыялаў, і дзеці будуць тыя будынкi, якія яны жадаюць.

Якой формы фігуры можна ўжываць пры пабудове?

З якіх па форме фігур можна зрабіць падмурак (сцены, дах)?

Як называецца гэтая фігура (выхавальнік паказвае чатырохвугольную прызму)?

А гэта што за фігура (паказваецца трохгранная прызма)?

Чым падобны гэтыя прызмы?

Чым яны адрозніваюцца?

Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на форму асноў: у адной прызмы “столь” і “падлога” чатырохвугольныя, а ў другой — трохвугольныя. Выхавальнік паведамляе дзецям, што прызмы так і называюцца: чатырохвугольная (або чатырохгранная) і трохвугольная (або трохгранная) і з дапамогай дзяцей расказвае, што можна пабудаваць з чатырохграннай (трохграннай) прызмы.

У час будаўніцтва выхавальнік сочыць за акуратнасцю пабудовы.

3-і блок. Праводзіцца экскурсія па новым горадзе. Дзецям прапануецца па чарзе расказаць пра свой будынак (як называецца будынак, якое ён мае прызначэнне, з якіх фігур яго будавалі, які ён па вышыні адносна іншых будынкаў і г. д.).

Пры заканчэнні комплексу выхавальнік узнагароджвае дзяцей медалямі “Лепшы будаўнік”.

Тэма **35**

ЦЕРАМОК

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць дзяцей у колькасным і парадкавым лічэнні прадметаў.

Замацоўваць веданне характэрных уласцівасцей аб'ёмных геаметрычных фігур (устойлівая — ці не, адрозненне па форме “падлогі” і “столі”). Знаёміць з характэрнымі прыметамі піраміды ў параўнанні з конусам.

Замацоўваць уменне вызначаць адносіны паміж некалькімі прадметамі па вышыні. Практыкаваць у параўнанні прадметаў пры дапамозе ўмоўнай меркі-пасрэдніка.

Канструяванне

Вучыць ствараць розныя канструкцыі аднаго і таго ж прадмета ў залежнасці ад умоў.

Замацоўваць уменне аналізаваць узор.

Мастацкая літаратура

Вучыць разумець эмацыянальнасць вобразнага зместу твора.

Падводзіць да разумення асаблівасцей казкі (паўторы, устаўныя песенькі, надзяленне жывёл чалавечымі якасцямі).

Вучыць пераказваць казку “Церамок”.

Развіццё мовы

Вучыць звязна, паслядоўна і выразна пераказваць тэкст казкі, перадаючы дыялогі герояў, ужываючы складаныя сказы.

Музыка

Заахвочваць дзяцей да імправізацыі на розныя матывы, да гукаперайманняў.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць самастойнасць, развіваць імкненне да гульнівых зносін, выходзіць першапачатковыя навыкі культуры працы: уменне прыбіраць сваё працоўнае месца, не перашкаджаць працаваць іншым дзецям.

Матэрыял для заняткаў. Будаўнічыя наборы (адзін на два чалавекі), якія змяшчаюць дэталі рознай формы (куб, чатырохвугольная і трохвугольная прызмы, цыліндр, конус, піраміда, шар, прамавугольнік). Цацкі, розныя па вышыні (мышка, жабка, зайчык, ліса, мядзведзь). Карткі з малюнкамі керамкоў. Кардонныя палоскі рознай даўжыні для вымярэння. Запіс мелодый, розных па афарбоўцы і вышыні гукаў.

Арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс праводзіцца на працягу дня. У ходзе 1-га блока дзеці сядзяць

за сталамі, 2-га і 3-га блокаў — на дыване ў гульнівым кутку.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Ведаюць характэрныя ўласцівасці аб'ёмных геаметрычных фігур, маюць ў пасіўным слоўніку слова *піраміда*. Ведаюць змест казкі “Церамок”.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Сюрпрызны момант: прыбягае мышка, называе сваіх сяброў (жабка, зайчык, ліска, мядзведзь) і просіць дзяцей адгадаць, з якой казкі яна прыбегла.

Выхавальнік прапануе дзецям пераказаць казку “Церамок”.

- ◇ Колькі ўсяго звяроў прыйшло ў церамок?
Хто прыйшоў першы (другі, ...)?
Якою па ліку прыбегла мышка (мядзведзь, ...)?
Што гаворыць кожны герой?

Фізікультхвілінка: выхавальнік прапануе дзецям выканаць рухі, характэрныя для герояў казкі (скачкі на дзвюх нагах, на месцы і прасоўваючыся ўперад, бег на пальчыках, хадзьба на знешнім баку ступні, шырокімі крокамі, бег “змейкай”).

2-і блок. Праблемная сітуацыя: мышка скардзіцца дзецям, што ў яе здарылася вялікае гора — разваліўся церамок. Ёй і яе сябрам няма дзе жыць.

- ◇ Чаму разваліўся церамок?
Які трэба зрабіць домік, каб з ім не здарылася тая ж бяда, што і з казачным?

Выхавальнік падводзіць дзяцей да разумення таго, што пабудова павінна адпавядаць росту яе жыхара.

Прапануецца параўнаць герояў казкі па росту.

- ◇ Як можна даведацца, хто самы нізкі?
Размясціце звяркоў у рад ад самага нізкага да самага высокага.

Выкарыстоўваюцца метады вакамеру і папарнага прыкладання, выбіраецца кожны раз той звярок, які ніжэйшы.

- ◇ Хто самы высокі (самы нізкі)?
Які церамок па вышыні патрэбен мышцы (жабцы, ...)?

Дзецям прапануецца паслухаць музыку (мелодыі, розныя па афарбоўцы і вышыні гуку), адгадаць, пра якога звярка яна расказвае, а затым імітаваць адпаведныя рухі таго ці іншага звярка і гукі, якія ён выдае.

3-і блок. Гульнёвы момант: звяры просяць пабудаваць кожнаму з іх асобны домік. Дзецям прапануюцца будаўнічыя наборы і па аднаму звярку на два чалавекі. Для ўзору выстаўляюцца малюнкi керамкоў.

Якія фігуры можна ўжываць пры пабудове керамка?

Ці можна ўжываць шары? Чаму?

З якіх фігур можна зрабіць падмурак (сцены, дах)?

Як называецца гэтая фігура (выхавальнік паказвае конус)?

А гэта што за фігура (паказваецца піраміда)?

Чым яна падобна на конус?

Чым адрозніваецца?

Што можна пабудаваць з піраміды (конуса)?

Звяртаецца ўвага на тое, што ў піраміды не гладкая паверхня, ёсць перашкоды, і “падлога” не круглая, а чатырохвугольная (або трохвугольная і г. д.).

Выхавальнік падкрэслівае, што домік трэба будаваць так, каб ён падыходзіў звярку па вышыні (нагадваюцца правілы выкарыстання ўмоўнай меркі-пасрэдніка).

Звяртаецца ўвага дзяцей на акуратнасць і хуткасць будавання.

Які керамак самы нізкі (самы высокі)? Чый ён? Якія геаметрычныя фігуры ўжываліся для пабудовы (для кожнага з керамкоў)?

Дзе больш дэталей: у кучы або ў гатовай пабудове?

Як можна даведацца? (*Метадам складання пар або лічэння.*)

Выхавальнік прапануе дзецям адказаць, з якога боку ад кожнага з іх знаходзіцца керамак.

На заключным этапе комплексу звяркі дзякуюць дзецям за добрыя домікі і прапануюць пагуляць з пабудовамі, а затым — акуратна прыбраць свае месцы, групучы дэталі па форме.

Дыдактычныя задачы

Развіццё матэматычных уяўленняў

Практыкаваць у лічэнні гукаў і рукаў. Замацоўваць
ыкі колькаснага і парадкавага лічэння.

Практыкаваць у адрозніванні плоскіх геаметрычных

ур паміж сабой. Тлумачыць (пры дапамозе малюнкаў),

такое паралельныя і перасякальныя прамыя.

Музыка

Спрыць развіццю дзіцячай танцавальнай творчасці

музыку беларускай полькі “Салавей”.

Вучыць выконваць на металафоне беларускую народ-

песню “Перапёлачка”.

Маляванне

Вучыць бачыць прыгажосць нацыянальнага адзення.

Практыкаваць у маляванні фігуры чалавека.

Замацоўваць уменне маляваць контур простым алоў-
і афарбоўваць рознакаляровымі.

Знаямленне з наваколлем

Гашыраць уяўленні дзяцей пра нацыянальнае адзен-
народныя цацкі і музычныя інструменты.

Мастацкая літаратура

Чытаць верш Э. Агняцвет “Зямля з блакітнымі вачамі”.

Вучыць адчуваць і разумець мастацка-выразныя сродкі.

Выхаваўчыя задачы. Выхоўваць у дзяцей любоў да
свай краіны. Развіваць лагічнае мысленне, творчасць
ей.

Гатэрыял для заняткаў. Малюнкi з выявамі бела-

іх народных цацак, музычных інструментаў, адзен-

Леталафон, музычны трохвугольнік, бубен. Папера,

кі. Мадэлі прамавугольніка, ромба, трапецыі. Набо-

аметрычных фігур рознай формы, велічыні, колеру

дзвюх каманд). Запіс беларускай песні “Салавей”.

арганізацыя і размяшчэнне дзяцей. Комплекс пра-

цца ў першай палове дня. У ходзе 1-га блока дзеці

зыходзяць на дыване насупраць выхавальніка, 2-га бло-

за сталамі, у час гульні — стаяць у дзвюх калонах

са сталом.

Апора на папярэднія веды і вопыт дзяцей. Маюць навыкі лічэння, разумеюць рознасныя адносіны паміж лікамі, умеюць лічыць пры дапамозе слыхавога і рухальнага аналізатараў. Ведаюць характэрныя ўласцівасці плоскіх геаметрычных фігур.

Метады вырашэння праграмных задач

1-ы блок. Выхавальнік чытае верш Э. Агняцвет “Зямля з блакітнымі вачамі”. З дзецьмі праводзіцца размова пра беларускія народныя цацкі, музычныя інструменты.

Практыкаванні:

1. Прысесці (пляснуць) на 1 раз больш (менш), чым пачулі гукаў (на металафоне).

2. Пляснуць у далоні столькі разоў, колькі паказвае лічба, або на 1 раз больш (менш).

3. Адказаць, колькі пачулі гукаў усяго і колькі на якім інструменце.

Дзецям прапануецца выканаць на металафоне беларускую народную песню “Перапёлачка”.

2-і блок. Выхавальнік прапануе намаляваць лялькі ў беларускай нацыянальнай вопратцы.

Як вы лічыце, дзе лепш размясціць арнамент?

Якой формы можа быць фартух?

Якімі элементамі, геаметрычнымі фігурамі ўпрыгожваюць беларускае нацыянальнае адзенне?

Дзецям прапануецца разгледзець малюнкi з выявамі беларускага нацыянальнага адзення. Выхавальнік звяртае ўвагу дзяцей на выявы паралельных і перасякальных прамых. Тлумачыцца, што паралельныя прамыя павінны быць намаляваны дакладна на аднолькавай адлегласці адна ад адной, што яны ніколі не могуць перасякацца. Можна правесці аналогію з рэйкамі, з чыгункай. Выхавальнік дэманструе мадэлі прамавугольніка, ромба, трапецыі (або малюе гэтыя фігуры крэйдай на дошцы), паказвае пары паралельных процілеглых старон. Звяртае ўвагу, што ў трапецыі толькі адна пара старон — паралельныя прамыя.

Дзеці малююць ляльку ў нацыянальным адзенні, упрыгожваюць яе беларускім арнаментам.

У ходзе аналізу дзіцячых работ выхавальнік задае пытанні.

Колькі ўсяго чатырохвугольнікаў (ромбаў, ...) на арнаменце?

Якая геаметрычная фігура стаіць на трэцім (...) месцы?

Якім па ліку стаіць ромбик (...)?

3-і блок. Праводзіцца дыдактычная гульня “Ланцужок”.

Дыдактычная задача: практыкаваць у адрозніванні геаметрычных фігур па форме, развіваць лагічнае мысленне.

Гульнёвыя дзеянні: стварэнне ланцужка, спаборніцтва.

Папярэдняя праца: дзеці дзеляцца на дзве каманды, становяцца ў дзве калоны побач са сталом, на якім ляжаць паасобку два наборы геаметрычных фігур (усе фігуры пераблытаныя).

Гульнёвыя правілы: першыя фігуры для ланцужкоў кладзе выхавальнік. Далей па адной фігуры кладуць па чарзе дзеці. Кожная наступная фігура павінна адрознівацца ад папярэдняй па трох прыметах (форме, велічыні, колеру). Тая каманда, якая скончыла будаваць ланцужок, павінна пляснуць у далоні (або падняць рукі ўверх).

Гульнёвы вынік: выйграе тая каманда, якая хутчэй і правільна пабудавала ланцужок.

Іншы варыянт. Наступная фігура павінна адрознівацца толькі па форме, астатнія прыметы да ўвагі не прымаюцца.

У канцы комплексу дзеці танцуюць беларускі танец.

РАЗМЕРКАВАННЕ ПРАГРАМНАГА МАТЭРЫЯЛУ ПА КОМПЛЕКСАХ

№ п/п	Задачы па матэматыцы	Нумар комплексу
----------	----------------------	--------------------

I. Колькасныя ўяўленні

1. Фарміраванне навыкаў колькаснага і парадкавага лічэння.	1—36
2. Фарміраванне разумення, што лічба абазначае адпаведную колькасць прадметаў.	1,3,14,21,22
3. Фарміраванне навыкаў лічэння з дапамогай розных аналізатараў.	8,30,36
4. Фарміраванне разумення адносін паміж натуральнымі лікамі.	12,14,24
5. Фарміраванне разумення складу ліку з асобных адзінак.	23,25,27,29, 34
6. Фарміраванне ўмення дзяліць прадметы на 2, 4, 8, 16 роўных частак, параўноўваць цэлае і часткі.	5,9,12,18

II. Уяўленні пра форму прадметаў

1. Фарміраванне ўмення адрозніваць плоскія геаметрычныя фігуры паміж сабой.	2,3,4,12,14, 29,31
2. Фарміраванне ўяўленняў аб прамавугольніку.	8,36
3. Фарміраванне ўяўленняў пра авал.	2,5
4. Фарміраванне ўяўленняў пра ромб.	11,12,36
5. Фарміраванне ўяўленняў пра трапецыю.	13,14,29,36
6. Фарміраванне ўяўленняў пра чатырохвугольнік.	15,20
7. Фарміраванне ўмення выкладваць фігуры з палачак рознай даўжыні.	24
8. Фарміраванне ўяўленняў аб прызме.	7,33,34,35
9. Фарміраванне ўяўленняў пра авалоід.	1,2,10,17, 27,32
10. Фарміраванне ўяўленняў пра піраміду, трохгранную прызму.	34,35
11. Фарміраванне ўмення адрозніваць плоскія і аб'ёмныя геаметрычныя фігуры.	2,7,16,19
12. Фарміраванне ўмення выяўляць форму прадметаў.	4,26,34,35

III. Уяўленні пра велічыню прадметаў

1. Фарміраванне ўмення параўноўваць тры і больш прадметаў, будаваць серыяцыйныя рады.	6,9,10,34
---	-----------

№ п/п	Задачы па матэматыцы	Нумар комплексу
2.	Фарміраванне ўмення параўноўваць велічыні з дапамогай умоўнай меркі-пасрэдніка.	3,7,8,35
3.	Фарміраванне ўмення параўноўваць велічыні з дапамогай умоўнай меркі як адзінкі вымярэння.	11,12,21,22 28,32
4.	Развіццё вакамеру.	8,20,30,33, 34
IV. Арыентацыя ў прасторы		
1.	Фарміраванне ўмення арыентавацца адносна сябе.	4,8,9,10,14, 29,30,32,34, 35
2.	Фарміраванне ўмення рухацца ў зададзеным напрамку.	5,13,23
3.	Фарміраванне ўмення займаць становішча ў прасторы па зададзенай умове.	3,23
4.	Фарміраванне ўмення арыентавацца адносна іншых прадметаў.	1,10,16,17, 28,29,30,32
5.	Фарміраванне ўмення арыентавацца ў двухмернай прасторы.	8,11,20,25
6.	Фарміраванне ўмення трансфарміраваць трохмерную прастору ў двухмерную і наадварот.	24,29
V. Арыентацыя ў часе		
1.	Фарміраванне ведання назваў і паслядоўнасці частак сутак.	7,24
2.	Фарміраванне ведання назваў і паслядоўнасці пор года.	2,9,24
3.	Фарміраванне ведання назваў і паслядоўнасці дзён тыдня.	18,19,24
4.	Фарміраванне ведання назваў і паслядоўнасці месяцаў.	1,5, 9,15,19, 26
5.	Фарміраванне паняццяў <i>суткі, учора, сёння, заўтра</i> .	3,7,12,19

3.1. ПРА ТОЕ, ЯК ЛЮДЗІ ВУЧЫЛІСЯ ЛІЧЫЦЬ, І ПРА ПАХОДЖАННЕ ЛІКУ

Вучыцца лічыць людзі пачалі вельмі даўно, яшчэ ў старажытныя часы. Адно ларілі рыбу, другія палявалі. А потым мяняліся адзін з адным дабычай. Хаця лічыць яны яшчэ не ўмелі, але маглі дакладна ўстанавіць: правільна яны зрабілі абмен або не. А рабіўся ён наступным чынам: колькі рыб, столькі і шкур. Раскладвалі ў адзін рад шкуры жывёл, а на іх зверху — рад рыб. Пры такім размяшчэнні лёгка было ўбачыць, што шкур і рыб пароўну.

Прайшло шмат часу. Пачалі ўзнікаць моманты, калі такім чынам ужо немагчыма стала параўноўваць дзве групы прадметаў. Напрыклад, быў у чалавека статак кароў. Захацеў ён даведацца: большым стаў яго статак праз год ці меншым? Паставіць у два рады кароў мінулага года і цяперашняга немагчыма. Тады зрабіў ён на палцы столькі зарубак, колькі ў яго кароў. Праз год пад гэтымі зарубкамі, дакладна адна пад адной, зрабіў новыя — колькі кароў у яго стала ў гэтым годзе. Калі ў ніжнім радзе зарубак было болей, значыць і кароў стала болей, і наадварот.

Яшчэ лічылі пры дапамозе пальцаў рук і ног. Да прыкладу: старажытныя людзі здабывалі сабе ежу галоўным чынам на паляванні. Буйнога звера — бізона або лася — трэба было паляваць усім племенем. Камандаваў гэтым звычайна самы вопытны паляўнічы. Каб здабыча не ўцякла, яе акружалі: пяць чалавек справа, сем чалавек ззаду, чатыры — злева. Тут ужо без лічэння ніяк не абыходзіцца. І ваяк першабытнага племя спраўляўся з гэтай задачай. Бо нават тады, калі чалавек не ведаў такіх слоў, як “пяць” або “сем”, ён мог паказаць гэтыя лікі на пальцах рук.

Існуюць і зараз на зямлі плямёны, якія лічаць пры дапамозе пальцаў. Замест ліку 5 чалавек гаворыць “рука”, 10 — “дзве рукі”, а 20 — “увесь чалавек” — тут ужо ўлічваюцца і пальцы ног.

Акрамя пальцаў, людзі выкарыстоўвалі для лічэння такія групы прадметаў, колькасць якіх заўсёды была аднолькавай. Напрыклад, “злавілі аленай столькі, колькі месяцаў на небе”, “столькі, колькі вачэй у чалавека”.

Такім чынам, словы, што абазначалі пастаянную групу прадметаў, служылі старажытным людзям своеасаблівымі лікамі. Але

Такім чынам, словы, што абазначалі пастаянную групу прадметаў, служылі старажытным людзям своеасаблівымі лікамі. Але гэты лік з часам перастаў задавальняць чалавека, бо вялікую колькасць прадметаў цяжка было лічыць такім спосабам. Таму пэўную колькасць прадметаў пачалі называць спецыяльнымі словамі. Напрыклад, 10 кошыкаў з сажай у аднаго старажытнага народа называлі “на банара”, а 10 яек — “на куа”. Як бачым, і ў адным, і ў другім выпадку ёсць слова “на”, якое абазначае колькасць, але лікам яшчэ не з’яўляецца. Яшчэ ў старажытнасці людзі групавалі прадметы па дзесяць або дванаццаць (тузін) штук. Аднак не ўсе прадметы, што знаходзіліся вакол чалавека, групаваліся ў дзесяткі і тузіны. З цягам часу людзі пачалі разумець, што адным і тым жа словам — лікам — можна абазначыць розныя групы прадметаў, што лік не звязаны з імі. Напрыклад, тры шкуры і тры рыбы маюць толькі тое агульнае паміж сабой, што іх аднолькавая колькасць — тры.

3.2. ПРА ПАХОДЖАННЕ ЛІЧБАЎ

Першым спосабам запісу лічбаў былі рысачкі (або зарубкі на палцы). Напрыклад, калі людзі хацелі запісаць, што ў іх пяць кароў, яны рабілі пяць рысачак, калі ж кароў сто, даводзілася маляваць вельмі шмат рысачак. Тады замест пэўнай колькасці рысак пачалі выкарыстоўваць знакі.

Доўгі час у многіх краінах для запісу лікаў выкарыстоўвалі рымскія знакі: рыска I — гэта 1, далонь з растапыранымі пальцамі V — гэта 5, дзве далоні з растапыранымі пальцамі X — гэта 10. Каб запісаць іншыя лікі, трэба асноўныя лікі складваць або аднімаць. Напрыклад, два — гэта II, тры — гэта III, шэсць — VI (пяць ды адзін), чатыры — IV (два без аднаго).

Продкі беларусаў — старажытныя славяне — выкарыстоўвалі для запісу лікаў літары, але рабілі над імі хвалістыя рысачкі. Напрыклад, А — гэта 1, В — гэта 2, Г — 3, Д — 4 і г. д. Гэта значыць, першыя дзевяць літар выкарыстоўваліся для запісу лічбаў ад 1 да 9.

Тыя лічбы, якімі мы карыстаемся зараз, называюцца арабскімі. Прыдуманы яны вельмі даўно ў Індыі.

3.3. ПРА ПАХОДЖАННЕ НАЗВАЎ ГЕАМЕТРЫЧНЫХ ФІГУР

У жыцці чалавек сустракаецца з прадметамі рознай формы: нажы ў форме чатырохвугольніка; поле прамавугольнае, квадратнае; посуд у форме цыліндраў. Людзі адзначалі, што адны прадметы маюць адрозненні ў форме, а іншыя, наадварот, падобныя (мяч, яблык, ягада). Заўважаючы гэта, яны пачалі выкарыстоўваць назву якога-небудзь аднаго прадмета для абазначэння формы прадметаў, аднолькавых з ім па форме. У рускай і беларускай мовах не зберагліся старажытныя назвы геаметрычных фігур, таму мы пачалі карыстацца назвамі, што прыдумалі людзі, якія жылі ў Старажытнай Грэцыі. Амаль усе гэтыя назвы — іншамоўныя словы і ў перакладзе абазначаюць назвы простых прадметаў.

Разгледзім на прыкладах:

слова *круг* на іншых мовах абазначае *кольца, кола*; *квадрат* у перакладзе з грэчаскай мовы — *чатырохвугольнік*; *прохвугольнік* складаецца з двух слоў: *тры* і *вугал*; *авал* паходзіць ад французскага *авальны*. *Авальны* ж паходзіць ад лацінскага *овум* — *яйка*. Значыць, *авал* — гэта лінія, пры дапамозе якой можна намалюваць *яйка*;

авалоід (або *авоід*) складаецца з двух слоў *авал* (*авальны*) і *оід* (*выгляд*), што ў перакладзе абазначае *авальнага выгляду* або ў *выглядзе яйка*. Пра ўсе прадметы, падобныя па форме на *яйка*, можна сказаць, што яны маюць форму *авалоіда*. Трэба памятаць, што *авалоід* — гэта аб'ёмная фігура, а *авал* — плоская;

прамавугольнік складаецца з двух слоў: *прамы* і *вугал*. У *прамавугольніка* чатыры *прамыя вуглы*, *стораны прамавугольніка* злучаюцца адна з адной *прама*, а не *пад нахілам*;

чатырохвугольнік складаецца з двух слоў: *чатыры* і *вугал*. *Фігуры*, у якіх чатыры *вуглы*, называюцца *чатырохвугольнікамі*; *шар* паходзіць ад грэчаскага слова *мяч*. Таму аб усіх прадметах, падобных на *мяч*, кажуць, што яны маюць форму *шара*; *куб* перакладаецца з грэчаскай мовы як *ігральная косць* (кубік з кропачкамі, які па чарзе кідаюць ігракі). Таму пра ўсе прадметы, падобныя па форме на ігральныя *косці*, можна сказаць, што яны маюць форму *куба*;

цыліндр перакладаецца з грэчаскай мовы як *малярны валік*. Пра прадметы, падобныя на *малярны валік*, кажуць, што яны маюць форму *цыліндра*;

конус перакладаецца з грэчаскай мовы як *хваёвая шышка*. Таму пра прадметы, падобныя на *хваёвую шышку*, кажуць, што яны маюць форму *конуса*;

прызма перакладаецца з грэчаскай мовы як *адпілаваны кавалак*. Пра ўсе прадметы, падобныя на *адпілаваны кавалак*, кажуць, што яны маюць форму *прызмы*;

піраміда паходзіць ад егіпецкага *бакавы кант збудавання*. *Пірамідамі* называлі збудаванні, у якіх *бакавыя канты ўверсе злучаліся*. Пра ўсе прадметы падобнай формы можна сказаць, што яны маюць форму *піраміды*.

3.4. ЯК ВЫМЯРАЛІ АДЛЕГЛАСЦІ Ў ДАЎНІЯ ЧАСЫ

Яшчэ ў старажытнасці чалавеку даводзілася *вымяраць адлегласці*, калі будавалі жыллё, хадзілі на паляванне. Раней карысталіся *прыёмамі прыкладання*. Напрыклад, калі чалавеку трэба было *папыць адзенне са шкуры забітага звера*, ён *прыкладваў яе да свайго цела* і глядзеў: *доўгая яна або кароткая*, і тады або *адразуў лішні кавалак*, або *прышываў*, калі не *хапала*.

Але ўзніклі сітуацыі, калі *немагчыма было чынам параўнаць прадметы*. Да прыкладу, на будаўніцтва *хаціны чалавеку патрэбны былі дрэвы*. Ён браў *шост* (доўгую тонкую палку) патрэбнай даўжыні і *вымяраў ім дрэвы*: якія *падыходзілі* (роўнай вышыні *шаста*), *спілоўваў*. Такім чынам, *шост быў своеасаблівай меркай*. Затым, каб не *насіць пры сабе вялікую палку*, для *вымярэння адлегласці пачалі выкарыстоўваць даўжыню свайго*

кроку або адлегласць паміж кончыкамі сярэдняга і вялікага пальцаў (*пядзя*).

У казках мы часта сустракаемся са старымі адзінкамі вымярэння, якія зараз не выкарыстоўваюцца: мужычок з пазногаць, барада з локаць, вусы па сажні, вёрст за тысячу адгэтуль, у дзюйм ростам.

Вярста — адлегласць, прыкладна роўная аднаму кіламетру.

Дзюйм — у перакладзе з галандскай мовы абазначае *вялікі палец рукі*.

Старажытныя егіпцяне, калі вымяралі зямлю, карысталіся локцем. *Локаць* — адлегласць ад локця да кончыка сярэдняга пальца. Гэта мера падзялялася на сем далоняў, *далонь* — на чатыры пальцы.

Для дакладнасці вымярэнняў прыдумалі такія меры, як *локаць*, *далонь* і *палец*, але агульныя для ўсіх, г. зн. вымяралі не сваім, а *агульным локцем* — спецыяльнай палачкай або вяроўкай.

Больш як 200 гадоў таму назад ў Францыі вучоныя ўсяго свету дамовіліся вымяраць велічыні аднолькавымі мерамі: даўжыню — метрам, вагу — кілаграмамі і г. д.

3.5. ЯК ВЫМЯРАЛІ ЧАС

Пасля доўгіх назіранняў за прыроднымі з'явамі людзі вылучылі для жыцця і працы чатыры паняцці: *ранак*, *дзень*, *вечар*, *ноч*. У перакладзе слова *ранак* абазначае *час*, *калі запрагаюць быкоў*, г. зн. час збірацца на працу. А слова *вечар* перакладаецца як *цень*, *час распрагання быкоў*. Як вы ведаеце, *ранак*, *дзень*, *вечар* і *ноч* разам складаюць суткі. А слова *суткі* паходзіць ад старажытнага *сутыкацца*, г. зн. злучацца. Значыць, суткі — гэта час, калі злучаюцца *ранак*, *дзень*, *вечар* і *ноч*.

Чалавеку ў старажытнасці трэба было ведаць, колькі сутак ідзе дождж, колькі спее ўраджай. І ён пачаў іх лічыць. Спачатку колькасць дзён адзначалася зарубкамі на палцы, або вузельчыкамі на вяроўцы. Потым пачалі лічыць дні на пальцах адной рукі. Пяць дзён аб'ядноўвалі ў тыдзень. Пазней у тыдзень сталі складаць ужо сем дзён. Столькі дзён Месяц ад тоненькага сярпачка павялічваецца да палавіны, а затым ад палавіны — да цэлага, круглага Месяца. У старажытнасці шанавалі лічбу 7, таму што на небе можна бачыць 7 планет.

У беларускай мове сем дзён тыдня маюць назвы, якія пайшлі ад парадку іх надыходу аднаго за адным:

нядзеля — *дзень*, калі нічога не робяць;

панядзелак — *дзень*, што ідзе пасля *нядзелі*;

аўторак — *другі дзень тыдня*;

серада — *трэці (сярэдни)*;

чацвер — *чацвёрты*;

пятніца — *пяты дзень тыдня*;

субота — *дзень*, названы ў гонар *святых Сабот (вольны дзень)*.

Назіраючы за Месяцам, людзі заўважылі, што ён спачатку выглядае як тоненькі сярпок, праз тыдзень становіцца паўкругам, яшчэ праз тыдзень робіцца кругам, яшчэ праз тыдзень зноў робіцца палавінкай і яшчэ праз тыдзень — сярпом. Гэтыя чатыры

тыдні яны аб'ядналі і далі ім назву *месяц*. Кожны месяц атрымаў таксама сваю назву.

Студзень — паходзіць ад слоў *сцюжа*, *холод*.

Люты — ад слоў *люты*, *халодны* і *марозны*.

Сакавік — ад слова *сок*. У гэты час па дрэвах пачынаецца рухацца сок.

Красавік — ад слова *краса*, у гэты час зацвітаюць кветкі, робіцца вельмі прыгожа.

Май, або *травень*, названы ў гонар багіні *Май*, у гэты час пачынаюць араць, саджаць расліны.

Чэрвень — назва паходзіць ад слова *чырвоны*, у гэтым месяцы паспяваюць (чырванеюць) ягады.

Ліпень — ад слова *ліпа*, бо ў гэты час цвітуць ліпы.

Жнівень — ад слова *жніво*, пачынаюць збіраць ураджай збожжавых на палях.

Верасень — ад слова *верас*. Пара поўнага цвіцення верасу, якога шмат у нашых лясах.

Кастрычнік — паходзіць ад слова *кастрыца*, так называецца частка сцябла ільну, якая застаецца пасля апрацоўкі гэтай расліны, а ў кастрычніку якраз і апрацоўваецца лён.

Лістапад — з дрэў ападае лісце.

Снежань — паходзіць ад слова *снежыць*, *снег*, калі снег трывала ляжыць на зямлі.

Калі прайшлі ўсе дванаццаць месяцаў, мы гаворым, што мінуў год. Слова *год* паходзіць ад слоў *тэрмін*, *час*, *пара*. Але раней, калі людзі яшчэ не навучыліся дзяліць год на месяцы, яны падзялілі яго на 4 часткі — зіму, вясну, лета, восень.

Слова *зіма* азначае *мароз*, *зімовая бура*, а *вясна* паходзіць ад слова *рана*. У перакладзе *лета* азначае *цудоўны*, *цёплы час*, а *восень* — *жніво*, *ураджай*. Здаўна людзі лічылі, што год пачынаецца не зімою, як зараз, а летам, і замест слова *год* ужывалі *лета*. Таму і зараз у рускай мове ёсць такія звароты: *Сколько лет тебе лет?*

Мы з вамі ведаем такія прамежкі часу, як суткі, тыдзень, месяц, год. Але патрэбны і больш дробныя меры для вымярэння часу. Яшчэ старажытныя людзі падзялялі суткі на *гадзіны*. Першай прыладай для вымярэння быў сонечны гадзіннік. Ён выглядаў прыкладна так: на роўнай пляцоўцы, якую асвятляла Сонца, малявалі круг з дзяленнямі на аднолькавай адлегласці адно ад аднаго. У цэнтры ставілі палачку, ад якой на пляцоўку падаў цень. Паколькі Сонца не стаіць на працягу дня ў адным месцы, а рухаецца з усходу на захад, то і цень ад палачкі таксама рухаецца па кругу. Па становішчу ценю адносна дзяленняў вызначалі час. Цень у гэтым выпадку замяняў стрэлку.

Ішоў час, людзі прыдумалі новыя гадзіннікі: пясочныя, вадзяныя, вогненныя. Зараз жа мы карыстаемся механічнымі і электроннымі гадзіннікамі. Яны маюць круглы цыферблат з дзяленнямі, з лічбамі і дзвюма стрэлкамі, якія рухаюцца па кругу і паказваюць, колькі гадзін.

Такім чынам, мы высветлілі, што такія меры, як гадзіна, суткі, тыдзень, год, людзі ўзялі з навакольнага свету, прыроды шмат тысяч гадоў назад.

ЗМЕСТ

Уводзіны 3.

1. Развіццё матэматычных уяўленняў у розных відах дзіцячай дзейнасці

1.1. Выяўленчая дзейнасць 8. 1.2. Канструяванне 10. 1.3. Азнаямленне з навакольным асяроддзем, фарміраванне ўяўленняў аб прыродзе 12. 1.4. Музыкальная дзейнасць 14. 1.5. Фізічная дзейнасць 15. 1.6. Развіццё мовы, навучанне грамаце 17. 1.7. Чытанне і пераказ твораў мастацкай літаратуры 18. 1.8. Працоўная дзейнасць 18.

2. Канспекты тэматычных комплексаў

Тэма 1. Садавіна 21. Тэма 2. Агародніна 24. Тэма 3. Касмічнае падарожжа 28. Тэма 4. Беларускія ўзоры 33. Тэма 5. Матылькі 35. Тэма 6. Лес рыхтуецца да зімы 39. Тэма 7. Дапамажы Нязнайку 43. Тэма 8. Цырк 46. Тэма 9. Асенні букет 50. Тэма 10. Фабрыка цацак 53. Тэма 11. Атэлье 56. Тэма 12. Дапамажы Алёнцы 59. Тэма 13. Траспарт 62. Тэма 14. Кветачка сяміколерная 66. Тэма 15. Зімачка-зіма 69. Тэма 16. Упрыгожванне ёлачкі 72. Тэма 17. Госці з зімовага лесу 74. Тэма 18. Птушкі зімой 76. Тэма 19. Зімовыя забавы 79. Тэма 20. Два Маразы 82. Тэма 21. Тэатр 85. Тэма 22. Цудоўныя збаны 87. Тэма 23. Абаронцы Айчыны 89. Тэма 24. Падарожжа ў краіну Усёзнаек 92. Тэма 25. Фядорына гора 94. Тэма 26. Вясенні букет 97. Тэма 27. Лес прачынаецца 99. Тэма 28. Птушкі 102. Тэма 29. Марское падарожжа 105. Тэма 30. У вавёрачкі ў гасцях 108. Тэма 31. Пошта 112. Тэма 32. Чырвоная Шапачка 114. Тэма 33. Вясёлыя падарожнікі 117. Тэма 34. Новы горад 120. Тэма 35. Церамок 122. Тэма 36. Мой родны кут 126. Размеркаванне праграмнага матэрыялу па комплексах 129.

3. Экскурс ў гісторыю паходжання матэматычных паняццяў

3.1. Пра тое, як людзі вучыліся лічыць, і пра паходжанне ліку 131. 3.2. Пра паходжанне лічбаў 132. 3.3. Пра паходжанне назваў геаметрычных фігур 132. 3.4. Як вымяралі адлегласці ў даўнія часы 133. 3.5. Як вымяралі час 134.

Вучэбнае выданне

Будзько Таццяна Сцяпанаўна

**РАЗВІЦЦЕ МАТЭМАТЫЧНЫХ УЯУЛЕННЯУ
У ДАШКОЛЬНІКАУ**

Метадычны дапаможнік для выхавальнікаў
дзіцячых садоў

Заг. рэдакцыйна-выдавецкага аддзела Г. І. Бандарэнка

Рэдактар Г. І. Бандарэнка

Вокладка Ю. І. Іваненка

Тэхнічны рэдактар Ю. С. Сергачоў

Карэктар Г. М. Булат

Камп'ютэрная вёрстка А. М. Кісялёва

Надпісана ў друк 10.11.98. Фармат 84x108/32. Папера друк. № 1.

Гарнітура школьная. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 7,46.

Ул.-выд. арк. 7,05. Тыраж 2320 экз. Заказ 3257.

Навукова-метадычны цэнтр вучэбнай кнігі і сродкаў навучання
Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Ліцэнзія ЛВ № 146
ад 05.01.98. 220013, Мінск, Б. Хмяльніцкага, 3.

Аддрукавана з арыгінал-макета заказчыка, Баранавіцкага ўдбуўнага
друкарня. 225320, Баранавічы, Савецкая, 80.